

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Interpretativní fenomenologická analýza prožívání osob ohrožených trestným
činem obchodování s lidmi

Interpretative phenomenological analysis of the experience of trafficked
people

Soňa Bittnerová

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Veronika Pavlas Martanová, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Interpretativní fenomenologická analýza prožívání osob ohrožených trestným činem obchodování s lidmi vypracoval/a pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 21. 4. 2017

.....

podpis

Chtěla bych poděkovat především své vedoucí diplomové práce, paní doktorce Pavlas Martanové za trpělivost a cenné rady při zpracovávání práce. Také bych chtěla poděkovat všem klientům organizace, již souhlasili s rozhovory, jelikož bez nich by tato práce nikdy nevznikla.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se věnuje tématu obchodování s lidmi a vykořisťování a to z perspektivy samotných obchodovaných osob. Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy se snaží zjistit žitou zkušenost těchto lidí. Data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů se 4 respondenty, jimiž byli klienti pomáhající organizace La Strada ČR. Tyto rozhovory byly nahrávány a následně analyzovány podle jednotlivých kroků IPA.

Obchodovací situace měla výrazný vliv na život a prožívání těchto osob. Nejvíce jsou ovlivněny interpersonální vztahy, především schopnost navazovat kontakty s cizími lidmi, ale také je narušen vztah s původní rodinou kvůli obavám z nepřijetí a nepochopení toho, čím si prošli. Lidé žijí ve strachu o své bezpečí a mají obavy z budoucnosti. Mezilidské vztahy jsou ale na druhou stranu pomáhajícím prvkem při zvládnání dané události a jejich absence naopak prohlubuje negativní prožitky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Obchod s lidmi a vykořisťování, interpretativní fenomenologická analýza, prožívání obchodovaných osob, psychické trauma

ABSTRACT

This thesis focuses on the topic of human trafficking and exploitation from the perspective of the trafficked persons themselves. Using the interpretative phenomenological analysis seeks to determine the lived experience of these people. Data were obtained through semi-structured interviews with 4 respondents who are clients of the organization La Strada ČR. These interviews were recorded and they were subsequently analyzed according to IPA.

Trafficking and exploitation had a significant impact on the lives and experiences of these people. Interpersonal relationships are affected the most, especially the ability to establish contacts with strangers. Also relationships with families are disturbed because of fear of rejection and misunderstanding of what you went through. People live in fear for their safety and future. Interpersonal relationships are on the other side one of the elements helping to manage the traumatic event and their absence deepens negative experiences.

KEY WORDS

Trafficking in human beings and exploitation, interpretative phenomenological analysis, experience of trafficked people, psychological trauma

Obsah

1	Úvod	8
2	Obchod s lidmi	9
2.1	Vývoj vnímání problému	9
2.2	Mezinárodní úmluvy a opatření	9
2.3	Definice obchodování s lidmi	10
2.4	Základní znaky obchodu s lidmi	11
2.5	Formy obchodování s lidmi	12
2.6	Příčiny obchodování s lidmi	15
2.7	Průběh (mechanismus) obchodování s lidmi	16
2.8	Rozsah obchodování s lidmi	18
2.9	Situace v České republice	19
2.10	Obchodované osoby	19
2.11	Pomoc obchodovaným osobám v ČR	20
3	Trestný čin a viktimizace osob	27
3.1	Trestný čin – definice a typy trestných činů týkající se OSL	27
3.2	Viktimizace	28
3.3	Prožívání viktimizace	28
3.4	Následky viktimizace (působení trestných činů na oběti)	31
3.5	Psychické následky viktimizace	36
3.6	Posttraumatická stresová porucha	39
3.7	Práce s traumatem	40
4	Přehled výzkumů	44
5	Metodologie	47
5.1	Výzkumné otázky	47
5.2	Popis výzkumné metody	47
5.3	Výzkumný soubor	48

5.4	Sběr dat	49
5.5	Etické problémy	49
5.6	Postup při analýze dat	50
5.7	Úprava citovaného textu	52
6	Analýza a interpretace dat	53
6.1	Reflexe vlastní zkušenosti s tématem výzkumu	53
6.2	Představení respondentů	53
6.3	Výsledky analýzy rozhovorů	54
6.4	Shrnutí výsledků analýzy	68
7	Diskuze	71
8	Závěr	74
9	Seznam použitých informačních zdrojů	76
10	Přílohy	81
10.1	Příloha č. 1 – Informovaný souhlas s účastí na výzkumu	81
10.2	Příloha č. 2 – Polostrukturované interview	82

1 Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma obchodování s lidmi a vykořisťování a práci jsem zacílila na žitou zkušenost obchodovaných lidí, kteří jsou klienty pomáhající organizace, na jejich prožívání, pocity a myšlenky. Respondenti jsou klienty organizace La Strada ČR, která se věnuje pomoci obchodovaným osobám.

Pro toto téma jsem se rozhodla z toho důvodu, že sice existuje velké množství odborné literatury týkající se obchodování s lidmi a vykořisťování, ale většina je zacílena na sociální a právní pomoc obětem, případně se studie zabývají důsledky obchodovací situace na zdraví a psychický stav člověka ve smyslu psychiatrických potíží a diagnóz. Nenašla jsem ale žádnou analýzu, která by se přímo věnovala aktuálním pocitům, myšlenkám a prožívání těchto osob v období po odchodu od pachatelů a při snaze navrátit se do běžného života.

Jsem přesvědčená, že zjištění vyplývající z analýzy rozhovorů s klienty organizace La Strada mohou pomoci pomáhajícím pracovníkům přiblížit se perspektivě jejich klientů. Doufám, že díky tomu budou schopni lépe porozumět některým motivům chování těchto osob a budou jim tak moci lépe pomáhat s vyrovnáváním se s prožitými událostmi. Jinak řečeno, jsem přesvědčená, že tyto výsledky mohou přispět ke zlepšení poskytované pomoci obchodovaným osobám.

Tato diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. První část je teoretická, v ní se věnují teorii obchodování s lidmi, situaci v České republice a také způsobům a možnostem pomoci těmto osobám. Dále se věnuji problematice trestného činu, viktimizaci osob a také vyrovnávání se s traumatickou událostí a možnostem pomoci obětem trestných činů. Na závěr teoretické části popisují několik zahraničních výzkumů týkajících se obchodování s lidmi a jeho vlivu na člověka.

V praktické části popisují metodologii výzkumu, a to interpretativní fenomenologickou analýzu rozhovorů a pak představují výsledky a interpretace této analýzy. Práci zakončím diskuzí s odbornou literaturou.

2 Obchod s lidmi

V této kapitole představím problematiku obchodování s lidmi. Uvedu definici tak, jak je napsána v legislativních dokumentech týkajících se obchodování s lidmi, dále uvedu také formy, znaky a popíšu proces obchodování s lidmi. Samozřejmě se zaměřím i na příčiny, na situaci v České republice týkající se této problematiky a také na možnou pomoc obětem tohoto trestného činu.

2.1 Vývoj vnímání problému

Obchod s lidmi funguje odnepaměti, postupně však docházelo k podstatným změnám a to i ve vnímání této problematiky ve společnosti. Od nevolnictví a otrokářství, které bylo považováno za legální a tudíž nebylo většinovou společností vnímáno jako něco špatného, došlo postupným vývojem společnosti k tomu, že obchod s lidmi je dnes považován ve většině zemí za nepřijatelný a je klasifikován jako zvlášť závažný trestný čin, který je spojen také s porušováním lidských práv.

2.2 Mezinárodní úmluvy a opatření

Na počátku 20. Století, díky vývoji dopravních prostředků, hospodářské tísní obyvatelstva i shovívavosti jednotlivých vlád k tomu, aby se obchod s lidmi celosvětově organizoval podle pravidel obchodu, obchod s lidmi prosperoval. Zatím co dříve se omezoval vždy na určité území, nyní se stal jevem mezinárodním. Stále zřetelněji se tak prosazoval názor, že bez účinné spolupráce a jednotné cílevědomé represe všech zainteresovaných států nelze účinně čelit zločinným organizacím obchodníků s lidmi (Trávníčková, Luptáková, 2004).

První mezinárodní dokument, jehož snahou bylo potlačit obchodování s lidmi, respektive se ženami, bylo „Mezinárodní ujednání o potírání obchodu s bílými otroky“ z roku 1904. Díky tomuto dokumentu musely zainteresované státy zřídit úřady, které vyšetřovaly, zda nedocházelo k náboru žen pro mezinárodní prostituci nebo jak se ženy – cizinky poskytující prostituci, dostaly ze země původu do cílové země. V případě, že se žena chtěla vrátit domů a neměla na to finanční prostředky, zajistily její návrat oba státy, jak ten, v němž docházelo k obchodování, tak její domovská země.

Další mezinárodní úmluvou byla „Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty“ z roku 1910. Ta už se zabývá také trestností obchodování se ženami a je zde stanovena první definice obchodování s lidmi. V Československé republice byly obě výše zmíněné

úmluvy provedeny vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. 160/1922 Sb. (Trávníčková, Luptáková, 2004).

Dále byly vydávány dílčí mezinárodní úmluvy o potírání obchodování s lidmi a v roce 1949 OSN předložilo „Úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostitute druhých osob“, která sjednotila všechny dosavadní úmluvy a ujednání.

V roce 2000 byl přijat „Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi“, tzv. Palermský protokol, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Tento Protokol byl přijat v České republice ratifikován až v roce 2015 (webové stránky La Strada ČR).

Dále byly také přijaty úmluvy Mezinárodní organizace práce, které upravují nucenou práci, aktuálně platí Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 105 o odstranění nucené práce z roku 1957.

2.3 Definice obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je na celém světě považováno za jeden z nejzávažnějších trestných činů a je hrubým porušením lidských práv. Současná mezinárodně všeobecně uznávaná definice obchodování s lidmi je obsažena v čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, tzv. Palermském protokolu, který je součástí mezinárodní Úmluvy OSN o nadnárodním organizovaném zločinu. V Palermském protokolu je obchodování s lidmi definováno takto:

„Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů“.

Jelikož se jedná o trestný čin, je v České republice obchod s lidmi obsažen v zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník v § 168. Definován je zde následovně:

„Kdo jinou osobu za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito

- a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,*
- b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,*
- c) k službě v ozbrojených silách,*
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo*
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo*

kdo kořistí z takového jednání bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.“

2.4 Základní znaky obchodu s lidmi

Jak se píše v knize Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování (Vaníčková a kol., 2005), pro obchodování s lidmi jsou charakteristické 3 základní znaky: transport, donucení a vykořisťování.

a. Transport

Transportem se myslí přemístění osoby mimo její obvyklou sociální strukturu. Ne vždy dochází při obchodování s lidmi k přesunu obchodovaných osob mezi hranicemi států, naopak často dochází k obchodování či vykořisťování osob v rámci jednoho státu. K přesunu dochází mezi regiony nebo oblastmi a to zpravidla z chudších oblastí do bohatších (Vaníčková a kol., 2005).

b. Donucení

Donucením se rozumí využití násilí nebo pohrůžky násilí, zneužití omylu, závislosti nebo tísně či lsti. Obecně platí, že fyzické násilí se stává spíše okrajovou záležitostí a nejčastěji se využívá psychologický nátlak a zneužívání závislosti či tísně obchodovaných osob. Tato tíseň často pramení z toho, že se jedná o osoby ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, poslušnost také bývá zajišťována tím, že jsou osoby nuceny užívat omamné nebo psychotropní látky (Národní strategie boje proti

OSL v ČR na období 2016-2019, 2016). K vytvoření pocitu tísně a závislosti přispívá také výše uvedený transport osob, s nímž souvisí neznalost nového prostředí a případná jazyková bariéra. Obchodníci také často využívají omylu obchodovaných osob a lsti, například obchodník nabídne potenciálnímu zájemci (zájemkyni) práci, ale zamlčí nebo nepravdivě vylíčí některé skutečnosti - druh práce, výše odměny, pracovní podmínky apod. (Vaníčková a kol., 2005).

c. **Vykořisťování**

Vykořisťováním se myslí využívání jiných osob k prostituci nebo jiným formám sexuálního zneužívání, k nucené práci, nucené službě, otroctví či odjímání orgánů.

Podle Palermského protokolu má definice trestného činu obchodování s lidmi tři základní složky – jednání, prostředky a záměr, což odpovídá také výše uvedeným znakům obchodování s lidmi. Tyto znaky vyplývají také z trestního zákona a musí se u případu vyskytovat všechny 3, aby byla naplněna skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi.

Určujícím znakem obchodu s lidmi je jednoznačně JEDNÁNÍ PACHATELE za pomoci jedné z FOREM DONUCENÍ, jehož záměrem je VYKORISŤOVÁNÍ oběti a majetkového prospěchu pachatele.

2.5 **Formy obchodování s lidmi**

Z Palermského protokolu a následně i z §168 trestního zákoníku vyplývá 5 základních forem obchodování s lidmi:

a. **Sexuální vykořisťování**

Pojmem „sexuální vykořisťování“ se rozumí trestný čin obchodování s lidmi, kdy je obchodovaná osoba užita „k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla“ (40/2009 Sb. trestní zákoník). Tato forma obchodování s lidmi je charakteristická izolací, zneužíváním neznalosti prostředí a jazyka či manipulací a psychickým nátlakem (vyhrožování, že prostituce je v dané zemi trestná, že jsou v zemi načerno, a když utečou, bude jim hrozit vězení) nebo vydíráním (prozrazení okolí nebo rodině, že žena poskytovala sociální služby). K nucené prostituci často dochází ve špatných hygienických podmínkách, ženy musí obsloužit neúměrně velké množství zákazníků za den, nemohou si vybírat, komu služby poskytnou

a komu ne, nemohou vyžadovat použití kondomu, musí pracovat i ve špatném zdravotním stavu a nemají možnost vyhledat zdravotní péči, není jim vyplácena mzda nebo jen malá část (Vaničková a kol., 2005).

b. Nucená práce

Podle článku 2 odstavce 1 Úmluvy č. 29 o nucené nebo povinné práci, kterou vydala Mezinárodní organizace práce, se jako "nucená nebo povinná práce" označuje *„každá práce nebo služba, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůžkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně“* (kromě výjimek – vojenská služba, práce jako důsledek odsouzení apod.) (Mezinárodní organizace práce, 1930). I zde jsou charakteristické otrocké podmínky, nevyplácení mzdy nebo jen zlomku přislíbené mzdy, závislost na obchodnících (pobytový status, neznalost jazyka a prostředí, finanční závislost). K obchodování s lidmi za účelem nucené práce dochází nejčastěji v oblastech, jako je zemědělství, stavebnictví, spotřební a potravinářský průmysl, služby (úklidové práce v hotelech, masáže). Zvláštní formou obchodování s lidmi za účelem nucené práce je práce v domácnosti. Kromě výše uvedených charakteristik je zde typická naprostá izolace pracovníků a pracovníků, jelikož je práce vykonávána v soukromých prostorách jiných osob a je tím také snížena možnost pomoci těmto osobám (Vaničková a kol., 2005).

c. Nedobrovolný odběr orgánů

Obchodování s lidmi za účelem získání tělesných orgánů, nejčastěji ledvin, je specifická forma OSL. Dnes bývá často zaměňována za tzv. transplantační turistiku, tedy cestování za účelem transplantace orgánů. Dnes jsou známy spíše případy transplantační turistiky a obchodování s orgány, ale experti předpokládají, že stále dochází také k vykořisťování lidí za účelem získání orgánů (Střítecký, Topinka et al., 2013). Obchodování s lidskými orgány bude spadat pod definici Palermského protokolu pouze v případě, že oběť k takovému odběru orgánu či tkáně nedá souhlas nebo bude souhlas získán za pomoci hrozby násilí, využití síly, lsti nebo jiného donucovacího prostředku, jak vyplývá z §168 zákona 40/2009 Sb. trestního zákoníku.

d. Nedobrovolná služba v ozbrojených silách

Nedobrovolná služba v ozbrojených silách se neuskutečňuje v České republice, ale například v některých Afrických zemích nebo zemích Jihovýchodní Asie. Většinou se týká regionů, kde probíhá nebo do nedávna probíhal ozbrojený konflikt a velmi často se jedná o dětské vojáky.

e. Otroctví nebo nevolnictví

Obchod s lidmi je někdy také popisován jako novodobé otroctví. Jedná se o situaci, kdy je člověk nucen do práce, za kterou nedostává plat nebo jen jeho minimum, je omezována jeho svoboda včetně omezování pohybu, je mu upíráno uspokojování základních potřeb (spánek, jídlo).

Kromě výše uvedených forem obchodování s lidmi existují však také „nové“ formy obchodování s lidmi, které nejsou definovány v zákoně, ale se kterými se jak pracovníci pomáhajících organizací, tak také policisté a další instituce v poslední době setkávají. Tyto nové formy popisuje Střítecký, Topinka et al. v knize Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi (2013). Za nové formy obchodování s lidmi považují nucenou kriminalitu (drobné krádeže a kapsářství včetně nucené žebroty), nucené pašování a pěstování drog, nucená účast v podvodech se sociálními dávkami a jinými typy podvodů (například jsou obchodované osoby nuceny podepsat spotřebitelské úvěry, nebankovní půjčky apod.), sňatkové podvody (sňatky z rozumu, jejichž cílem je legalizace pobytu), nucené sňatky.

Jak vyplývá ze „Zprávy o stavu obchodování s lidmi v ČR za rok 2015“, v České republice se dlouhodobě vyskytují v podstatě jen dvě ze zmíněných forem obchodování s lidmi a to nucená prostituce a sexuální vykořisťování a pracovní vykořisťování a nucená práce. Avšak v roce 2015 se Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) setkal s případy, kdy ženy, především pocházející se sociálně a vzdělanostně znevýhodněného prostředí, byly vyhledávány pro tzv. zajišťování účelových - podvodných sňatků. Poptávka přichází, podle ÚOOZ, především z Velké Británie a Irska a to zejména od občanů Bangladéše a Pákistánu, kteří si takovým sňatkem zajišťují trvalý pobyt na území Evropské unie. Pachatelé zpravidla ženám za sjednaný sňatek neplatí, nutí je setrávat v komunitě, případně po nich vyžadují zplození dětí. Reportovány jsou také případy, kdy byly ženy v dané komunitě následně nuceny k prostituci (Zpráva o stavu OSL v ČR za rok 2015, 2016).

2.6 Příčiny obchodování s lidmi

Existují příčiny nebo také faktory, které buď přímo způsobují vznik a rozvoj obchodování s lidmi, anebo se podílí na jeho udržování ve světě a společnosti. Jedním z hlavních faktorů je především nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů a chudoba v určitých státech nebo oblastech světa, dále je to tolerance k porušování lidských práv a politická nestabilita v zemích původu, nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí a nedostatečné právní vědomí, posunutý systém hodnot ve společnosti, přílišná orientace na principy tržního chování a mýtus lehkého a spokojeného života v bohatších zemích, vysoká poptávka po levném, prodejném sexu a po levné pracovní síle v cílových zemích a často i nejrůznější formy genderové či rasové diskriminace

Příčiny nebo také faktory, které ovlivňují vznik obchodování s lidmi a přispívají k jeho existenci, se mohou dělit na tři typy (La Strada CR, 2005):

a. Externí faktory, tzv. „push“ a „pull“ faktory

„Push“ faktory (přeloženo z anglického jazyka jako „tlačit“) tvoří společenská a ekonomická situace v zemi (nebo místě, oblasti) původu, míra nezaměstnanosti, chudoba, porušování lidských práv, diskriminace, životní prostředí, bezpečnostní situace nebo válečné konflikty (La Strada CR, 2005). Jsou to tedy takové faktory, které nutí lidi, aby hledali možná řešení své situace jinde než v místě bydliště nebo zemi původu, aby přijali pro jiné podřadnou práci a „tlačí“ je tak pryč ze známého prostředí do prostředí neznámého (Vaníčková a kol., 2005).

„Pull“ faktory (z anglického slova „tahat“) jsou naopak faktory v cílových zemích, které „přitahují“ migranty. Je to vidina možnosti, že zde zlepší svou současnou životní situaci (Vaníčková a kol., 2005). Za „pull“ faktory lze považovat například stabilní sociální a ekonomickou situaci a z toho vyplývající vyšší životní standard obyvatel těchto zemí, představy o blahobytu, lepší sociální zabezpečení a také poptávka po levné pracovní síle (La Strada CR, 2005).

b. Interní faktory

Interní faktory jsou faktory, které přímo souvisí s danou (potenciálně) obchodovanou osobou. Jinak se také nazývají rizikové faktory a zahrnují věk, pohlaví, vzdělání, příslušnost k národnostní menšině, problematické rodinné zázemí, předchozí zkušenost s násilím, nezaměstnanost, chudobu a další.

Například, jak píše Kelly (2002), ženy, které odchází za prací a často za prací v sexbyznysu, odchází z prostředí, kde musely snášet domácí násilí nebo sexuální zneužívání a svůj odchod od rodiny tedy zprvu vnímají jako útěk do svobody.

c. Globální příčiny

Globalizace a ekonomická svoboda ve světě působí jako katalyzátory obchodování s lidmi. Základním prvkem je nerovnoměrné rozdělení bohatství ve světě, díky tomu totiž vznikají oblasti, kde je těžké se uživit a obstarat si základní prostředky pro život a na druhé straně existují regiony, kde jsou ceny potravin i služeb velice nízké a lidé nemají problém se zajištěním svých potřeb. Co se týče pracovního vykořisťování, faktorem, který podporuje obchodování s lidmi je také vysoká poptávka po levné pracovní síle, existence šedé ekonomiky, sféra tzv. nechráněného zaměstnání (například ženy v domácnosti, hospodyně apod.) a vysoké zisky a malá rizika pro obchodníky s lidmi.

2.7 Průběh (mechanismus) obchodování s lidmi

Samotný průběh obchodování s lidmi lze shrnout do 3 základních fází (La Strada ČR, 2005):

a. Nábor a transport

Nábor většinou probíhá v zemi původu (případně v místě bydliště, jedná-li se o obchod s lidmi v rámci jednoho státu). Nábor může probíhat buďto neformální cestou, což znamená přes přátele, známé, dokonce i členy vlastní rodiny. V drtivé většině případů nebývá podepsána žádná pracovní smlouva, vše je domluveno pouze verbálně. Pro osoby, které se takto dostanou do obchodovací situace, bývá velmi zraňující právě také to, že byly zrazeny vlastními přáteli nebo dokonce rodinou. Druhým způsobem, jakým dochází k náboru osob je nábor formální cestou – osoba odpovídá na inzerát s nabídkou práce, kterou inzerovala pracovní agentura nebo firma. V tomto případě většinou dochází k podpisu smlouvy, ale smlouva je nekompletní, jsou v ní zamlčeny některé informace, případně je napsána v jazyce, kterému daná osoba nerozumí. Také se stává, že je jim slíbeno, že smlouvu dostanou až na místě určení. Většinou jsou jim zabaveny dokumenty (kvůli kontrole na úradech, sepsání smlouvy apod.). V obou případech jsou pak tyto osoby převezeny z místa původu do cílové destinace – buď „známým známého“ nebo

„zaměstnancem agentury“ a v cílové destinaci předány. Bez dokladů, pracovní smlouvy, kontaktů a často bez znalosti jazyka jsou pak tyto osoby zranitelnější a pro pachatele je tak snazší je udržovat v obchodovací situaci.

Navíc již během transportu může docházet k různým formám nátlaku a násilí, osoby jsou často převáženy ilegálně, v nebezpečných nebo nedůstojných podmínkách (Vaničková a kol., 2005).

b. Pobyť na místě určení a vykořisťující situace

Cílovou zemí nebo místem (v případě obchodování s lidmi v rámci jedné země) se myslí místo, kam jsou obchodované osoby dopraveny za účelem kořistění z jejich práce. Zde jsou nuceny k činnostem proti jejich vůli a nedostávají za to žádné finance nebo jen malý zlomek. Jsou vystavovány fyzickému násilí i psychickému nátlaku a vydírání, často je kontrolován jejich pohyb, je jim odpírán spánek, jídlo a hygiena. Jednou z častých metod využívaných pachateli obchodování s lidmi k udržení poslušnosti obchodovaných osob je takzvané „dlužní otroctví“ (anglicky debt bondage). Obchodovaná osoba vykonává určitou práci a peníze, které by za ni měla dostávat, odevzdává pachateli, čímž mu splácí dluh (například za dopravu, za ubytování, za zprostředkování zaměstnání, za pracovní pomůcky apod.). Pokud však nejsou tyto výdaje předem specifikovány ve smlouvě (což nebývají), dluh, místo aby se snižoval, naopak neustále narůstá, případně vznikají další a další, takže daná osoba nad nimi ztrácí kontrolu a může tak splácet fiktivní dluhy donekonečna (La Strada CR, 2005).

c. Vysvobození / útěk

Podle Vaničkové a kol. (2005) existuje několik způsobů, jak se obchodovaná osoba může z obchodovací situace dostat. Buďto útekem, pomocí vlastních sil (například v noci, nebo když nejsou pachatelé doma atp.), nebo při policejní razii, anebo za pomoci zákazníka, rodiny či náhodné osoby. Policejní razie se provádí například na vytipovaných privátech, kde jsou poskytovány sexuální služby zákazníkům. Také je možné, že se obchodovaná osoba dostane do kontaktu s terénním pracovníkem nějaké pomáhající organizace (v České republice je to například Rozkoš bez rizika, která pomáhá ženám v sexbyznysu nebo La Strada, jež pomáhá obchodovaným osobám).

Po útěku mohou lidé kontaktovat policii, pomáhající organizaci, případně třeba zastupitelský úřad své země. Daná pomáhající organizace či jiný subjekt následně zajistí krizovou pomoc a případnou repatrizaci (návrat do země původu). Důležité je předcházet tzv. sekundární viktimizaci obchodovaných osob.

2.8 Rozsah obchodování s lidmi

K obchodování s lidmi dochází na celém světě. Celosvětově jsou obchodovány miliony lidí a jedná o jednu z nejvýnosnějších forem mezinárodního organizovaného zločinu, který vynáší obchodníkům zisky srovnatelné s ilegálním obchodem se zbraněmi a s drogami.

Přesně statisticky vyjádřit rozsah tohoto problému není snadné, a proto se odhady počtu obchodovaných osob značně liší. Mezinárodní studie uvádějí, že ročně je celosvětově obchodováno 700 tisíc až 2 miliony osob, přičemž 300 až 500 tisíc osob je každoročně obchodováno v rámci Evropy. Odhaduje se, že celosvětový roční příjem z obchodu s lidmi se pohybuje mezi 8,5 až 12 miliardami EUR (Ministerstvo vnitra ČR, 2016).

Podle zprávy vydané Mezinárodní organizací práce (ILO) v roce 2014, se odhaduje, že je celosvětově obchodováno 21 milionů lidí, z toho je 55 % žen a dívek. Co se týče výnosů, ILO odhaduje, že obchod s lidmi ročně vynáší obchodníkům asi 150 miliard dolarů (Human rights first, 2016).

Organizace Walk Free Foundation se snaží celosvětově bojovat proti obchodování s lidmi a vydává každoročně zprávu o obchodování s lidmi „The Global Slavery Index“, v níž mj. zkoumá, ve kterých státech dochází nejvíce k obchodování s lidmi a také, jak jednotlivé státy bojují a jaké podstupují kroky proti obchodníkům a jaké vůči obchodu s lidmi zaujímají stanovisko. Podle této organizace je celosvětově předmětem obchodování s lidmi a moderního otroctví více než 45, 8 milionů lidí a z toho 58 % žije v 5 zemích světa (Indie, Čína, Pákistán, Bangladéš, Uzbekistán), (The Global slavery index, 2016).

2.9 Situace v České republice

Česká republika je, vzhledem ke své geografické poloze, zemí původu, zemí cílovou i zemí tranzitní.

Země původu znamená, že lidé z České republiky vyjíždí za prací do zahraničí. Nejčastěji jsou to státy západní Evropy, především Velká Británie, Irsko, Spolková republika Německo, Kypr, Belgie, Nizozemsko, či Slovinsko (Zpráva o stavu OSL v ČR za rok 2015).

Zemí cílovou je Česká republika především pro osoby z Ukrajiny, Nigérie, Slovenska, Bulharska, Rumunska a Maďarska (Zpráva o stavu OSL v ČR za rok 2015). Je patrný stávající trend, kdy jsou v ČR obchodovány spíše občané Evropské unie než občané tzv. třetích zemích, jelikož jsou pro pachatele obchodování s lidmi lákaví především právě pro jejich členství v EU a tudíž odpadající vízovou povinnost a zároveň nízké požadavky na finanční ohodnocení (Ministerstvo vnitra ČR, 2016).

V roce 2015 bylo v ČR identifikováno, dle policejních statistik, celkem 50 obchodovaných osob (Zpráva o stavu OSL v ČR za rok 2015).

2.10 Obchodované osoby

Trestným činem obchodování s lidmi jsou ohroženi všichni lidé – muži, ženy i děti, lidé různého věku, různé rasy a v podstatě lidé ze všech koutů světa.

Z výše uvedených příčin a faktorů, které ovlivňují vznik a průběh obchodování s lidmi vyplývají určité charakteristiky, které činí některé lidi náchylnější a zranitelnější.

Všeobecně se dá říct, že oběťmi obchodu s lidmi se nejčastěji stávají lidé pocházející ze sociálně a ekonomicky nebo politicky znevýhodňujícího prostředí. Nejohroženější jsou tedy osoby pocházející z velmi chudých rodin, nezaměstnaní, ženy samoživitelky (ženy rozvedené, či ovdovělé bez podpory vlastní rodiny), ženy a děti z dysfunkčních rodin (často přicházející z rodinného prostředí, kde docházelo k domácímu násilí, týrání a zneužívání). Ohroženější jsou také ženy a muži s nízkým vzděláním, případně s určitým stupněm kognitivního deficitu nebo duševní poruchou a osoby pohybující se v sociálně marginalizované subkultuře, jako jsou například narkomané nebo příslušníci etnických menšin. Nejvíce ohroženi jsou lidé odcházející za prací do ciziny nebo jiného regionu,

oblasti apod., ať už se jedná o osoby hledající sezónní práce v zahraničí nebo ekonomičtí migranti. Jejich zranitelnost pramení z neznalosti jazyka a kultury, z nedostatku kontaktů, ze strachu z úřadů a policie (spousta z nich je v nové zemi ilegálně, ale i ti legální často pochází ze zemí, kde jsou instituce zkorumpované a lidé se jich bojí). Díky tomu pak snadněji uvěří obchodníkům, kteří navíc často bývají ze stejné země nebo oblasti, z jaké pochází oni sami.

2.11 Pomoc obchodovaným osobám v ČR

Obětem trestného činu obchodování s lidmi je poskytována pomoc jak od státu, tak také od nevládních a mezivládních organizací.

a. Pomoc obchodovaným osobám organizovaná státem

Hlavním koordinátorem boje proti obchodování s lidmi v ČR je Ministerstvo vnitra České republiky (MVČR). Odbor bezpečnostní politiky MVČR je pověřen vykonávat funkci tzv. Národního zpravodaje, jenž má za úkol monitorovat a analyzovat situaci. Při své činnosti vychází z Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (aktuálně pro období let 2016-2019) a každoročně vydává Zprávu o stavu obchodování s lidmi v ČR (webové stránky La Strada ČR, 2016).

MVČR realizuje Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále jen Program). Obchodované osoby, které jsou do Programu zařazeny, mají nárok na okamžité vysvobození oběti z kriminálního prostředí, jídlo a ošacení, bezpečné azylové ubytování, poskytnutí lhůty 60 dnů na rozmyšlenou, zda budou spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (dále OČTŘ), zdravotní a psychologickou péči, právní poradenství, tlumočení, legalizaci pobytu (pro cizince pobývajících na území České republiky nelegálně), sociální integraci (např. podporu při hledání práce, rekvalifikační kurzy), pomoc při dobrovolném návratu do země původu a zprostředkování následné sociální pomoci v zemi původu. Služba je poskytována Čechům i cizincům, kteří odůvodněně prohlásí, že se na území České republiky stali obětí obchodování s lidmi. Zařazení do Programu je však podmíněno spoluprací s OČTŘ. (Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra ze dne 7. června 2010 k fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a jeho institucionálnímu zabezpečení).

b. Pomoc obchodovaným osobám od nevládních organizací

Co se týče nevládních organizací poskytujících pomoc obětem obchodování s lidmi, v České republice existují 3 neziskové organizace, které se této klientele přímo věnují. Samozřejmě je možné a pravděpodobné, že s obchodovanými osobami se nepřímo setkávají také pracovníci dalších organizací a služeb, ale lidé sem nepřichází s tím, že se stali obětí obchodu s lidmi. Například se může jednat o bezdomovecké organizace, organizace zaměřené na ženy v sexbyznysu nebo na pomoc uživatelům drog.

Organizace, které přímo pomáhají obchodovaným osobám v České republice, jsou:

- a) Diakonie Českobratrské církve evangelické
- b) Arcidiecézní charita Praha, Projekt Magdala
- c) La Strada Česká republika, o. p. s.

Arcidiecézní charita i Diakonie ČCE poskytují pomoc obchodovaným osobám jen v rámci některého ze svých projektů, organizace La Strada ČR se jako jediná organizace v České republice specializuje právě na pomoc obětem obchodování s lidmi a vykořisťování (Zpráva o stavu obchodování s lidmi za rok 2015, 2016).

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diakonie ČCE je druhá největší nestátní organizace poskytující sociální služby v České republice. Pomáhá lidem v nepříznivých životních situacích a provozuje více než 130 zařízení po celé ČR. Navíc také organizuje humanitární pomoc v ČR (povodně) a rozvojovou spolupráci v zahraničí. Zřizovatelem je Českobratrská církev evangelická a je součástí mezinárodní platformy Eurodiakonie (webová stránka Diakonie ČCE).

Obchodovaným osobám pomáhá v rámci programu Ne-Násilí, který vznikl v roce 2009, aby mohl poskytovat pomoc obětem obchodu s lidmi a vykořisťování na trhu práce. Součástí programu je poskytnutí azylového bydlení pro muže, ženy a páry, pomoc obětem v krátkodobé krizové situaci i podpora při řešení přetrvávající nepříznivé sociální situace. Situace klienta je řešena komplexně poskytováním celé řady sociálních služeb. Klientům je poskytnuto ubytování, finanční prostředky na stravu a pomoc při řešení zdravotního stavu. Také je klientům nabízena asistence při uplatňování jejich práv – zajišťování dokladů, asistence při trestním řízení, zprostředkování právní pomoci. Dále pracovní poradenství a sociálně-terapeutické činnosti, které vedou k rozvoji a udržení sociálních schopností

a dovedností klientů. Součástí práce Diakonie ČCE je také koordinace pomoci s ostatními neziskovými a jinými organizacemi. Služby jsou určeny bez rozdílu obyvatelům České republiky i cizincům (webová stránka Diakonie ČCE).

Od roku 2010 funguje také služba Terén pro ohrožené osoby, jejímž posláním je aktivně působit v oblasti pracovního vykořisťování a obchodu s lidmi, zejména prostřednictvím přímého kontaktu s uživateli služby v terénu (na ulici, v ubytovnách, ve výrobních areálech atd.)

Arcidiecézní charita Praha, Projekt Magdala

Charita Česká republika je nestátní neziskovou organizací a součástí římskokatolické církve, sdružuje více než 300 charit a je součástí Caritas Internationalis a Caritas Europa. Provozuje širokou síť sociálních a zdravotních služeb pro lidi v obtížných životních situacích (webová stránka Charita ČR).

Jedním z projektů je také projekt Magdala. V rámci projektu Magdala je poskytována pomoc obětem domácího násilí, obchodovaným osobám, osobám v krizi, osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy a také rodinám s dítětem/děťmi. Pomoc je poskytována bezplatně, ambulantní, terénní i pobytovou formou. Cílem služby je podpořit člověka v jeho rozhodnutí, které vede ke změně a řešení jeho aktuální tíživé situace, doprovázet ho procesem změn, které směřují k samostatnému a bezpečnému způsobu života bez potřeby podpory institucí. Klientům je zprostředkováno utajené ubytování, sociálně-terapeutické poradenství a sociálně-právní poradenství. Dále projekt zajišťuje a asistovaná setkávání dítěte s rodičem, asistovaná předávání dítěte mezi rodiči, podporovaná komunikace a preventivní aktivity (webová stránka Charita ČR).

La Strada Česká republika o. p. s.

Obecně prospěšná společnost La Strada Česká republika je nevládní nezisková organizace, která se zabývá problematikou obchodování s lidmi. V České republice se pomoci obchodovaným osobám věnuje vícero organizací v rámci svých určitých projektů, avšak La Strada ČR je jediná specializovaná organizace, která se věnuje výhradně této problematice.

La Strada ČR je členem La Strada International spolu s dalšími sedmi zeměmi, a to Běloruskem, Bulharskem, Makedonií, Moldavskem, Nizozemskem, Polskem a Ukrajinou (webová stránka La Strada International).

Proti obchodování s lidmi La Strada Česká republika bojuje ve třech oblastech. Zaprvé La Strada poskytuje sociální služby pro obchodované osoby a za druhé působí v oblasti prevence a vzdělávání – přednášky primární prevence na středních školách, vzdělávání zdravotníků, policistů a odborníků z ostatních neziskových organizací. Za třetí, avšak v neposlední řadě, se věnuje advokačním a lobby aktivitám, čímž se snaží o systémové a legislativní změny, jejichž cílem je předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a chránit práva a zájmy těchto osob (webová stránka La Strada ČR).

Registrované sociální služby

La Strada ČR v souladu se zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách, poskytuje čtyři sociální služby:

- a) Krizová pomoc (Krizové ubytování La Strada a Krizová pomoc)
- b) Azylové domy (Azylové ubytování La Strada)
- c) Odborné sociální poradenství (Poradna La Strada)
- d) Telefonická krizová pomoc (Info a SOS Linka La Strada)

Krizová pomoc

Krizová pomoc je v zákoně 108/2006 Sb. o sociálních službách v § 60 definována jako „terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami“ (108/2006 Sb). V rámci krizové pomoci je tak ohroženým osobám poskytováno ubytování, strava nebo pomoc při zajištění stravy, sociálně terapeutické činnosti a také je jim nabízena pomoc při uplatňování jejich práv a zájmů (108/2006 Sb.).

V La Stradě je krizová pomoc poskytována v ambulantní nebo pobytové formě. V případě ambulantní pomoci (služba Krizová pomoc) jde o poskytnutí financí nutných k zabezpečení základních potřeb (strava, ubytování, doprava do země původu apod.), poskytnutí krizové intervence a předání informací potřebných k vyřešení jejich obtížné životní situace, která byla způsobena obchodováním s lidmi nebo vykořisťováním.

Pobytová forma (služba Krizové ubytování La Strada) je poskytována po dobu 7 dnů, obchodovaná osoba je ubytována v azylovém domě, případně na ubytovně (především z bezpečnostních důvodů) a také jsou jí poskytnuty finance, krizová intervence a informace potřebné k vyřešení stávající situace. Cílem krizové pomoci, ať ambulantní či pobytové, je stabilizovat krizovou situaci a minimalizovat ohrožení života či zdraví, které vzniklo jako následek trestného činu obchodování s lidmi a vykořisťování. Služba je poskytována osobám, které se nacházejí v ohrožení zdraví nebo života, starším 18 let české i cizí státní příslušnosti bez ohledu na jejich pobytový status. Ambulantní forma služby může být poskytována anonymně (SQSS, La Strada ČR, 2015).

Azylové domy

Podle §57 zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách je služba azylové domy definována jako pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba obsahuje tyto základní činnosti: poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb.).

Azylové ubytování La Strada je sociální služba poskytovaná obchodovaným a vykořisťovaným osobám, starším 18 let české i cizí státní příslušnosti bez ohledu na jejich pobytový status. Je poskytována na přechodnou dobu, maximálně na 1 rok. Cílem služby je poskytnout obchodovaným a vykořisťovaným osobám bezpečné a důstojné ubytování, aby se mohli věnovat řešení své nepříznivé sociální situace a mohli se co nejdříve navrátit do běžného a samostatného života. Součástí poskytované služby Azylové ubytování je spolupráce s klienty a klientkami na hledání samostatného ubytování a nového zaměstnání, pomoc při jednání s úřady, zajištění stabilizace, případně zlepšení zdravotního stavu. Klientům je také poskytnuto základní materiální a finanční zabezpečení (SQSS La Strada ČR, 2015)

Odborné sociální poradenství

Podle §37 zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách, sociální poradenství zahrnuje základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace a je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb. Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů

sociálních skupin osob. Služba odborné sociální poradenství obsahuje zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb.)

V organizaci La Strada je odborné sociální poradenství poskytováno v rámci služby Poradna La Strada. Posláním Poradny La Strada ČR je vytvářet bezpečný a důstojný prostor, ve kterém mohou lidé konzultovat své potřeby a /nebo sdílet své zkušenosti ve vztahu k vykořisťování či obchodování s lidmi. Předáváním odborných informací klientkám a klientům a jejich podporou služba směřuje k posilování vlastních zdrojů při řešení obtížné životní situace. Služba je poskytována osobně či telefonicky obchodovaným a vykořisťovaným osobám, osobám, které jsou v blízkém vztahu k lidem, kteří byli nebo jsou obchodováni či vykořisťováni, osobám, které hledají práci či cestují do zahraničí a dalším lidem, kteří mají zájem o informace, jak rizikům obchodování s lidmi a vykořisťování předcházet. Služba je poskytována osobám starším 18 let české i cizí státní příslušnosti bez ohledu na jejich pobytový status a informace jsou předávány srozumitelnou formou a v jazyce, kterým daná osoba hovoří. Služba může být poskytována anonymně (SQSS La Strada ČR, 2015).

Telefonická krizová pomoc

Služba telefonické krizové pomoci je definována v §55 zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách jako terénní služba poskytovaná na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami. Základními činnostmi jsou telefonická krizová pomoc a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb.).

Info a SOS Linka La Strada je sociální služba, která se snaží vytvářet bezpečný a důstojný prostor, ve kterém mohou lidé konzultovat své potřeby a /nebo sdílet své zkušenosti ve vztahu k vykořisťování či obchodování s lidmi. Předáváním odborných informací klientkám a klientům a jejich podporou služba směřuje k posilování vlastních zdrojů při řešení jejich obtížné životní situace. Služba je poskytována obchodovaným a vykořisťovaným osobám, osobám, které prožily či se nacházejí v situaci blízké obchodování či vykořisťování, osobám, které jsou v blízkém vztahu k lidem, kteří byli nebo jsou obchodováni či vykořisťováni, a jejich aktuální situace vyžaduje krizovou

intervenci a také osobám, které hledají práci či cestují do zahraničí a dalším lidem, kteří mají zájem o informace, jak rizikům obchodování s lidmi a vykořisťování předcházet. Služba je poskytována osobám české i cizí státní příslušnosti bez ohledu na jejich pobytový status a to srozumitelnou formou a v jazyce, kterým daná osoba hovoří. Služba je poskytována telefonicky nebo e -mailem, bezplatně a může být poskytována anonymně.

c. Mezivládní organizace poskytující pomoc obchodovaným osobám

Mezinárodní organizací, která se zabývá pomocí obchodovaným osobám a která má působiště také v České republice, je Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration neboli IOM). Tato organizace, založená v roce 1951, má dnes již 162 členských států. Mezi aktivity a projekty IOM patří Dobrovolné návraty a reintegrace, Migrace a rozvoj, Pracovní migrace, Prevence a potírání obchodu s lidmi, Budování kapacit v migračním managementu, Integrace cizinců v České republice (webová stránka IOM).

IOM Praha funguje od roku 19998. Prvotní projektem byla informační kampaň, zaměřená na potenciální oběti obchodování za účelem nucené prostituce. Dále se IOM zaměřuje na výměnu informací mezi relevantními odborníky, na země původu obchodovaných osob a na informační kampaně cílené nejen na rizikové skupiny, ale i na širší veřejnost. Kromě prevence se IOM věnuje výzkumu a účastní se pravidelných setkání v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi, v jehož rámci zajišťuje dobrovolné návraty osob do zemí původu a jejich reintegraci.

3 Trestný čin a viktimizace osob

V této části diplomové práce se budu věnovat trestným činům a především viktimizaci osob, prožívání viktimizace a vyrovnání se s traumatickou událostí trestného činu.

3.1 Trestný čin – definice a typy trestných činů týkající se OSL

Vzhledem k obsahu této diplomové práce se nebudu zabývat všemi typy trestných činů, ale budu se soustředit na trestný čin obchodování s lidmi. Obchodování s lidmi v sobě nese další trestné činy a traumatické zkušenosti – násilí a ublížení na zdraví, znásilnění, vyhrožování apod., což ostatně vyplývá také z definice obchodu s lidmi, která je obsažena v §168 zákona 40/2009 Sb. trestního zákoníku. Zde se píše o formách donucení: „za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti...“ (40/2009 Sb.) a dále o trestném činu znásilnění: „aby jí bylo užito jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla...“ (40/2009 Sb.).

Trestný čin jako takový je definován v trestním zákoníku následovně: „Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc“ (40/2009 Sb). Dále jsou zde definovány jednotlivé typy trestných činů, z nichž jsem vybrala ty, které přímo souvisí s obchodováním s lidmi:

- „Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření“.
- Vydíráním se myslí takový čin, kdy „někdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl“.
- Znásilněním se myslí takový čin, kdy někdo „jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti“.

3.2 Viktimizace

Viktimizace je definována jako „proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu“ (Matoušková, 2013). Viktimizací se tedy myslí proces, během kterého se z osoby stává oběť trestného činu.

Viktimizace se rozděluje na viktimizaci primární, sekundární a terciární.

Primární viktimizace znamená samotnou újmu způsobenou pachatelem (fyzickou, finanční, emocionální). Sekundární viktimizací se myslí viktimizace, „k níž dochází nikoliv v přímém důsledku trestného činu, nýbrž v průběhu reakcí ze strany institucí a jednotlivců vůči oběti“ (Doporučení Rec(2006) 8 Výboru ministrů členským státům ohledně pomoci obětem trestných činů, 2006). Terciární viktimizací se myslí stav, kdy „se jedinec není schopen vyrovnat s traumatem (přestože objektivně došlo k nápravě škody či odškodnění), dochází ke změně jeho původního života (styl, práce,..)“ (Matoušková, 2013).

Je pravděpodobné, že většina obchodovaných osob se během života setká se všemi třemi typy viktimizace. Já se v této kapitole budu zabývat především viktimizací terciární, čili tím, jaký má trestný čin obchodování s lidmi dopad na své oběti a na jejich život.

3.3 Prožívání viktimizace

Viktimizace je silně stresující událost, která je brána jako krize. Je neočekávaná a je prakticky nemožné se na ni připravit, je obtížné se s ní vyrovnat a je téměř nemožné se jí vyhnout (Matoušková, 2013). Viktimizaci lze chápat jako krizi ohrožující jádro osobnosti, tedy vlastní já. Nemusí ji vždy způsobovat jen těžké nebo brutální trestní činy, prožívání krize je vždy individuální a subjektivní. Krize pramení z náhlého traumatizujícího stresoru, jakým je například i trestný čin, je právě typická tím, že je způsobena vnějšími stresory, nad kterými člověk nemá kontrolu a navíc je neočekává (Vodáčková, 2002). Obdobně také popisuje Vymětal (1995) pojem psychosociální krize (na rozdíl od pojetí krize v medicíně) jako „důsledek střetu s překážkou, kterou nejsme schopni vlastními silami, vlastními vyrovnávacími strategiemi, eventuálně za pomoci nám blízkých lidí, zvládnout v přijatelném čase a navyklým způsobem“.

3.3.1 Reakce na prožitou událost (fáze vyrovnávání se s traumatickou událostí)

Reakce na prožitou traumatickou událost, která je subjektivně vnímaná jako krizová, se dá rozdělit do několika fází, v nichž dochází k postupnému psychickému zpracování tohoto traumatu. Jednotlivé fáze nebo etapy se liší způsobem a intenzitou prožívání dané události, postojem k dané události a také různými potřebami, proto je důležité tyto etapy znát při práci s takto traumatizovanou osobou (Velikovská, 2016).

a. Akutní fáze

Akutní fáze představuje prožívání během viktimizace, případně bezprostředně po prožité zkušenosti. Pro oběti v této fázi je charakteristická dezintegrace prožívání, uvažování i chování. Veškeré chování a prožívání v této chvíli je ovlivněno silnými emocemi a osoba nebývá schopna rozumově posoudit situaci. Emoce výrazně ovlivňují psychické a tělesné pochody, přičemž existují dva krajní typy vzorců chování: extrémně expresivní vzorec chování (expresivní reakce) a nevědomě kontrolovaný vzorec chování (Velikovská, 2016):

➤ extrémně expresivní vzorec chování

Expresivní reakce je doprovázena zaplavujícími emocemi a dochází k mobilizaci sil ve smyslu útěk nebo útok. Člověk výrazně střídá emoce, je časově dezorientovaný, má narušenou koordinaci pohybů, patrné rychlé tempo řeči (může se projevat i slovní salát). V tělesných reakcích dochází k psychomotorickému neklidu a zrychlení fyziologických funkcí, třesu, pocení a návalům horka, pohybům očí a celkově výrazné mimice. Díky těmto reakcím, které jsou patrné na první pohled, osoba rychle přivolá pozornost okolí a spíše se jí dostane pomoci, kterou potřebuje (Velikovská, 2016).

➤ nevědomě kontrolovaný vzorec chování

Kontrolovaná reakce se vyznačuje emocionálním zamrznutím s disociativními prožitky distorze času, derealizací, depersonalizací. Chování je ztuhlé a zpomalené, může být obtížné porozumět verbálním sdělením. Z tělesných projevů dochází ke zpomalení fyziologických reakcí, bledosti, minimální mimice. Takový člověk působí statečně a rozumně a zdánlivě nevyžaduje žádnou zvláštní péči. Jde však jen o obranu proti nepříjemným a neúnosným emocím a nebezpečí spočívá v okamžiku, kdy dojde k uvolnění těchto emocí. Manifestace odložené emocionální reakce přichází nečekaně a může

přecházet až do nekontrolovatelného dysfunkčního chování, včetně auto nebo heteroagrese a až do vyčerpání a zhroucení (Velikovská, 2016).

b. Post-akutní fáze

Během této post-akutní fáze dochází k postupnému zpracovávání traumatizující události. Cílem je zaujmout přijatelný postoj k prožité skutečnosti a adaptovat se na novou realitu. Podle L. Čírtkové (Čírtková, 2006 in Velikovská 2016) se fungování oběti projevuje dvěma extrémními reakcemi, které se střídají v čase. Na jedné straně člověk o traumatu neustále mluví, často pláče, znovu jej prožívá a spolu s tím také smutek, zlobu, odpor, pocity viny apod. Na druhé straně o traumatu mluvit odmítá, popírá své přirozené pocity a uzavírá se do sebe. Tato ambivalence v chování je důkazem postupující adaptace na krizi. Jedná se o sebeúzdavnou strategii, dochází vlastně k přestavění psychiky na nové skutečnosti a o znovunalezení rovnováhy. Tyto stavy narušují sociální fungování a jeho výkon, může se objevit i somatické onemocnění.

c. Fáze nové životní rovnováhy

V tomto závěrečném stádiu dochází k přizpůsobení novým životním podmínkám, k postupnému odpoutávání se od zločinu a vyrovnávání se s problémem. V ideálním případě dojde k opětovnému začlenění do společnosti, ale časté je také maladaptivní přizpůsobení se (spojené například s uzavřením se před okolním světem). V této fázi by mělo dojít k reorganizaci osobnosti a člověk by měl být schopen disponovat novou emocionální energií a tu investovat do dalších prožitků. Vzpomínky na stresující událost by tak měly ztratit bezprostřední emocionální náboj. Ne vždy ale k tomu dojde, podle Vágnerové (2000) u někoho pozůstatky prožitého traumatu přetrvávají, což daným osobám znemožňuje běžné prožívání a reakce na obvyklé situace. U takových osob se může rozvinout například posttraumatická stresová porucha (PTSP), viktimizační syndrom a další (více viz v kapitole věnující se psychotraumatům).

3.3.2 Jednotlivé fáze při práci s obchodovanými osobami v organizaci La Strada

Klienti organizace La Strada přicházejí buďto přímo od pachatele, tedy přímo z obchodovací, traumatické situace nebo z jiných neziskových organizací – to v případě, že se jedná o Čechy, jež byli obchodováni mimo Českou republiku. U první skupiny osob tak lze pozorovat akutní fázi reakce. Ve většině případů se jedná o kontrolovanou reakci,

způsobenou tím, že osoby byly stresové situaci vystavovány dlouhodobě. Během tohoto období zpravidla dochází také k uvolnění emocí, které jsou spojeny s pláčem, strachem (z nového místa i z pachatele), úzkostmi apod. Kvůli tomu každý nový klient, který je zařazen do pobytových služeb organizace, nejprve nastupuje na tzv. „krizový“ týden, tedy je mu poskytnuta krizová pomoc spočívající v úzké a časté spolupráci s klientem, která je umocněna každodenními nočními službami.

Při následné práci s klientem lze pozorovat postakutní fázi, při které se klient snaží vypořádat se s traumatizujícími zkušenostmi a postupem času se adaptovat na novou situaci a zařadit se zpět do běžného života. Spousta lidí to však nedokáže sama, a jelikož většina z nich nemá rodinu ani jiné blízké osoby, svěřují se především sociálním pracovníkům z organizace. Někteří také potřebují odbornou pomoc psychologa nebo terapeuta, který ale v organizaci není a musí se tak hledat externí pomoc.

Fáze nové životní rovnováhy je metou, na kterou se snaží klienti dosáhnout. Někomu se to podaří a opravdu se zapojí zpět do běžného života. Na druhou stranu existují klienti, jejichž reakce na novou situaci je spíše maladaptivní, často upadají do závislosti na alkoholu nebo jiných látkách, případně se stanou v podstatě závislými na sociálních službách.

3.4 Následky viktimizace (působení trestných činů na oběti)

Trestný čin se negativně podepisuje na zdraví své oběti, a to na zdraví fyzickém, tak také psychickém (nehledě na provázanost a vzájemné ovlivňování obou). Vzhledem k rozsahu a zaměření této práce se nebudu zabývat všemi typy trestných činů, ale zaměřím se na trestný čin obchodování s lidmi a s tím spojené trestní činy na jejich následky.

Informace o fyzických i psychických následcích obchodování se ženami za účelem nucené prostituce podává publikace „Stolen Smiles – The physical and psychological consequences of women and adolescents trafficked in Europe“, kterou vydala The London school of Hygiene and Tropical medicine v roce 2006. Studie zkoumala 207 žen, které se v nedávné době staly obětí obchodování s lidmi v Evropě. Hlavními body studie jsou dopady na zdraví těchto obětí a to v oblasti fyzického zdraví, reprodukčního zdraví a psychického (mentálního) zdraví. Otázky se týkaly toho, jak vnímají své zdraví a jestli v posledních dvou týdnech měly nějaká zdravotní problémy (ty byly rozděleny do 9 oblastí).

a. fyzické zdraví

Problémy s fyzickým zdravím nesouvisí pouze s násilím jako takovým, i když 76 % žen v této studii vypovědělo, že byly během obchodování napadeny nebo jim bylo jinak ublíženo. Spolu se sexuálními útoky a násilím referovalo o ublížení na zdraví dokonce 95 % žen. Na fyzickém zdraví se také podepisuje životní styl během obchodovací situace, množství spánku, výživa apod.

V následující tabulce (Tabulka č. 1) jsou uvedeny formy fyzického násilí a zneužívání, se kterými se obchodované osoby mohou setkat a také zdravotní komplikace, které to může přinést.

Tabulka 1 Formy fyzického násilí a z toho pramenící možné zdravotní problémy

Formy fyzického násilí	Zdravotní problémy
Vražda	Smrt
Fyzické napadení (bití, kopání, fackování)	Akutní a chronická fyziologická zranění
Napadení pomocí předmětu (obušek, tyč, řetěz)	Neurologické komplikace Gastrointestinální komplikace
Napadení se zbraní (nůž, střelná zbraň)	Komplikace v sexuálním a reprodukčním zdraví
Napadení během těhotenství	Kožní problémy
Mučení (pálení cigaretou, topení)	Kardiovaskulární problémy
Fyzické omezování (provazem, pouty, řetězy)	Poruchy pohybového aparátu
Fyzická deprivace (jídlo, spánek, světlo, základní potřeby)	Kognitivní problémy, nervová a smyslová poškození
Věznění	Vyčerpání, špatná výživa, podvýživa, oslabený imunitní systém Zhoršení již existujících zdravotních komplikací, vedoucí k postižení nebo smrti Psychické problémy

Z celkového výčtu všech zdravotních komplikací, které ženy udávaly, byly nejčastější bolesti hlavy, únava, závratě, bolest zad, bolesti břicha a žaludku a také problémy s pamětí (některé ženy například vypovídaly, že je pachatelé byli do hlavy a od té doby mají

problémy s pamětí). Po 1 - 2 měsících strávených v pomáhající organizaci se fyzické zdravotní komplikace výrazně zmenšily.

b. reprodukční zdraví

Zdravotními problémy týkajícími se sexuality a reprodukce se myslí záměrné i nezáměrné potraty, které ženy prodělaly, sexuálně přenosné choroby a diagnóza a léčba HIV, ale také zranění způsobená sexuálním napadením, znásilněním nebo při nuceném poskytování sexuálních služeb. Téměř všechny ženy (95 %) uvedlo, že byly během toho, co byly obchodovány, nuceny poskytovat sex. V tabulce číslo 2 jsou uvedeny formy sexuálního násilí a zneužívání, kterému byly ženy vystaveny a také možné následky tohoto zacházení.

Tabulka 2 Formy sexuálního násilí a z toho pramenící možné zdravotní problémy

Formy sexuálního násilí	Zdravotní problémy
Nucený vaginální, orální nebo anální sex	Sexuálně přenosné nemoci, nemoci reprodukčního traktu a příbuzné problémy
Skupinové znásilnění	(cysty, rakovina děložního čípku, neplodnost)
Nucené ponižující sexuální chování	Nechtěná těhotenství, nucené a nebezpečné potraty
Nucená prostituce, nemožnost rozhodovat o klientech a jejich počtu	HIV/AIDS
Nucený nechráněný sex a sex bez lubrikantů	Amenorea, dysmenorea
Sexuální ponižování, nucená nahota	Akutní nebo chronická bolest během sexuálních aktivit, bolest pánve, poškození vaginálního traktu
Nucené užívání orálních nebo jiných antikoncepčních metod	Negativní následky nebezpečného potratu (natržená děloha, sekundární neplodnost)
Nucený sex během těhotenství	Potíže v navazování dalších intimních vztahů
Nemožnost jednat o pohlavním styku	Psychické problémy
Znemožněný přístup k lékařům	

Z uvedených obtíží více než 60 % žen uvádělo, že trpí bolestí v oblasti pánve, poševními výtoky a gynekologickými infekcemi. Na druhou stranu, většina žen s gynekologickými problémy hlásily rychlou a výraznou redukci příznaků po té, co začaly být léčeny.

c. psychické zdraví

Třetí částí celku lidského zdraví je zdraví psychické. Traumatizující události mohou způsobovat závažné zdravotní problémy, které ale nemusí být na první pohled vidět. Násilí, sexuální napadení a nucení k pohlavnímu styku, vyhrožování, zastrašování, ale také ponižující vědomí toho, že je člověk jen prodejnou komoditou a další negativní zkušenosti vyplývající z obchodování s lidmi, to vše se negativně podepisuje na psychice obchodované osoby. V následující tabulce číslo 3 uvádím formy psychologického násilí a zneužívání, které zažívají ženy, jež se staly obětí obchodu s lidmi a vykořisťování tak, jak jsou uvedeny ve studii Stolem Smiles (2006) a také možné negativní následky v oblasti psychického zdraví.

Tabulka 3 Formy psychického násilí a z toho pramenící možné zdravotní problémy

Formy psychického násilí	Zdravotní (psychické) problémy
Zastrašování a vyhrožování ženám a jejich milovaným	Sebevražední myšlenky, sebepoškození a sebevražda
Lhaní, klamání a vydírání za účelem donutit ženy nebo je odradit, aby vyhledaly pomoc, lhaní o jejich pobytovém statusu, o fungování institucí a autorit v místě pobytu, o členech jejich rodiny	Deprese, častý pláč, stažení se Chronická úzkost Poruchy spánku, časté noční můry, chronická únava PTSP, Akutní stresová porucha
Emocionální manipulace přítelem, který se stal pachatelem nebo jinými pachateli	Hostilita, agresivita, podrážděnost, výbušnost Problémy s pamětí, disociace
Nepředvídatelné události a prostředí, nemožnost mít okolnosti pod kontrolou	Pokles kognitivních schopností Somatické obtíže (chronická bolest hlavy, bolest žaludku, třes, zrychlené bušení srdce)
Nucené podřízení se a oslabování sil	Snížená imunita
Izolace a odcizení	Užívání návykových látek, závislost
Psychická porážka	Ztráta důvěry v ostatní lidi i sama sebe
Omezování pohybu, času a aktivit, věznění a neustálý dozor za účelem zabránění kontaktu s ostatními	Problémy s identitou a sebeúctou, pocit stigmatizace, viny a zahanbení Potíže v navazování dalších intimních vztahů

Z uvedených psychických obtíží 56 % žen deklarovalo symptomy naznačující posttraumatickou stresovou poruchu. Po pobytu v pomáhající organizaci a poskytnuté péči se sice počet žen se symptomy PTSP výrazně snížil, avšak do budoucna je zde riziko, že dojde k opětovnému vyvolání příznaků vlivem pozdějších událostí v jejich životě (například setkání se s rodinou, policejní vyšetřování atd.). U obchodovaných žen byla patrná vysoká úroveň deprese, úzkosti a agresivity. V porovnání s normami intaktní společnosti se tyto ženy pohybovaly v rámci 10. percentilu. A bohužel, ani po 3 měsících strávených v pomáhající organizaci nedocházelo ke zmírnění těchto příznaků, depresivní příznaky se ukázaly jako nejtrvalejší. Co se týče suicidálních myšlenek, ty udávalo při příchodu do pečujícího zařízení dokonce 38 % žen (Zimmerman, C., et al., 2006).

Tyto výše uvedené zdravotní komplikace vyplývají ze studie, která zkoumala obchodované ženy. Co se týče mužů, ti se většinou nestávají obětí sexuálního vykořisťování, a ani sexuálních útoků a netrpí tím spojenými problémy. Naopak u mužů je častější fyzické násilí a život ve velice špatných podmínkách spojených s nedostatkem spánku a jídla a naopak s namáhavou a často také nebezpečnou prací bez bezpečnostních a ochranných pomůcek.

Obecně do fyzických následků trestných činů patří jak lehčí poranění (odřeniny, modřiny), těžší zranění (zlomeniny, popáleniny, otřes mozku, vnitřní zranění), tak také vážné újmy na zdraví, trvalá postižení, znetvoření či dokonce smrt (včetně smrtelných onemocnění, například nakažení HIV) (Velikovská, 2016).

Klienti přicházející do organizace La Strada mívají často potíže v oblasti jejich fyzického zdraví coby následek obchodování s lidmi a téměř vždy se vyskytují psychické potíže.

Ze zdravotních problémů se vyskytují často různé modřiny, pohmožděniny, případně i zlomeniny rukou apod. Téměř u všech klientů se lze setkat s výraznou únavou a vyčerpáním. U žen jsou velmi časté gynekologické obtíže, především infekce. Vyskytují se také potíže způsobené zanedbáním léčby (například klientka neměla možnost řešit bolesti břicha, což vyeskalovalo v život ohrožující perforaci tlustého střeva následnou dlouhodobou léčbu v nemocnici). Psychické problémy klientů a klientek nebývají klinicky zaznamenávány, avšak často se vyskytují problémy se spánkem a noční můry, plačtivost u žen, depresivní symptomy (patrná je minimálně výrazná dysforie), také úzkosti a strach (z nového prostředí, z pachatelů, z budoucnosti). U mužů je častá tendence abúzu alkoholu

nebo minimálně jeho škodlivému užívání (informace z interních záznamů organizace o klientech).

3.5 Psychické následky viktimizace

Viktimizace je pro své oběti velice traumatizující událostí, která se dotýká integrity jejich osobnosti. V této kapitole se pokusím popsat, jak psychické trauma vzniká, jak se projevuje a také možnosti jeho léčby. Navíc se zaměřím na posttraumatickou stresovou poruchu, jelikož to je něco, s čím se u klientů, jež se stali oběťmi obchodování s lidmi, odborníci mohou setkat.

Psychické následky viktimizace se pohybují ve velice širokém spektru. Duševní trauma určuje kromě typu trestného činu spíše osobnost oběti, kvalita podpůrného sociálního zázemí, míra narušení dosavadního života a také míra sekundárně viktimizujících zkušeností. Psychosociální stres může přispět k propuknutí celé řady poruch a potíží (depresivní symptomy, panické poruchy, psychosomatické obtíže a další.) (Velikovská, 2016).

Ať už člověku bylo ublíženo jakkoliv, vzbuzuje to v něm nepříjemné a zraňující pocity, se kterými se snaží vypořádávat a pokud se mu to nedaří, snaží se jim nějak uniknout. Tyto obranné mechanismy se tak mohou stát permanentním obranným projevem člověka, ale i projevem neurotickým. Často se lidé snaží uniknout svým pocitům také pomocí různých sebedestruktivních technik – alkohol, léky, drogy (Velikovská, 2016).

3.5.1 Mechanismy psychické adaptace na stresové situace

Během života si člověk na základě svých zkušeností vytvoří určité mechanismy, jak zvládat zátěžové situace. Pokud daná reakce někdy přinesla pozitivní efekt, zafixuje se a bude mít tendenci se opakovat. Cílem obranných reakcí je obnovení, resp. uchování psychické pohody a rovnováhy. Je-li zátěž však příliš vysoká, nebo jsou-li omezeny kompetence dané osoby, mohou být obranné mechanismy méně funkční, a rovnováha, kterou vytvářejí, je nedokonalá. Obranné reakce vycházejí ze dvou základních, fylogeneticky velmi starých mechanismů, kterými je únik a útok. Preference určité varianty není náhodná, ale vychází ze zkušenosti i osobních dispozic každého jedince (Vágnerová, 1999).

Útok

Útok znamená aktivní obranou reakci, je to tendence s ohrožujícím podnětem nebo situací nějak bojovat. Agrese může být namířena přímo na daný zdroj ohrožení nebo na náhradní objekt, případně také na sebe. S tímto typem obrany souvisí zvýšená aktivita, tendence upoutávat pozornost i tendence k sebeprosazení např. nápadným chováním nebo zevnějškem (Vágnerová, 1999), (například žena, která po útoku partnera skončila se znetvořenou tváří, se začala extravagantně oblékat a vulgárně vyjadřovat, čímž se snažila odpoutat pozornost od obličeje a udržovala si tak odstup od zraňujících poznámek okolí (Velikovská, 2016).

Útěk

Ze situace, která je ohrožující, ale kterou člověk není schopen řešit jiným způsobem nebo s níž se nedovede vyrovnat, člověk může uniknout. Útěk může být faktický, ale uniknout lze i např. změnou postoje, hledáním podpory nebo rezignací na uspokojení. Obranou může být také zkreslení reality, která je pro jedince ohrožující. Obranné mechanismy zkreslující realitu jsou například popření, potlačení a vytěsnění, fantazie nebo racionalizace. Obrannými mechanismy, jejichž jádrem je změna postoje a z něho vyplývající chování, jsou regrese, identifikace, substituce či rezignace.

3.5.2 Psychické trauma

Traumatem se ze starořečtiny rozumí poranění, zranění, které může mít charakter fyzický, ale také psychický (Velikovská, 2016). Traumatická událost může změnit člověka samotného, i jeho pohled na svět (Praško et al., 2003).

Psychické trauma vzniká buďto působením jednoho extrémně stresujícího zážitku anebo působením dlouhotrvající stresové situace. Základním znakem takové situace je, že je způsobena vnějšími okolnostmi, je pro jedince děsivá, znamená ohrožení života nebo integrity a vytváří v jedinci pocit bezmocnosti. Podstatou traumatu tedy je, že nějakou vnější příčinou jsou poničeny adaptační mechanismy jedince, tedy není možný ani útok ani útěk a člověk se ocitá ve stavu totální bezmoci. Trauma je v podstatě reakce na bezmocnost. Dalším znakem traumatizující zkušenosti je její nepochopitelnost. Člověk má vytvořena určitá kognitivní schémata pro orientaci ve světě, ale kognitivní schémata pro extrémní situace neexistují nebo nejsou k dispozici. Člověk tak není schopen dát smysl prožívané události, což znamená, že ji nemůže asimilovat. Kvůli tomu dochází později

k jejímu nutkavému znovuprožívání. Rozpor, který vzniká mezi představami dané osoby o světě a prožívanou realitou vede k disociaci, neboli oddělení různých duševních procesů. Disociace funguje jako obrana před přívalem silných emocí, které by člověk nebyl schopen kontrolovat. Také dochází k narušení mezilidských vztahů, ztrátě důvěry v sebe i ostatní, pocitům zranitelnosti a studu z prožité bezmoci (Vizinová, Preiss, 1999).

Podle publikace Vizinové a Preisse „Psychické trauma a jeho terapie“ (1999) lze většinu symptomů objevujících se po traumatické zkušenosti rozdělit do tří kategorií: nadměrné vzrušení, intruzivní příznaky, konstriktivní příznaky.

a. Nadměrné vzrušení

Nadměrné vzrušení je následkem stálého očekávání nebezpečí. Tělo je neustále udržováno ve stavu, kdy je schopno bojovat nebo uniknout. Takový člověk se snadno poleká, reaguje podrážděně, trpí poruchami spánku, projevují se u něj úzkosti a strachy. Jádrem je tzv. fyzioneuróza (A. Kardiner), neboli chronicky nadměrná stimulace autonomního nervového systému, která vede k podrážděnosti, explozivité a agresivnímu chování. Zvýšená fyziologická aktivita bývá nejvíce patrná, je-li člověk vystaven situaci nebo podnětu připomínající traumatizující zážitek.

b. Intruzivní příznaky

Intruzivními příznaky jsou vtíravé a neodbytné pocity opakovaného prožívání traumatické události. Ty se dostávají ve formě vzpomínek (tzv. flashbacků), ve kterých se minulost stává přítomností a člověk se znovu ocitá v děsivé situaci. Živost a emocionální náboj takové vzpomínky je stejný jako v původní situaci a podle toho se také člověk může chovat. V noci se pak tyto vzpomínky vrací ve formě děsivých snů a nočních můr. Traumatické vzpomínky se od normálních vzpomínek liší nemožností verbálního převyprávění, nevázaností na kontext a strnulostí obrazu v čase. Trauma se může mimo to také vracet přímo v chování a to opakovaným inscenováním traumatické situace (např. ve formě sklonů k opakování traumatické situace).

c. Konstriktivní příznaky (sevření, stažení)

Konstriktivní příznaky jsou důsledkem situace, kdy byl člověk vystaven totální bezmocnosti a nemohl ani utéct, ani bojovat. Ocitl se tak ve stavu strnulosti

a paralyzace. Ze své bezmocnosti mohl uniknout jen vnitřně a to změnou stavu vědomí. Vnímání bývá deformované, čas je prožíván jako změněný (obvykle zkrácený), dostavují se pocity nereálnosti a depersonalizace (jakoby se vše odehrálo mimo jeho tělo). Tento „traumatický trans“ chrání mysl před nesnesitelnou bolestí. Konstriktivní symptomy ale postihují také spontánní aktivitu a iniciativu. Člověk se snaží vyhybat situacím vyvolávajícím vzpomínky na trauma a chování bývá často motivováno strachem. Příznaky stažení a sevření vedou k inhibici aktivity, impulzivity a emočního prožívání a tím ovlivňují kvalitu lidského života.

Jedním z hlavních rysů traumatu je tzv. dialektika traumatu, neboli střídání intruzivních příznaků a konstrikce. Dochází ke střídání dvou extrémních stavů, na jedné straně stav amnézie s možností náhlé záplavy emocí a na druhé straně stav inhibice bez emocí. Nestabilita a neschopnost nalézt rovnováhu prohlubuje pocit nepředvídatelnosti a bezmocnosti. Dlouhotrvající střídání těchto stavů může vést až k sebevražedným myšlenkám a tendencím (Vizinová, Preiss, 1999).

3.6 Posttraumatická stresová porucha

Následkem výjimečně zatěžující životní události se může u osoby rozvinout Posttraumatická stresová porucha. Jedná se o poruchu přizpůsobení, která vzniká vždy jako přímý důsledek akutního těžkého stresu nebo trvalého traumatu. Onemocnění je tedy považováno za maladaptivní odpověď na těžký nebo trvalý stres, kde selhaly mechanismy úspěšného vyrovnání se s ním, což vede k narušení sociálního fungování dané osoby (MKN 10).

Podle MKN 10 PTSP začíná jako opožděná nebo protahovaná odpověď na stresovou událost nebo situaci krátkého nebo dlouhého trvání mimořádně ohrožující nebo katastrofické povahy, která je sto způsobit silné rozrušení téměř u každého. Typické jsou epizody znovuožívání traumatu v neodbytných vzpomínkách („flashbacks“), snech nebo nočních můrách, které se objevují na přetrvávajícím pozadí pocitu tuposti a emoční oploštělosti, stranění se od lidí, netečnosti vůči okolí, anhedonie a vyhýbání činnostem a situacím, upomínajícím na traumatický zážitek. Obvykle se objevuje vegetativní hyperreaktivita a zvýšená bdělost, zesílené úlekové reakce a nespavost. S uvedenými příznaky je obvykle spojena úzkost a deprese a nejsou řídké ani suicidální myšlenky.

Začátek následuje po traumatu s latencí od několika týdnů do několika měsíců. Průběh je kolísavý, ale ve většině případů dochází k úpravě. V malém počtu pacientů může nastat chronický průběh po léta a trvalá změna osobnosti (MKN 10).

Viktimitizační syndrom

Současný výskyt několika typických příznaků změn v prožívání, které vznikly následkem prožitého trestného činu, ale nedají se diagnostikovat prostřednictvím psychiatrických manuálů, vytváří komplex projevů označovaný jako syndrom viktimizace nebo také viktimizační syndrom. Tyto syndromy se liší podle jednotlivých druhů viktimizace (trestných činů). Mezi specifické syndromy patří syndrom oběti znásilnění, syndrom týrané osoby/partnera, syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN), syndrom obchodovaných obětí, stockholmský syndrom.

3.7 Práce s traumatem

Při práci s traumatizovanou osobou je důležité rozlišit, zda se klient nachází v akutním stavu, který většinou následuje bezprostředně po prožití traumatické události nebo zda se jedná o dlouhodobější obtíže. Pro akutní stavy se využívají techniky krizové intervence, pro dlouhodobější stavy je základní léčbou psychoterapie, která může být doplňována také vhodnými psychofarmaky. Důležitá je také edukace, jak klienta, tak jeho rodinných příslušníků a blízkého okolí.

3.7.1 Krizová intervence

Pro oběti trestných činů v akutním psychickém stavu, se využívají principy krizové intervence, především postupy doporučené pro krizovou intervenci osobám, které prochází náhlou vnější situační krizí. Terapie akutního traumatu je zaměřena na psychologickou stabilizaci oběti, ke zmírnění stresových stavů a nastartování vlastních sil pro zpracování traumatických zážitků (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Pro psychologickou pomoc v akutním stavu je základní stabilizace oběti ve smyslu obnovení pocitu kontroly nad situací a nad sebou samým. Základním cílem je odvrácení pocitu totální bezmoci a navrácení pocitu bezpečí (Velikovská, 2016).

Psychologická pomoc pro osoby v akutním stavu má podle Čírtkové a Vitoušové (2007) tři základní prvky: informace, intervence, identifikace rizikových osob.

a. informace

Jelikož oběti zpravidla nemusí rozumět svým reakcím na traumatické události, mohou se za ně stydět, mohou v nich vyvolávat strach. Je proto důležité informovat je o tom, že se jedná o normální reakci na nenormální situaci a také jim sdělit, jaké další projevy se u nich mohou projevit. Oběti by také měly být poučeny, že se kdykoliv mohou obrátit na odborníky, kteří jim poskytnou pomoc. Dochází tedy k legitimizaci jejich pocitů, zpřehledňování pro ni chaotické situace a důležité je také instruování oběti o dalším postupu.

b. intervence

Intervence se zaměřuje na přijetí prvních opatření ke snižování stresu a k posilování vlastních zdrojů pro překonání traumatu. Pomáhá zpřehlednit a strukturovat klientovo prožívání a zastavit ohrožující nebo kontraproduktivní tendence jednání a chování. Sestává ze 7 základních kroků: příprava intervence, vybudování vztahu a atmosféry, pojmenování problému a prozkoumání všech jeho dimenzí, ventilace a stabilizace prožívání, formulace zakázky, zmapování možných řešení a vytvoření plánu (Interní materiály kurzu krizové intervence od Lektor4U).

c. identifikace rizikových osob

Za rizikové jsou považovány osoby, u kterých je větší pravděpodobnost vzniku následných a přetrvávajících potíží. Může se jednat o problémy tělesné (zdravotní problémy), psychické (PTSP) nebo sociální (neschopnost udržet si zaměstnání, prožívat intimní vztahy apod.). Za rizikové jsou považovány osoby, které mají nebo dříve měly zdravotní problémy, již se staly obětí trestného činu v minulosti, vytvořily si neefektivní strategie zvládnání stresu (např. abúzus alkoholu), trpí nedostatkem zdrojů podpory, jsou ohroženy výskytem sekundárních následků trestného činu (např. přijdou o bydlení, o zaměstnání atp.), dále osoby, které nehodu nebo katastrofu způsobily, tzv. „hrdinové“ (osoby, které se bez uvážení vrhaly do záchranářských prací a působily suverénně a děti. Je-li osoba vyhodnocena jako riziková, je důležité zaměřit se při poskytování pomoci také na zjištěné nepříznivé okolnosti.

3.7.2 Psychoterapie

Pro oběti trestných činů je psychoterapii vhodné začít až po doznění traumatické události a vyřešení základních existenciálních potřeb. Psychoterapie pomáhá nalézt v životě události, které s rozvojem poruchy souvisí, snaží se pomoci změnit vztahy, které se podílí

na rozvoji a udržování potíží. Dále ale také učí, jak porozumět a jak zacházet s příznaky a s problémy v životě a v neposlední řadě trénuje dovednosti, jak předcházet novým problémům. Psychoterapie poskytuje bezpečný prostor, ve kterém člověk může vyjádřit vše, co ho trápí (Čírtková, Vitoušová, 2007). Využívá prvky podpory, provázení, edukace, práce s tělem a specifické metody a přístupy při léčbě traumatu, například kognitivně-behaviorální terapie (KBT) nebo desenzibilizace a přepracování pomocí očních pohybů (EMDR) (Velikovská, 2016).

Úkolem psychoterapie je pomoci klientovi, aby se naučil kontrolovat své příznaky tak, aby mu neomezovaly život, což často znamená zpracovat trauma natolik, aby přestalo fungovat v přítomnosti. Klient se může v bezpečném prostředí znovu konfrontovat s traumatickou událostí a přijmout ji jako součást své minulosti. Dalším krokem je zmírnění pocitu viny, studu a trapnosti. Třetím úkolem je pomoci klientovi překonat současné životní problémy. Je důležité, aby byla nastolena důvěra mezi klientem a psychoterapeutem, jelikož terapeut často bývá první a jediný, komu se klient svěřuje. Také je důležité, aby poskytoval neustálou emoční podporu. Jelikož klient může při vyprávění svého příběhu zažívat hrůzu, bolest a bezmoc a také stud nebo vztek, musí být terapeut trpělivý a ochotný slyšet příběh několikrát stále znovu. Také nesmí klienta tlačit do dalšího vyprávění, k závěrům nebo přílišným detailům. Základní úlohou terapeuta tedy je, aby pomohl klientovi porozumět tomu, jak souvisí minulé zážitky a současné problémy (vztahové potíže, pocity úzkosti), dále aby mu pomohl najít cesty, jak současné životní problémy zvládat a jak je překonat a také aby byl schopen přirozené kontroly nad svým životem, což vytváří pocit bezpečí (Praško, et al., 2003).

Podle Čírtkové a Vitoušové (2007) efektivní psychologická pomoc pro oběti trestných činů využívá následující kroky:

- Od oběti k „survivorovi“

Jedná o změnu perspektivy. Při pohledu na člověka poškozeného trestným činem se mění nazírání na něj a to od „oběti“, která je slabá a bezmocná, k „survivorovi“ (překládáno jako „přeživší“), tedy k někomu, kdo je schopný přestát krizi, nepodlehnout. Pokud se podaří změnit postoj dané osoby, je učiněn rozhodující krok při jeho návratu k plnohodnotnému životu.

- Na trauma orientovaná terapie
Terapie, jejíž jádro spočívá v soustředění se na danou traumatizující událost, která je zdrojem současných problémů (nezaměřuje se na dětství, vztah s rodiči apod.).
- Restaurování pocitu kontroly
Obnovení víry ve vlastní schopnosti, vlastní moc a schopnost ovlivňovat situace. Nejúčinnější se jeví technika interview o myšlenkách a pocitech při interakci s pachatelem. Jejich rozklíčování může pomoci obnově iluzí o vlastní potenci. Pocit kontroly lze podpořit i informací o bezpečném chování v krizových situacích a zvyšováním vnímavosti na ohrožující signály.
- Terapie zjevných následků traumatu
Intervence pro osoby ohrožené trestným činem se musí zabývat také skutečnými následky a problémy, které z toho pramení. Jejich léčba vyžaduje specifické postupy. Autorky uvádí například typický problém takovýchto osob asice vyhýbání se podnětům, místům nebo situacím, které by mohli trestný čin připomínat (např. ukončí zaměstnání, kde byli přepadeni, čímž ale udržují svůj strach v chodu. Léčebná je naopak technika návratu do kritických událostí (symbolicky nebo reálně).

3.7.3 Farmakoterapie

Základní léčbou při poruchách, jež se projeví jako následek traumatické události, bývá psychoterapie. Avšak psychofarmaka mohou, v případech závažné nebo chronické PTSD, přinést dostatečný ústup příznaků a tím umožnit pacientovu spolupráci v terapii a psychoterapeutickou léčbu tak podpořit. Psychofarmaka jsou potřebná především při depresi, nespavosti, úzkosti apod. Nejvíce se používají antidepresiva z kategorie SSRI (například Sertralin nebo Paroxetin), dále také duální antidepresiva. Pro krátkodobou kontrolu agrese lze využít antipsychotika, přechodně lze využít také anxiolytika (Látalová, 2013).

4 Přehled výzkumů

Předtím, než představím vlastní výzkum, respektive analýzu, týkající se prožívání obchodovaných osob, představím zde několik zahraničních výzkumů, které se zabývají vlivem obchodování s lidmi na zdravotní a psychický stav těchto osob.

Výzkumy a studie ohledně vlivu obchodování s lidmi na lidské zdraví se dají rozdělit podle toho, zda se zaměřují na následky OSL na fyzické zdraví osob, na psychické zdraví, případně na zdraví reprodukční anebo zda se věnují všem oblastem.

Výzkum zabývající se celkovým zdravotním stavem žen, které prožily sexuální obchodování a vykořisťování se zabývá například studie uvedená v publikaci „Stolen Smiles – The physical and psychological consequences of women and adolescents trafficked in Europe“, kterou vydala The London school of Hygiene and Tropical medicine v roce 2006. Studie zkoumala 207 žen, které se staly obětí obchodování s lidmi v Evropě. Hlavními body studie jsou dopady na zdraví těchto obětí a to v oblasti fyzického zdraví, reprodukčního zdraví a psychického (mentálního) zdraví. Tuto studii podrobněji rozebírám v kapitole věnující se následkům viktimizace.

Následkům OSL na fyzické zdraví se věnuje například studie „The Health of Trafficked Women: A Survey of Women Entering Posttrafficking Services in Europe“ (Zillerman, C. et al., 2008). Studie obsahuje výpovědi 192 žen využívajících sociální služby pro obchodované osoby. Rozhovory probíhaly během prvních 14 dní pobytu v těchto službách. 63 % žen uvádělo 10 a více zdravotních problémů, mezi nejčastější patřila bolest hlavy, únava a vyčerpání, závratě, bolest zad a problémy s pamětí.

Obě studie, stejně jako mnoho dalších výzkumů na toto téma, uvádí podobné či výsledky. Mezi nejčastější zdravotní problémy patří bolesti hlavy, zad, únava a vyčerpání, problémy s pamětí.

Výjimečnou studií věnující se problematice psychických potíží je výzkum „Women in post-trafficking services in Moldova: diagnostic interviews over two time periods to assess returning women's mental health“ (Ostrowschi et al., 2011). Ostrowschi a jeho kolegové prováděli strukturovaný klinický rozhovor (Structured clinical interview for DSM) se ženami, které prožily obchodování s lidmi a vykořisťování a to nejprve během akutního krizového období prvních 5 dní po návratu do Moldávie a registrace do některé sociální

služby pro oběti OSL a následně pak v období 2-12 měsíců (průměr byl 6 měsíců). Posttraumatickou stresovou poruchou (PTSP) trpělo během prvních 5 dní 48,3 %, v delším časovém horizontu pak 35,8 %. Další úzkostné poruchy byly diagnostikovány nejprve u 57,2 % žen, následně u 44,2 %. Zatímco u těchto dvou nejčastějších poruch byl zaznamenán během uplynulé doby pokles, počet žen se třetí nejčastější obtíží, jíž byla depresivní porucha, během následujících měsíců naopak stoupl a to z 3,3 % na 16,7 %.

Organizace Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW) vydala zprávu s názvem „Unmet Needs: Emotional support and care after trafficking“ (GAATW, 2013) o emocionální podpoře a potřebách, které lidé mají, když se dostanou do organizace zabývající se pomocí obchodovaným osobám. Studie je založena na rozhovorech se 121 ženami a muži z Latinské Ameriky, Asie a Evropy, kteří byli pracovníě nebo sexuálně vykořisťováni. Výzkumníci se ptali, co těmto osobám pomohlo nebo co by jim, podle nich, mohlo pomoci při vyrovnávání se s traumatem z obchodovací situace. Z rozhovorů vyplynulo 6 hlavních témat: neformální emocionální podpora, emocionální podpora pokračující po delší dobu, psychologická pomoc pro muže, stigma spojené s vyhledáním pomoci psychologa, zahrnutí rodiny a blízké komunity při vyrovnávání se s touto traumatickou událostí a svépomocné skupiny.

- Neformální emocionální podpora – psychologická podpora byla často udávána jako důležitější než ta materiální. Neformální podpora od pracovníků pomáhajících organizací byla často dávána na roveň či dokonce předčila pomoc psychologů a psychoterapeutů.
- Dlouhodobá emocionální podpora – lidé často dostávají pomoc a podporu bezprostředně při návratu z obchodovací situace. Při rozhovorech se ukazovalo, že lidé by potřebovali pomoc dlouhodobě.
- Psychologická pomoc pro muže – v řadě zemí je pomoc poskytována jen ženám, muži zde nebývají uznáváni jako oběti obchodování s lidmi a tudíž se jim nedostává stejné pomoci. Navíc existují předsudky a předpoklady, že muži by pomoc odborníků odmítali, jelikož nechtějí být viděni jako oběti nebo kvůli tomu, že nechtějí být viděni, jak projevují emoce. Ukázalo se však, že muži potřebují psychickou podporu a pomoc stejně, jako ženy.
- Stigma spojené s vyhledáním pomoci psychologa – v některých kulturách je pomoc psychologa spojována jen s duševním onemocněním a proto ji lidé odmítají;

v jiných je zase běžné zpracovávat traumatické zkušenosti tím, že na ně člověk zapomene. Je tedy důležité sladit představy a potřeby klienta s představami o pomoci, které má pracovník.

- Zahrnutí rodiny – obchod s lidmi neovlivňuje jen samotného člověka, ale také jeho rodinu a blízké okolí a na druhou stranu, rodina hraje důležitou roli při zvládnání této situace; může být zdrojem emocionální podpory více než odborná psychologická pomoc. Na druhou stranu, u někoho může rodina vzbuzovat pocity viny a studu za to, co se jim přihodilo. Všichni tito lidé se shodli, že by jim velmi pomohlo, kdyby jejich rodina pochopila a porozuměla tomu, čím si prošli. Jednou z možností tedy jak pomáhat obchodovaným osobám je práce také s jejich rodinou.
- Svépomocné skupiny – svépomocné skupiny osob, které prožili obchodování a vykořisťování se ukázaly být velice užitečné při opětovném získávání sebeúcty a vyrovnávání se s pocity samoty a izolace. Skupiny mají nejen terapeutický účinek, ale také je to příležitost pro navazování sociálních kontaktů a získávání informací. Lidé, kteří se nedokáží podělit se o své zkušenosti s rodinou či přáteli jelikož mají strach ze stigmatizace tak mohou získat jedinou možnost, kde své zkušenosti a pocity ventilovat a sdílet.

Všechny tyto a mnoho dalších výzkumů a studií zaměřených na problematiku obchodování s lidmi, na pomoc obchodovaným osobám či na následky obchodovací situace jsou velice prospěšné a důležité při práci s touto cílovou skupinou. Myslím ale, že je také důležité podívat se na situaci těchto lidí jejich vlastní optikou.

5 Metodologie

V kapitole věnované metodologii se budu nejprve věnovat výzkumným otázkám, dále popíšu zvolenou výzkumnou metodu a to interpretativní fenomenologickou analýzu včetně rozebrání jednotlivých kroků, podle kterých budu při analýze postupovat. Také se budu věnovat etické problematice a krátce představím respondenty, se kterými byly provedeny rozhovory.

5.1 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka se v IPA ptá, jak určitý jedinec nebo skupina vnímají či prožívají určitou situaci. Neměla by objasňovat, ale explorovat, proto se zaměřuje více na proces než výsledek a spíš na význam než na konkrétní příčiny a důsledky událostí. Z toho důvodu by výzkumná otázka měla být formulována otevřeně (Smith a Osborn, 2003 in Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

Hlavní výzkumnou otázku jsem formulovala takto:

„Jaké je prožívání osob ohrožených obchodováním s lidmi?“

Dále jsem si stanovila ještě doplňující podotázky:

- **„Jak prožívají svou současnou situaci?“**
- **„Jak prožívají kontakt s okolním sociálním světem?“**
- **„Jak prožívají svou budoucnost?“**
- **„Jak vnímají a prožívají sami sebe?“**

5.2 Popis výzkumné metody

Na základě vybraného tématu a studia odborné literatury týkající se kvalitativního výzkumu, například Miovský (2006) či Švaříček, Šedřová (2007) jsem dospěla k závěru použít jako metodu sběru dat interpretativní fenomenologickou analýzu.

5.2.1 Interpretativní fenomenologická analýza

Výzkumným fokusem interpretativní fenomenologické analýzy (dále jen IPA) je porozumění žité zkušenosti člověka. Pomáhá detailně prozkoumat, jak člověk utváří význam své zkušenosti, což umožňuje porozumět jednotlivé události, procesu nebo fenoménu (Smith, Flowers a Larkin, 2009 in Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

IPA představuje původní psychologický kvalitativní přístup, jenž je rozvíjen od 90. let minulého století Jonathanem A. Smithem. Z počátku byl spojován s psychologií zdraví, v současné době je však také aplikována na různá výzkumná témata z oblasti psychoterapie, klinické psychologie atd. (Smith, 2011 in Řiháček, Čermák, Hytych, 2013). Podnětem pro vznik IPA byla potřeba fenomenologického přístupu, který umožní podrobnou explorační subjektivní zkušenosti a zároveň bude přístupný výzkumníkům, kteří nemají hluboké filozofické znalosti. Osvědčuje se také v případech, kdy je předmětem výzkumu neobvyklá skupina, situace nebo zdroj sběru dat (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

Svoji teoretickou pozici IPA zakotvuje ve třech zdrojích – fenomenologii, hermeneutice a idiografickém přístupu (Smith, Flowers, Larkin, 2009).

- Fenomenologie: pro IPA je klíčová zkušenost člověka a především to, jakým způsobem je svět zažíván konkrétními lidmi v konkrétním kontextu a čase.
- Hermeneutika: procesy a operace ve vědě, zaměřené na vysvětlování jevů (Hartl, 1993), původně nauka o metodách správného chápání a výkladu textů. Znamená to, že výzkumník sice prozkoumává zkušenost konkrétního člověka z jeho perspektivy, ale zároveň si uvědomuje, že důležitou roli v jeho porozumění hraje výzkumníkova vlastní zkušenost a jeho pohled na svět a stejně tak i interakce mezi ním a participantem.
- Idiografický přístup: základem IPA je zkoumat konkrétní jedince, kteří ve svém životě zažívají specifickou situaci nebo událost.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor by měl být při použití IPA konsistentní, proto jsou respondenti vybíráni účelově. Musí být účastníky nebo nositeli daného fenoménu nebo situace. Jelikož se jedná o idiografický přístup, tedy je zaměřený na zkoumání fenoménu v určitém kontextu, doporučuje se spíše menší výzkumný soubor. Smith, Flowers a Larkin (2009) doporučují studentům, využívajícím v práci metodu IPA, pracovat s výzkumným vzorkem čítající 3 - 6 osob. Vzhledem k počtu dlouhodobých klientů v organizaci, kde jsem sbírala data, jsem se rozhodla provést rozhovory se 4 respondenty.

Respondenti v mém výzkumu jsou tedy klienti organizace La Strada, která pomáhá osobám ohroženým obchodováním s lidmi. Jedná se o klienty, kteří nejsou v první, akutní fázi bezprostředně po odchodu z obchodovací situace, ale jedná se o osoby, které již v organizaci strávily nějakou dobu a jsou do jisté míry stabilizované. Rozhodla jsem se proto vybrat klienty, kteří jsou ve službách organizace už alespoň 2 měsíce.

Věk respondentů se pohybuje mezi 40 a 51 lety, jedná se o 3 ženy a 1 muže. Původně jsem chtěla mít respondenty genderově vyrovnané, ale bohužel, z časových důvodů jsem to musela změnit. Tři respondenti jsou občany České republiky a jedna osoba je ukrajinského původu, dva lidé byli vykořisťováni na území ČR, dva v zahraničí. Vzhledem ke zvolené metodě jsem si vybírala respondenty také podle toho, zda mluví plynule česky.

5.4 Sběr dat

Nejčastější metodou sběru dat při použití IPA bývá polostrukturované interview, pro které jsem se rozhodla také já ve své práci. Tyto rozhovory jsem nahrávala na záznamník a následně jsem prováděla jejich doslovný přepis.

5.5 Etické problémy

V průběhu psaní této diplomové práce budu samozřejmě dodržovat etické principy práce a chránit tak účastníky výzkumu. Mezi hlavní etické normy, které uvádí Miovský (2006) patří

- a) informovaný souhlas s účastí na výzkumu,
- b) ochrana soukromí a osobních údajů účastníků výzkumu (anonymita při zpracovávání dat) a také
- c) ochrana před újmou či poškozením

S každým účastníkem jsem tedy před začátkem rozhovoru uzavřela písemný informovaný souhlas, kde jsem ho seznámila se tématem, formou a účelem této diplomové práce a také o formě a způsobu zacházení s osobními údaji a jejich ochraně v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. (Příloha č. 1).

Snažila jsem se všechny respondenty chránit před zbytečnou časovou zátěží a narušování soukromí. O místě vedení rozhovoru jsem nechala rozhodnout účastníky.

Také jsem se snažila brát v potaz aktuální fyzický a psychický stav respondentů, aby nedošlo k jejich vyčerpání nebo zbytečné psychické zátěži a stresu při vyprávění.

Samozřejmě si uvědomuji, že může být problematické, že se s klienty znám a mám s nimi nějaký vztah. V tomto případě si ale nemyslím, že by to nějak negativně ovlivnilo výpovědi respondentů, naopak, myslím, že díky tomu byli otevřenější ve svých výpovědích.

Z pohledu IPA to také nevnímám jako problém, jelikož jak píše Smith, Flowers a Larkin (2009 in Řiháček, Čermák, Hytych, 2013), osobní přesvědčení, postoje a interpretace jsou nezbytné k tomu, aby vůbec bylo možné porozumět žité zkušenosti jiného člověka. Navíc interpretace jsou výhradně zakotveny v datech prostřednictvím přímých citací respondentů.

5.6 Postup při analýze dat

Jelikož jsem, co se sběru dat pro IPA týče, začátečník, rozhodla jsem se využít strukturovaný postup, který představují Smith, Flowers a Larkin (2009) a který je v češtině předložen v knize Kvalitativní analýza textu: čtyři přístupy (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013). Analýza začíná u prvního rozhovoru a následující rozhovory lze analyzovat buďto samostatně nebo s využitím informací z prvního rozhovoru. Autoři ale doporučují spíše první přístup, proto ho také budu aplikovat.

Postupovala jsem tedy podle následujících kroků:

a. Reflexe vlastní zkušenosti s tématem výzkumu

Na úvod je třeba reflektovat vlastní vztah k výzkumnému tématu. Tím dojde k uvědomění si vlastní motivace a také vlastních prekonceptí souvisejících s tématem. Díky této reflexi se zvyšuje schopnost pracovat ve fenomenologické perspektivě a zároveň být transparentní.

b. Čtení a opakované čtení

Celý přepis jsem několikrát přečetla. Díky opakovanému čtení jsem se mohla více soustředit na respondenta, jeho výpovědi a mohla jsem se více ponořit do jeho perspektivy.

c. Počáteční poznámky a komentáře

Poznámky jsem si psala po stranách textu, jak radili Řiháček, Čermák a Hytych (2013) ve své knize. Tato fáze se podobá volné analýze textu a cílem je tvorba komplexních a detailních poznámek k datům, která mají deskriptivní povahu, a - jsou tak v souladu s fenomenologickým postojem, díky němuž zůstáváme blízko respondentova vidění světa.

d. Rozvíjení vznikajících témat

Z vytvořených komentářů a poznámek jsem se pak pokusila formulovat určitá témata, která by zachycovala konkrétní zkušenost respondenta. Názvy témat by měly být na nepatrně vyšší úrovni abstrakce než původní poznámky, jsou však nadále konkrétní a zakotvené v textu.

e. Hledání souvislostí napříč tématy

Sepsala jsem všechna témata a hledala jsem souvislosti mezi nimi. Z některých témat se stala témata nadřazená, některá se spojila v jedno téma. Výsledkem této fáze je tedy vytvoření seznamu nadřazených témat s podtématy, která se pod ně shlukují.

Kritériem pro zařazení témat do finálního seznamu je nejen jejich četnost, ale také jejich bohatost a schopnost osvětlovat danou zkušenost.

f. Analýza dalších případů (opakování bodů 2 -5)

Takto jsem postupovala u všech rozhovorů.

g. Hledání vzorců napříč případy

Nakonec jsem sepsala hlavní témata z jednotlivých rozhovorů a zkoumala jsem, zda se některá opakují, případně se vyskytují u všech respondentů. V tomto kroku dochází ke spojování jednotlivých analýz a nacházení souvislostí mezi zkušenostmi jednotlivých aktérů. Jedno téma může vycházet jako nejsilnější napříč všemi analýzami nebo jedno téma z jedné analýzy může osvětlovat jiný případ.

Interpretace

Při interpretaci dat se vždy jde za to, co je zjevné, za zjevný obsah textu, je tedy ovlivněna výzkumníkem. Interpretace podle IPA musí být úzce zakotvená v textu. Aby byla věrohodná, musí být založena především na výrazech, jejichž autorství patří respondentovi, a je doložena přímými citacemi. Interpretace by měla ukazovat, jak je dané téma důležité pro jedince. Dobré je využít perspektivu konkrétního jedince, ale i obecná témata, která vzešla z analýz všech případů. Identifikovaná témata by se měla doplňovat komentáři výzkumníka a podkládat je přímými citacemi respondentů. Klíčové je jasně rozlišovat mezi tím, co řekl respondent a co je naše interpretace.

Prezentace výsledků

Výsledky lze strukturovat podle hlavních témat. Samozřejmě je třeba reflektovat i vztah mezi jednotlivými tématy. Dobré je začít celkovým shrnutím zjištěných informací a až následně prezentovat jednotlivá témata. Nejprve se charakterizují hlavní myšlenky nadřazeného tématu a pak dojde k prezentaci témat, která pod něj spadají. Druhou možností je výsledky prezentovat více idiograficky – strukturovat je podle jednotlivých respondentů. Já jsem postupovala podle první varianty, tedy od nadřazeného tématu ke konkrétním tématům, která pod něj spadají.

5.7 Úprava citovaného textu

Pro lepší čtivost a pochopitelnost výsledků analýzy jsem citované pasáže respondentů mírně upravila. Jednalo se o stylistické a gramatické úpravy, především o vynechávání výstelkových slov (jakoby, vlastně) a opravení nářečních a nespisovných koncovek (rodinnej).

6 Analýza a interpretace dat

V této kapitole představím výsledky analýzy rozhovorů seřazené do tematických okruhů jednotlivých témat, která budu demonstrovat pomocí úryvků z přepsaných rozhovorů. Na konci provedu shrnutí výsledků a zodpovím na výzkumné otázky.

6.1 Reflexe vlastní zkušenosti s tématem výzkumu

S tématem obchodování s lidmi jsem se poprvé setkala, když jsem před dvěma lety hledala práci a narazila jsem na inzerát organizace La Strada, která se pomocí obchodovaným osobám zabývá. Jelikož jsem v dané organizaci začala pracovat, čím dál tím více jsem se o tomto tématu dozvíдалa. Celou tu dobu jsem ale získávala především praktické informace o sociálních a právních potřebách těchto osob. Jak jsem se ale s klienty stýkala, trávila s nimi čas, povídala si s nimi, zajímalo mě, jak prožívají jejich nastalou situaci, ve které se ocitli. Knihy a práce zaměřené na obchodování s lidmi se většinou týkají mapování obchodovací situace nebo případně jsou zaměřené na pomoc obchodovaným osobám. Moje motivace pro tuto práci tedy spočívala v tom, že jsem chtěla porozumět tomu, co tyto osoby prožívají.

Jsem přesvědčená, že můj vztah k respondentům, stejně tak jako znalost tématu vzhledem k tomu, že se jedná o cílovou skupinu, se kterou pracuji, není na škodu, ale naopak mi otevírá dveře k pravdivějším a upřímnějším výpovědím respondentů. Jelikož se nejedná o otázky zaměřené na hodnocení služeb organizace, ale na jejich prožívání, tedy na jejich osobní záležitosti, doufám, že díky našemu vztahu se mi mohou více otevřít a důvěřovat mi. Zároveň si ale uvědomuji, že můj předchozí vztah s respondenty může a bude ovlivňovat mé vnímání problému a také práci výzkumníka, především v oblasti interpretace. Z analýzy rozhovorů s respondenty vyplývají určité tematické okruhy tvořené hlavními tématy a podtématy. Pro přehlednost tyto okruhy, témata i podtémata uvádím v tabulce, dále se již budu věnovat jednotlivým tématům a jejich interpretacím zvlášť.

6.2 Představení respondentů

Nyní bych zde stručně představila respondenty. Kvůli ochraně soukromí a také z bezpečnostních důvodů je nutné dodržet anonymitu, proto zde neuvádím žádná jména. Věk respondentů se pohybuje mezi 41-50 lety.

Respondent číslo 1

Jedná se o muže České národnosti, který byl obchodovaný a vykořisťovaný ve Velké Británii a to více než 4 roky. Byl nucen pracovat především na stavbách a v potravinářských firmách, pachatelé mu odebírali většinu výplaty, zabavili mu doklady a zneužívali je k získávání sociálních dávek. Také ho doma nutili uklízet a starat se o děti a domácnost, takže pracoval 18-20 hodin denně. Navíc byl omezován jeho volný pohyb, jelikož do práce i z práce ho vozili, z domu jinak vycházet nesměl. Také mu hrozili, že ho udají na cizineckou policii za to, že ve Velké Británii pracuje bez povolení. V organizaci La Strada je nyní přibližně půl roku.

Respondent číslo 2

Žena z České Republiky, obchodovaná v ČR. Přes dvacet let žila u rodiny, která ji nutila do prostituce. Každý den a za každého počasí ji vozili na trasu, kde musela poskytovat sexuální služby a vydělat tak určité množství peněz, jinak nemohla jít domů. Peníze jí zabavovali, dostávala jen kapesné. Omezovali její pohyb, nesměla jít nikam sama.

Respondent číslo 3

Žena z Ukrajiny, obchodovaná v Německu a v České republice. Musela pracovat v nočním klubu v pohraničí, ve kterém i bydlela. Poskytovala zde sexuální služby a do práce musela chodit každý den. Nemohla si vybírat zákazníky ani nemohla odmítnout. Přes den pracovala jako barmanka nebo servírka.

Respondent číslo 4

Jedná se o ženu z České republiky obchodovanou v ČR. Přes den pracovala ve firmách jako dělnice, v noci ji přítel nutil do prostituce. Veškeré vydělané peníze mu musela odevzdávat, dostávala jen kapesné na jídlo, které kupovala pro oba. Také se starala o domácnost. Přítel ji často bil, několikrát byla ošetřena v nemocnici s pohmožděninami.

6.3 Výsledky analýzy rozhovorů

Z analýzy rozhovorů s respondenty vyplývají určité tematické okruhy tvořené hlavními tématy a podtématy. Pro přehlednost tyto okruhy, témata i podtémata uvádím nejprve v tabulce, dále se již budu věnovat jednotlivým tématům a jejich interpretacím zvlášť.

Tabulka 4 Souhrn tematických okruhů, hlavních témat a podtémat

TÉMATICKÉ OKRUHY	HLAVNÍ TÉMATA	PODTÉMATA
Interpersonální vztahy	Rodina	Odloučení od rodiny
		Obavy z kontaktování rodiny
		Normální (rodinný) život
	Vztahy	Navazování kontaktů
		Partnerské vztahy
	Samota, osamělost	Povrchní vztahy jako záplata na samotu
		Nemožnost sdílet
Aktuální prožívání	Obava z nepochopení	Kdo to nezažil, ten to nepochopí
		Obavy z nepochopení
		Nepochopení povede ke změně toho, jak je člověk vnímán
	Obavy z budoucnosti	Nevím, co bude
		Zdravotní stav
		Zoufalství z nejistoty
		Pesimismus ohledně budoucnosti
	Strach, nedostatek bezpečí	Obavy z neznámého prostředí
		Strach z cizích lidí
		Snaha skrýt se, být neviditelný
Strach o své bezpečí		
Vyrovnávání se s traumatem	Myšlenky na situaci OSL	Vypouštění myšlenek, potlačování pocitů
		Zaplavení myšlenkami
		Zdroj změny
	Strategie zvládnání	Kontakt s jinými lidmi
		Vyhledávání vzrušení
		Terapie

6.3.1 Interpersonální vztahy

Z rozhovorů s respondenty vyplynul jeden velký tematický kruh, a to vliv prožitého traumatu na interpersonální vztahy osob. Výpovědi týkající se vztahů se vyskytovaly ve větší či menší míře u všech. Jednalo se především o narušení vztahů s rodinou, dále vliv

prožité události na vytváření nových vztahů a také všechny osoby referovaly pocit osamocení, izolace od ostatních lidí.

6.3.1.1 Rodina

S tématem týkajícím se rodiny se pojí tři podtémata. Prvním jsou výpovědi ohledně odloučení od rodiny, kde respondenti vypovídají o tom, jak prožívají skutečnost, že nejsou v kontaktu se svojí rodinou. Je u nich patrný stesk, především po dětech.

„No, tak spíš na děti, no. Hodně se mi stýská. Já jsem se s nimi viděla naposledy den před tím, než jsem odjížděla sem a vlastně s nimi nejsem v kontaktu vůbec.“

U respondentky, která je původem z Ukrajiny, ale žila v Německu a nyní žije v Praze, se výpovědi ohledně stesku po dceři a vnukovi vyskytovaly opakovaně a i mimo otázky týkající se rodiny.

„Chtěla bych, aby tady byla se mnou dcera. Aby sem šla do Prahy, našla by si práci, kluk by šel do školky.“

„Takže bych chtěla, abych byla s Martinem a aby tady byla dcera, a aby dcera mohla za mnou chodit i s malým nebo já za ní.“

„A chtěla bych, aby tady byla se mnou ta dcera i s malým a Martina, tak bych se cítila v bezpečí a taky že ona je v bezpečí.“ Také se do jejich výpovědí promítá téma strachu o bezpečí své a i své dcery.

U jiné respondentky téma stesku nezaznělo. *„A telefonicky se spíš máma ozývá mně, jestli jsem jako v pohodě, jak se mám a tak.“* *„Když zavolám mámě, tak si s ním volám aspoň. Máma se chystá jet s malým do Prahy v létě, takže se domluvíme a ona mi pak dá vědět, že bychom se třeba sešli všichni.“* Domnívám se však, že to není kvůli nedostatku lásky k dítěti, ale z dalších výpovědí v jiné části rozhovoru usuzuji, že respondentka jen zatím není připravená na to vzít si syna do péče, avšak do budoucnosti s tím počítá. *„Spokojený šťastný rodinný život bych si přála, zabezpečená vlastně jakoby sama se sebou, taky jako asi partner, abychom měli nějaký společný bydlení v podobě nějakého bytu nebo rodinného domku, nějaký finanční hotovosti bokem, abych si pak mohla aspoň o toho jednoho jediného kluka zažádat do péče, už by bylo na čase, vzhledem k tomu, že ho máma má už tři roky.“* Je vidět, že klientka o synovi přemýšlí a chce se o něj starat, jen uvažuje nejdřív o finančním a dalším zajištění. Podle mého názoru je to známka zodpovědnosti a snahy

zabezpečit svoji rodinu. Je to také, jak píšu v teoretické části práce, jeden z hlavních důvodů, proč se lidé dostávají od obchodovací situace – nevyhovující ekonomická situace jejich nebo jejich rodiny.

Další téma, které souvisí s rodinou a s odloučením od rodiny, je téma obav z kontaktování své rodiny. Respondent má obavy z kontaktování své rodiny a tak se tomu vyhýbá. Tvrdí rodině, že je stále v Anglii, aby jim nemusel nic vysvětlovat. Jak ale sám přiznává, činí mu to potíže, když si musí vymýšlet. *„Proč vlastně nějak moc ani nekomunikuju s nimi. Oni mi pořád píšou „přijed“ a já jim ještě pořád tvrdím, že jsem v Anglii navíc. Přitom jsem takový, já nevím, takový zoufalý, že nevím co asi vymyslet, aby to bylo něco, aby tomu aspoň trochu uvěřili. Když mi nevěří, tak to musím ještě hned nějak domýšlet, proč vlastně nepřijedu třeba, když jim nechci nic říct, ještě momentálně, to mi dělá další problémy.“*

Jak sám říká, nejde o to, že by jim to říct nemohl, ale nechce jim to říkat, jelikož neví, jak by jim to sdělil, aby nedošlo k nepochopení, z čehož má největší obavy. *„Tak můžu, ale nechci ještě jim to říkat. Už se chystám na to asi měsíc, i mě A. přemlouvá, ale furt přemýšlím, jak jim to říct. Přemýšlím jak jim to říct, ne jestli jim to říct, ale jak. Aby z toho nebyli zmatení oni i já.“*

Podobnou odpověď přinesla i jiná respondentka, která svou rodinu nekontaktovala vůbec a představa, že je někde potká na ulici, jí nahání strach a způsobuje napětí a úzkost. *„Takže budoucnost je taková zvláštní, tak o tom přemýšlet. Jestli jim to vlastně mám říct. Nedej bože, kdybych je třeba teďka někde potkala na ulici. Bych přemýšlela, jestli se mám schovat nebo jít za nimi. Bych se asi zarazila, začala bych stát a přemýšlela, co mám vlastně dělat.“* Myslím, že v obou případech jde o to, že se lidé bojí, jak jejich okolí unese fakt, že se stali obětí trestného činu. Sdělení tohoto faktu rodině, která by reagovala, pro takto postiženého člověka, nevhodným způsobem, by bylo jednou z forem sekundární viktimizace.

Třetím tématem týkajícím se rodiny je téma založení nebo znovushledání své rodiny a touha po tom žít normální život. Téměř všichni lidé vypověděli, že by chtěli mít rodinu, byt a práci a žít normálním životem.

„Co bych chtěl dělat, najít si práci, byt a mít pokoj od všech. Abych se nemusel o nikoho starat a nikdo o mě. Najít si byt a normálně bydlet.“

„Ale prostě už teď nedělám nic špatného, prožívám takový život, jako normální lidé. A pro mě je to krásný, že mam práci, mám šéfa, mám Martina. Já chci něco normálního, mít Martina a chtěla bych, aby tady byla se mnou dcera.“

„Spokojený, šťastný, rodinný život bych si přála, zabezpečená vlastně jakoby sama se sebou, taky asi partner, abychom měli nějaký společný bydlení v podobě nějakého bytu nebo rodinného domku, nějaký finanční hotovosti bokem, abych si pak mohla aspoň o toho jednoho jediného kluka zažádat do péče.“

Žít tak, jako ostatní lidé, tzv. normálním životem. Pro většinu je to to, co si do života nejvíc přejí. Nejprve prožili určité traumatické události, nyní žijí v azylovém bytě, jsou nejen finančně závislí na pomáhající organizaci, jsou všude doprovázeni pracovníky organizace, ostatní o nich mluví jako o „obětech“, dostávají se do situací, do kterých se většina populace nedostane (například výslechy na policii, nemožnost říct, kde bydlí nebo si někoho domů pozvat). To vše je pro dospělého člověka jistě zatěžující a není divu, že potřeba žít „normálně“ emerguje ve všech rozhovorech.

6.3.1.2 Vztahy

Dalším častým tématem bylo téma navazování a udržování mezilidských, partnerských vztahů. Prožitá událost ovlivnila vztahy u všech respondentů.

Navazování kontaktů s cizími lidmi se u většiny osob proměnilo. V podstatě dva respondenti vypověděli, že jsou nyní uzavřenější, s cizími lidmi se většinou nebaví, nenavazují nové kontakty.

„No to je takový divný, no, ale já spoléhám spíš sama na sebe, já se s cizími lidmi moc do kontaktu nedám.“

„To je tím, že moc nekomunikuju s dalšími lidmi, takže jsem pořád ještě jakoby zavřený tam. Jak jsem říkal, moc nekomunikuju s lidmi, že bych takhle běhal sem tam furt a s někým přímo musel mluvit. Když takhle jenom potkáváte cizí lidi, tak řeknete nanejvýš dobrý den a nashle a to ještě taky ne vždycky, takže se vlastně ani nebavím s nikým jiným.“

Naopak další dva respondenti, respektive respondentky, tvrdily, že jsou nyní mnohem aktivnější v navazování kontaktů s lidmi. Nejen, že jim nevádí mluvit s cizími lidmi, ale navíc to aktivně vyhledávají.

„Já se nebojím lidí, naopak, já chci, já se ráda seznamuju.... Takže nevádí mi cizí lidi, naopak, já se ráda seznámím, pobavím se.“

„Bez problému... Ne to ne, ono já když napíšu třeba na nějaký to fórum tady těch klubů, tak většinou ty kontakty jdou za mnou samy. Takže jako věřit lidem nebo bavit se s nimi není problém.“

Jedna z respondentek i vysvětlila, že si uvědomuje, že u ní došlo ke změně a dokonce i byla schopná říct, proč se to stalo. *„Je to jiný, protože mám tady větší volnost, než jsem měla. Můžu se bavit, s kým chci, můžu se bavit s chlapama tak do těch 45 let, s klukama mého věku, nikdo na mě nežárli, mám prostě svůj vnitřní klid. A tohle jsem dřív ani mít nemohla, protože bych byla bita.“*

Je tedy možné vidět, že se s prožitou událostí každý vyrovnává jinak a na každého má jiný vliv. Někdo se spíše uzavře a nekomunikuje s lidmi, nevěří jim. Někdo naopak vítá společnost, možnost seznámit se a nebýt sám. To vše záleží nejen na prožité události, ale, dle mého názoru, především na osobnosti každého člověka. Proto je nutné, přistupovat ke každému individuálně a s respektem.

Co se týče partnerských vztahů, lze spatřit dvě tendence. Na jednu stranu je to snaha najít si partnera: *„Snažím se třeba po různých chatech vyhledávat nějaké různé seznamky, abych si tady někoho našla a s někým jako byla.“* A na druhou stranu je to touha po svobodě a nezávislosti. *„No, chci být samostatná.“*

6.3.1.3 Samota

Velmi často se během rozhovorů objevovalo téma samoty a osamocení. U většiny respondentů toto téma prostupovalo přímo či nepřímo celým rozhovorem.

Především se jednalo o části, kdy si respondenti stěžují, že se nemají komu svěřit, nemají s kým sdílet věci, že nemají s kým trávit čas.

„Já jsem tady většinou sama. Takhle se nemám s kým moc bavit, no.“

„To je tím, že moc nekomunikuju s dalšími lidmi... protože jak jsem říkal, moc nekomunikuju s lidmi.“

„Když něco dělám, bavím se s někým tak nezávazně, tak je to v pohodě, ale když tak budu sedět tady na židli a houpat se sám, tak to moc v pohodě nebude. – A máte tu možnost? – No, moc ne, můžu tak někomu zavolat.“

Samota těchto osob souvisí do značné míry s nemožností či neschopností navazovat vztahy s lidmi a kontaktovat je. Avšak i lidé, kteří naopak navazují spoustu nových vztahů a rádi se seznamují, se mohou cítit sami.

Jedna respondentka například v jedné části rozhovoru sdělila, že nemá problém s navazováním kontaktů: *„Ne to ne, ono já když napíšu třeba na nějaký to fórum tady těch klubů, tak většinou ty kontakty jdou za mnou samy. Takže jako věřit lidem nebo bavit se s nimi není problém.“* Aby v jiné části ale přiznala, že se cítí sama a to už delší dobu: *„Můj pocit je prostě takový, že jsem byla sama, vždycky budu sama a sama i umřu.“*

Dále tato respondentka podle mého názoru navazuje četné, povrchní, sexuální vztahy s muži proto, aby skryla svou samotu, respektive se necítila tak sama.

„Snažím se třeba po různých chatech vyhledávat nějaký různý seznamky, abych si tady někoho našla a s někým byla.... Co se týče jakoby chování, což je docela zvláštní v mém případě, když jsem byla vlastně většinu dne na ulici, že jsem začala obrážet, dá se říct, různý prostě swingers kluby.... Vyhledávám jakoby, dá se říct, všeobecně hodný chlapy, kterých jsem zažila ve svých 25 letech za tu dobu jako docela dost málo, takže jsem ráda, když tam ke mně třeba někdo přijde, třeba jenom mě pohladí nebo mi dá pusku na tvář a já jsem jako free, což je fajn.“

Všechny tyto a ještě další výroky ohledně navazování sexuálních vztahů s muži ve mně, spolu s výrokem o tom, že se cítí být sama *„Můj pocit je prostě takový, že jsem byla sama, vždycky budu sama a sama i umřu.“* Vzbuzují pocit, že jde o jakousi formu záplaty, že se jedná především o formu vyrovnávání se s prožitou událostí a nastalou samotou. Podporuje ho navíc také fakt, že respondentka nikdy během svého dospělého života nebyla sama. *„Můžu se bavit, s kým chci. A tohle jsem dřív ani mít nemohla, protože bych byla bita. A předtím, než jsem byla v Plzni, tak jsem žila s letos už vlastně mu bude 63 let, byl to vlastně otec mých dětí. Ale jednou jsem mu řekla, že prostě ať se nezlobí, ale že už nemůžu tady v tom životě prostě být, že už je to 8 let a že jsem si uvědomila, že je prostě na mě starej a že já jsem prostě mladá a každý chceme něco jiného, tak jsem se sbalila a odjela do Plzně.“*

6.3.2 Aktuální prožívání

Druhý tematický okruh se týká aktuálních pocitů a prožitků. Ze všech rozhovorů bylo patrné, že se všichni respondenti obávají nepochopení od druhých lidí, což jim znemožňuje

i navazování vztahů nebo sdílení svých problémů. Dále také mají obavy z budoucnosti, pro většinu je představa budoucnosti nebo přemýšlení o tom, co bude velice zúzkostňující. Také se často vyskytuje obava z ohrožení a pocit, že nejsou v bezpečí.

6.3.2.1 Obavy z nepochopení

Obavu z toho, že ostatní nebudou schopni pochopit a porozumět tomu, čím si prošli a co se jim stalo, jsem zpozorovala u všech respondentů. U spousty z nich je to zároveň blokátor v navazování kontaktů s druhými lidmi nebo v kontaktování jejich vlastní rodiny.

Jedna z respondentek odmítá mluvit o tom, co se jí stalo nejen se zaměstnanci, ale odmítá například i pomoc terapeuta, jelikož je přesvědčená o tom, že *„No, jako kdo si to neprožije, tak tomu prostě nemůže rozumět, no, jako to nejde prostě. Já si myslím, že kdo si to nezažil, tak prostě neví.“* Díky tomu se nesvěřuje nikomu a svoje pocity a problémy drží v sobě. Je hodně uzavřená a nenavazuje s nikým kontakt. *„Ale zase moje problémy, já se nerada moc svěřuju, spíš poslouchám jako jiný lidi, no a jejich problémy, než já se svěřovat. To držím právě v sobě pořád, no a já právě ani nevím, jak bych to popsala.“*

I další respondentka má obavy z toho, že když se svěří se vším, na co myslí a co prožívá, nebude to pochopeno. *„Protože mám taky docela obavu z toho, že kdybych řekla jako úplně všechno, tak že si o mně budete myslet, že jsem asi fakt blázen.“*

Obavu z toho, že nebudou pochopeni a že se na ně lidé budou dívat jinak, když zjistí, co se stalo, jsem zpozorovala u více klientů. *„Takový, no, budou se na mně dívat asi úplně jinak, než se dívali. Nebo pokud to teda nepochopí jako že, ale pokud jim to třeba vysvětlím, že jsem třeba jinou možnost moc než dělat, co říkali ti lidi, neměl, tak to třeba pochopí, většina, ale někteří inteligenti to asi nepochopí a budou si prostě myslet.... Takže automaticky, už se na mě bude vždycky každý dívat jinak, trošku jinak, hlavně ti, co to nepochopí, že jsem prostě nějak moc nemohl se bránit.“*

„Beznaděj nanejvýš. Nad tím, že tak nějak že to neovlivním a ovlivní to oni. Že prostě se se mnou budou chtít bavit anebo nebudou. Nebo se budou chtít se mnou bavit, ale budete vidět, když se s nimi bavíte, že si myslí úplně něco jiného.“

6.3.2.2 Obavy z budoucnosti

Pro někoho je budoucnost natolik nepředstavitelná, že o ní radši vůbec nepřemýšlí. *„Já vůbec nevím, já jsem o tom nepřemýšlela, co bude. Já nevím. Já nevím, co to pro mě znamená, prostě mít se dobře no.“* Jedná se o respondentku, která byla v obchodovacím

prostředí téměř dvě desítky let, umím si představit, že představa toho, že si má nyní plánovat budoucnost pro ni musí být velmi zúzkostňující a až nepředstavitelná. Jako obranu tedy zvolila popírání myšlenek na budoucnost a raději žije jen v přítomnosti.

U jiného respondenta je budoucnost ovlivněna jeho zdravotním stavem, který je také následkem toho, že byl pracovně vykořisťovaný. *„Je to pořád komplikovaný tou rukou, že vlastně nevím, jak s ní třeba budu moct hýbat. Takže takové je vlastně asi moje vnímání budoucnosti, že nevím, jak budu moc pohyblivý s tou rukou.“* To, že neví, jak na tom bude po zdravotní stránce, musí být psychicky velice náročné, navíc, když jeho zranění bylo způsobeno pachateli.

Také z dalších výroků ohledně budoucnosti lze vyčíst, že respondenti mají strach z toho, co přijde, že je pro ně obtížné představit si svoji budoucnost.

„Co cítím, takovou beznaděj, že pořád nevím, že pořád na to nemůžu vlastně přijít, co vlastně budu, kde vlastně skončím. To by mě zajímalo. Ale kde by to bylo tak ideální? Ale nevím. Nevím prostě, co bude, jak bude, to nemůžu vědět, to neví nikdo, což je aj výhoda někdy. Ale bývám z toho nervózní, no, že kdybych nepotkal tady ty lidi, tak mi už několikrát nabídli práci, tak jsem tam mohl dělat.“

„Budoucnost je pro mě hodně velký otazník, nějak plány jako nemám, nemám na to chuť, ani odvahu, ani možnost.“

Vzhledem k tomu, že byli několik měsíců nebo i let v situaci, kdy si nic plánovat nemohli a žádná budoucnost je nečekala, není to, podle mého názoru, nijak překvapivé. Je ale určitě důležité s tím pracovat, opět na individuální rovině.

Respondentka nejprve mluvila o tom, co by si do budoucnosti přála, mluvila o rodinném životě, domku, synovi, práci. Když jsem se jí ale zeptala, jaké ohledně toho má pocity, její odpověď byla plná pesimismu a skepse. *„Blbý. Vím, že nebudou reálný. Vzhledem k mojí současné situaci a pracovnímu nasazení je to prostě nepravděpodobné. Můj pocit je prostě takový, že jsem byla sama, vždycky budu sama a sama i umřu. Takže jako mám přání, ale nedávám tomu moc šance, že se splní. Jako poslední dobou to není dvakrát reálný.“* Předpokládám, že s tím hodně souvisí osobnost respondentky, životní pesimismus a celkové nastavení, ale jak sama říkala, *„Vzhledem k mojí současné situaci...“*, kdyby si neprošla tím, čím si prošla, její vnímání budoucnosti by mohlo být jiné. Proto je důležité znát perspektivu konkrétního člověka a pracovat s tím při snaze jí pomoci.

6.3.2.3 Strach, nedostatek bezpečí

Z rozhovorů s většinou respondentů bylo také cítit, že mají strach o své bezpečí. Ať už se jednalo o ohrožení pachatelí, o strach z cizích lidí nebo neznámého prostředí anebo obecně o obavy o své bezpečí. Podle mého názoru se jedná o prvek přítomný u většiny obětí trestných činů, alespoň z této analýzy rozhovorů to vyplývá zřetelně.

U některých respondentů jsem vyzorovala zřetelné obavy z Prahy, coby cizího města. Velké množství lidí, dopravní prostředky, kterými nikdy nejeli, naprosto cizí prostředí, to vše, zdá se, nahání strach. *„Jako z něčeho ještě strach mam, ale to se dá překousnout nebo tak. Než si člověk zvykne pořádně, že jo. Když se dostane třeba z města, kde žije dlouho a teď se dostane někam jinam, kde to vůbec nezná a než na všechno přijde. No, ze začátku jsem měla strach třeba z těch tramvají, že jsem se bála a teď mi to už ani nepříjde. Já nevím, čeho jsem se bála, ale tak já jsem nikdy tramvaji nejela, tak to bylo takový divný. Prostě takový neznámý věci, když jede člověk poprvé. Takže to bylo z té tramvaje a i z lidí trochu.“*

U některých respondentů je možné pozorovat, že strach ovlivňuje většinu jejich života i nyní, když už jsou v bezpečí. Ať už jde o strach z pachatelů nebo někoho, kdo pachatele zná a mohl by mu chtít cíleně ublížit:

„Tak jakoby zvláštní, když se člověk rozhlíží kolem sebe, když jdete třeba po ulici, teď někoho uslyšíte, když lidi mají někdy stejný hlas, teď se zarazíte a máte hlavu tak dole a teď se jenom koukáte, jestli se vám to zdá nebo nezdá, že ho znáte toho člověka, ten hlas, tak nenápadně se jenom koukáte, tak po očku. Nebo třeba když kouřím venku a zastaví auto a zůstane stát, tak zas nenápadně koukám, kdo tam teda sedí.“ Tyto osoby to neustále udržuje v myšlenkách na obchodovací situaci a na to co prožili, tudíž je pro ně obtížnější se s tím vyrovnat.

Stejně tak u jiných respondentů z jejich výpovědí usuzuji, že žijí ve strachu o svůj život a své bezpečí, případně bezpečí svých blízkých. *„Občas jen tak jdu, já pořád koukám na ty detektivky a tak, a mám takový pocit, že někdo někde ke mně přijde a zastřelí mě. A navíc jak dcera je na Ukrajině a oni ví, kde bydlí, tak na to občas myslím. Jako mam z toho strach, myslím na to každý den. Oni ti mafiáni jsou i tady, Martin zná někoho i já znám jednoho Ukrajince.“*

Podle mého názoru je strach o své bezpečí jednou z nejvýraznějších emocí, kterou jsem u respondentů zachytila. Je překvapivé, že v běžném rozhovoru a v práci s nimi se o tomto

tématu nejen nebavíme, ale ani by mě u většiny nenapadlo, že na něco takového opravdu myslí nebo to prožívají.

„Nechtěla bych se vrátit, mám strach. Jako nebojím se nikoho konkrétního, ale bojím se, pořád jsem taková opatrná, dávám si pozor, nechodím v noci nebo jenom tam, kde nikdo nechodí, nikdy nejdu stejnou cestou.“

„Naopak, já jsem tady cizí člověk a prostě neznám ještě, kdo mě podvede a komu mám věřit a komu ne. Ale necítím se v bezpečí, jako tady jo, ale stejně nikomu neříkám příjmení, jenom jméno a město a je to.“

6.3.3 Vyrovnávání se s traumatem

Třetí tematický okruh, který z rozhovorů vyplynul, jsem nazvala vyrovnávání se s traumatem. Jedná se o pasáže, které odkazují přímo či nepřímo na obchodovací zkušenost, případně o části, které se dají interpretovat jako určité vyrovnávací strategie, přes to, že sami respondenti by to tak nejspíš nenazvali.

6.3.3.1 Myšlenky na situaci OSL

Co se týče samotných myšlenek na situaci OSL, setkala jsem se se třemi různými podobami zpracovávání. Prvním způsobem je naprosté vypouštění myšlenek a potlačování pocitů. *„No, jako myšlenky jsou všelijaký, ale já to spíš vypouštím, já o tom nijak moc nepřemýšlím. Jako přijdou třeba někdy na to myšlenky, ale prostě to z té hlavy vypustím, nemyslím tak furt na to jako předtím.“* Zdá se, že myšlenky na tu situaci by mohli být příliš zraňující, proto se tyto osoby rozhodnou raději vše potlačit.

Druhou variantou, tou pravděpodobně nejčastější, je naopak zahlcení myšlenkami na minulost. Jeden z respondentů to pojmenoval přímo jako „uvěznění v minulosti.“

„Tak mám je hodně takový omezený na to co tam se dělo, v té Anglii, to je pravda. Takže furt přemýšlím tam o tom, co se dělo, proč se dělo, co se bude ještě dít, proč se bude dít, jak se bude dít, ještě ruku do toho. Jsem takový uvězněný v minulosti v těch myšlenkách. To je tak z 80%, když zastavím a nic nedělám, tak o tom přemýšlím.“

Není jistě náhodou, že časté vzpomínky na minulost a na útrapy, které lidé museli snášet, se objevují u stejných osob, které se bojí o svůj život nebo své bezpečí. Stejný respondent, který vyprávěl o tom, že má strach, když slyší venku někoho mluvit a bojí se, jestli to není nikdo známý, velice často utíkal myšlenkami do minulosti jak během rozhovoru, tak i při

všech jiných rozhovorech s ním. „*Tak pobyt tady je tak v pohodě, tady v bytě to neprožívám nijak, jen tak si vzpomenu třeba. Na něco z minulosti. Třeba když uklízím, tak si vzpomenu, že uklízím špatně určitě, že bych dostal něčím po hlavě určitě...*“

Třetím způsobem vnímání prožité zkušenosti je přerámování této negativní zkušenosti a uchopení situace jako příležitosti, jako zdroje změny do dalšího života. „*Uvědomila jsem si jednu podstatnou věc a to, že pokud se nechám jakoby věčně terorizovat, ve smyslu bít, nadávat si, nic si na sebe nekoupit, tak ničeho v životě nikdy nedocílím.*“ Uchopit krizi jako změnu je adaptivní způsob, jak se s krizí vypořádat. Důležité však je, jak člověk s tou změnou naloží. Další a poslední téma je o strategiích, které lidem pomáhají se vypořádat s minulostí a je zde vidět, že i přerámování krize na zdroj změny nemusí být zcela prospěšný.

6.3.3.2 Strategie zvládnání

Při analýze rozhovorů s respondenty jsem objevila tři strategie, respektive způsoby, jak se lidé vypořádávají s tím, co se jim stalo a jak zvládají nastalou situaci. Jinými slovy jde o chování nebo aktivity, které jim pomáhají při zpracovávání traumatu.

První možností, která lidem pomáhá, je kontakt s lidmi. „*Taky mi pomáhá prostě vypadnout ven mezi lidi, že pak nemyslím tolik na to.*“ „*Když něco dělám, bavím se s někým tak nezávazně, tak je to v pohodě, ale když tak budu sedět tady na židli a houpat se sám, tak to moc v pohodě nebude.*“ Navazuje to však na předchozí výsledky analýzy, a sice na fakt, že tyto lidi velmi trápí jejich samota. Jde to, dá se říct, ruku v ruce. Podle mého názoru je to začarovaný kruh. Pomáhá jim kontakt s lidmi, ale nemají možnost nebo odvahu navazovat vztahy, takže jsou sami a tím se prohlubuje nejen samota, ale také se díky tomu více utápí v myšlenkách na minulost, což neprospívá jejich psychickému stavu, zvyšuje to jejich obavy a narušuje další fungování. Na druhou stranu, většina lidí cizím lidem nevěří, je tedy komplikované začít s někým hovor.

Druhou variantou zvládnání nastalé obtížné situace je chování, které jsem nazvala vyhledávání vzrušení. Jedná se o chování respondentky, která začala vyhledávat vzrušující či nezvyklé aktivity. Myslím si, že díky nim nemusí tolik myslet na to, co se stalo, takže je to určitá forma útěku od reality.

„*Co se týče chování, což je jakoby docela zvláštní v mém případě, když jsem byla vlastně většinu dne na ulici, že jsem začala obrážet, dá se říct, různý swingers kluby. Což by mě v Plzni fakt jako nenapadlo, že bych něco takového mohla dělat a tady mě to začalo nějak jako extrémně bavit, no a když můžu, tak chodím třeba dennodenně.*“ Nejedná se však jen o vyhledávání sexuálních aktivit, ale celkově chování, které by mohlo být označeno za

nebezpečné nebo minimálně rizikové. „*Třeba prochodím celou noc až do rána, že přijdu třeba v 7, půl 8 domů, jako jsem přišla dneska. S tím, že prostě mně je jako líp venku, než prostě doma, takže já jsem celou noc chodila nebo jezdila tramvají po Praze a prostě jako přemýšlela.*“

Ačkoliv čtení nebo studium Koránu samo o sobě nemůže být považováno za rizikové, myslím, že vzhledem dalším aktivitám této respondentky stojí minimálně za zmínku. „*Ale jako docela dost věci se dozvídám i z toho Koránu, takže mě to drží jakoby trochu nad vodou ten Korán. Já se to snažím číst, a když prostě jako nevím, tak se kouknu do té knihy v češtině, protože to moje je vlastně originál v arabském jazyce, to jsem dostala a snažím se to číst, ale když to nejde, tak se prostě kouknu do toho přeloženého v češtině, ale není to to samý, protože ten význam třeba té věty nebo toho slova je úplně jiný.*“ Spíš než samotná aktivita mě zaujala tendence šokovat. Stejně tak jako popisování swingers klubů na několika místech během rozhovoru nebo popisování toho, že v noci sama chodí po Praze, i toto mělo, podle mého názoru, snahu šokovat a zaujmout. Myslím si, že jde o snahu získat si pozornost. Otázkou je, jestli chtěla zaujmout moji pozornost, jelikož jsem s ní v kontaktu i běžně, já ale spíš předpokládám, že se snaží zaujmout kohokoliv. Podle mého názoru se jedná o potřebu člověka být pro někoho zajímavý, což jako obchodovaná nemohla zažívat a proto si to vynahrazuje tímto.

Paralelu s tímto chováním vidím v chování jiné respondentky, která sice nenavazuje vztahy s různými muži, ale její vztah s přítelem je velice nestabilní a také měla tendenci se během rozhovoru k tomu tématu vracet. „*A vím, že mam prostě toho Martina a vím, že přijde a řekne, láska, a že se do mě zamiloval chlap, do kterého jsem se zamilovala i já.... Ted' prostě já nevím, jestli jsem neudělala chybu, že mám toho Martina, ale on mi prostě nedává svobodu, já jsem mu včera říkala, že já chci mít trošku klid.*“ Myslím, že i zde se jedná o únik od reality do nefunkčního, respektive náročného vztahu, který jí zabírá většinu energie a také času. Díky tomu ale nemusí myslet na události, které prožila v rámci obchodovací situace.

Třetím způsobem vyrovnávání se je možnost terapie. Přesto, že tato možnost je nabízena všem klientům La Strady, ne všichni ji přijmou. Někteří respondenti ji odmítají „*Psychologové a takoví lidi, tomu já nevěřím moc, to ne.*“ Myslím, že je otázka, zda se jedná o skutečnou nedůvěru v psychology a terapeuty jako takové nebo je zde opět bariéra toho, že nevěří cizím lidem a nechtějí nikomu vyprávět svůj příběh, jelikož se bojí nepochopení ze strany cizích lidí.

U jiných respondentů jsem se ale setkala naopak s tím, že terapeutky považují za přínosnou pomoc v jejich stavu a situaci. „*Možná to bude blbý, jako co asi teď řeknu, ale dost nad vodou mě drží pan Červinka*¹.“

6.3.4 Souvislost hlavních témat

Z analýzy všech rozhovorů a následné interpretace vzešly tři hlavní témata. Pro lepší porozumění žité zkušenosti respondentů je důležité porozumět jejich vzájemné souvislosti a propojení. Prvním základním tématem jsou pocity. Někteří respondenti je reflektovali přímo, u jiných bylo třeba ponořit se více za zjevný obsah jejich sdělení.

Především se jednalo o pocity strachu a studu. Stud pramení z obavy z neporozumění. Z předpokladu, že ostatní nebudou chápat, proč dělali to, co dělali. Lidé se stydí za situaci, kterou si prošli a v které se nachází nyní, jelikož se obávají, že budou vnímáni jako slabí, protože se nebránili. „*...ale pokud jim to třeba vysvětlím, že jsem jinou možnost moc než dělat, co říkali ti lidi, neměl, tak to třeba pochopí, většina, ale někteří inteligenti to asi nepochopí a budou si prostě myslet, prostě oni mají představu, že člověka prostě zbijí a utečou. To je jejich řešení situace, zbit a odejít pryč, ale to kdybych já udělal, tak by mě automaticky nejspíš dalších 10 lidí zbil a pak ještě by řekli, že já jsem někoho zbil, takže by se na mě třeba policajti dívali úplně jinak...*“

„*Takže automaticky už se na mě bude vždycky každý dívat jinak, trošku jinak, hlavně ti, co to nepochopí, že jsem se prostě nějak moc nemohla bránit.*“

Druhým důvodem, proč se lidé stydí nebo proč se nechtějí svěřovat s tím, co se jim stalo, je pocit, že se jedná o něco natolik neobvyklého, že ostatní budou chtít vědět co nejvíce detailů a že se tak jejich traumatická událost stane vlastně senzací. „*Horší když se budou vyptávat a když budou furt chtít něco vědět, to bude horší. Někteří by mohli totiž chtít vědět detaily ještě a to bych je poslal někam.*“

„*A to on by chtěl vědět jenom proto, aby to mohl dál vykládat.*“

V člověku vzniká pocit vykořeněnosti ze společnosti, neschopnosti zapadnout mezi ostatní. Proto také, předpokládám, většina respondentů uváděla jako svůj cíl do budoucnosti žít „normální, obyčejný život“. „*Nikdo neví, co se mi stalo, já jsem obyčejný člověk.*“ „*Najít si byt a normálně bydlet.*“ „*Prožívat takový život, jako normální lidi.*“

¹ Pan Červinka je respondentčin terapeut.

Kromě studu je dominantní také strach o své bezpečí. Ten je u obětí trestných činů obvyklý a pochopitelný. Během viktimizace je narušen pocit základní jistoty a bezpečí v životě a záleží na osobnosti člověka a také na podpoře okolí a institucí, jak se s touto nejistotou a ohrožením osoba vypořádá.

Pocity studu, strachu z cizích lidí, míst a situací, pocit vydědění a nemožnosti zapadnout mezi ostatní lidi, to všechno ovlivňuje způsob navazování interpersonálních vztahů. Ať se jedná o nové kontakty či udržování vztahů s rodinou a přáteli, vše je ovlivněno novou situací a novým prožíváním. Většina lidí je izolována od společnosti, nenavazují blízké vztahy a neudržují vztahy s rodinou. Případně je pro ně těžké důvěřovat lidem, dokonce i partnerovi.

Zároveň ale všichni respondenti uvádějí kontakty a vztahy s ostatními lidmi jako jeden ze způsobů, jak se vyrovnat s tím, co prožili. Přítomnost blízkých lidí, možnost sdílet s někým své pocity a myšlenky je důležitá vyrovnávací strategie.

„Já jsem tady většinou sama, kdyby tady se mnou někdo byl, tak by si se mnou třeba povídal o něčem nebo o nějakých problémech třeba a tak. Takhle se nemám s kým moc bavit, no.“

„Když něco dělám, bavím se s někým tak nezávazně, tak je to v pohodě, ale když tak budu sedět tady na židli a houpat se sám, tak to moc v pohodě nebude.“

Avšak v situaci, kdy je navazování vztahů, případně jejich udržování narušeno, je oslabena schopnost člověka zpracovávat traumatické události. Nastupují potom méně adaptivní vyrovnávací strategie, jako je navazování četných a povrchních vztahů, vyhledávání vzrušujících zážitků anebo naopak, uzavření se do svých myšlenek a samota. Jde tedy o uzavřený kruh a cílem práce s těmito lidmi by mj. mělo být také vystoupení z tohoto kruhu, aby došlo ke zlepšení jejich psychického stavu a také sociální situace.

6.4 Shrnutí výsledků analýzy

Z rozboru, respektive analýzy všech rozhovorů vplynuly hlavní tematické okruhy a z nich klíčová témata, která jsou obsahem myšlení a prožívání respondentů. Jedná se o oblast interpersonálních vztahů, dále o pocity a aktuální prožitky a třetím tematickým okruhem je téma vyrovnávání se s traumatickou událostí.

Hlavní výzkumná otázka na začátku analýzy zněla: **„Jaké je prožívání osob ohrožených obchodováním s lidmi?“**

Obchodovací situace a prožité trauma má velký vliv na aktuální žitou zkušenost těchto osob. Traumatická událost a její důsledky se prolínají jejich chováním a myšlením i prožíváním. Ovlivňují především navazování vztahů s dalšími lidmi a udržování vztahů s rodinou a přáteli z minulosti. Se svou původní rodinou není v osobním kontaktu nikdo z respondentů a pouze jedna respondentka uvedla, že je s matkou a se synem v telefonickém kontaktu. A to navíc jen do té míry, že její matka kontaktuje ji. Nemožnost či neschopnost vídat se s rodinou podporuje pocit osamělosti. Dalším výrazným prvkem prožívání obchodovaných osob jsou pocity strachu a studu. Strach o své bezpečí, strach z nepochopení okolím, obavy o to, co s nimi bude v budoucnosti. A konečně myšlenky na traumatickou událost, ať už zahlcení myšlenkami a neschopnost se od nich oprostit nebo naopak potlačování vzpomínek a pocitů spojených s obchodovací situací.

Dále jsem měla stanoveny několik doplňujících podotázek. První z nich byla **„Jak prožívají svou současnou situaci?“**

Tato otázka kopíruje hlavní výzkumnou otázku. Prožívání jejich současné situace ne většinou naplněno obavami. Obavami o své bezpečí, obavami z budoucnosti, obavami z toho, jak budou vnímáni okolím a dalšími lidmi. Také je naplněno neuspokojivými vztahy.

„Jak prožívají kontakt s okolním sociálním světem?“

Tato otázka se ptá konkrétně na interpersonální vztahy. Jak již jsem psala výše, vztahy s jinými lidmi jsou výrazně ovlivněny prožitou zkušeností. Při kontaktu s jinými lidmi obchodované osoby většinou nesdělují to, co se jim stalo a čím si prošli. Naopak, je pro ně obtížné se svěřit. Proto často dochází k izolaci a uzavírání se před světem.

„Jak prožívají svou budoucnost?“

Budoucnost je pro všechny respondenty velká neznámá, což v nich vzbuzuje obavy a úzkost. Předpokládám, že je to dáno na jednu stranu tím, že v posledních letech či měsících nemohli plánovat vlastní osud a jejich život byl v rukou pachatelů. Navíc stranu se ocitli v cizím městě, bez práce, bez rodinného zázemí, s narušenou schopností navazovat vztahy.

Často je také poškozeno jejich fyzické a zdraví. To vše způsobuje, že mají strach z toho, co bude, co přijde v jejich životě, co se s nimi bude dít.

„Jak vnímají a prožívají sami sebe?“

Překvapivé je, že většina lidí na otázku po prožívání sama sebe odpověděla více či méně pozitivně. Většina lidí se shodla na tom, že se snaží zůstat stejnými lidmi, jakými byli před obchodovací situací a na tuto skutečnost jsou, alespoň podle mě, hrdí.

Z výsledků analýzy vyplývá určitý začarovaný kruh. Všichni respondenti uvádějí, že jim pomáhá při vyrovnávání se s prožitou traumatickou událostí, když mohou mluvit s jinými lidmi a prožívat mezilidské vztahy. Naopak, když jsou sami, více se jim vrací negativní myšlenky na minulost nebo uvažují nad stresující budoucností. Dále však analýza ukazuje, že většina lidí má problém navazovat vtahy s lidmi, důvěřovat cizím lidem a dokonce i svěřit se s prožitými zkušenostmi vlastní rodině. Obávají se především nepochopení a toho, že budou vnímáni jako slabí, jelikož se „nebránili“. V konečném důsledku se za prožitou skutečnost v podstatě stydí. Jelikož nemohou využívat pomoc a přítomnost blízkých lidí při vyrovnávání se s prožitými událostmi, což by byla jejich přirozená vyrovnávací strategie, uchylují se k méně adaptivním formám a to například k vyhledávání nebezpečí a vzrušení pomocí navazování četných vztahů s neznámými muži či chození po Praze v noci. Anebo naopak odmítají jakékoliv vztahy s lidmi, uzavírají se do sebe a do svých myšlenek, které se často týkají především obchodovací situace, čímž se však spíše prohlubuje jejich negativní prožívání. Tyto maladaptivní strategie je však nutné chápat jako obranné mechanismy, ne jako narušení osobnosti nebo patologické prvky chování a je třeba s nimi pracovat.

7 Diskuze

Z výsledků interpretativní fenomenologické analýzy rozhovorů s obchodovanými osobami vyplývá, že jednou z oblastí života, která je nejvíce ovlivněna či narušena prožitou zkušeností, je oblast mezilidských vztahů. Lidé mají problém nejen věřit cizím lidem, ale spousta z nich se nedokáže svěřit ani vlastní rodině. Navazování i udržování vztahů je narušeno především kvůli obavám z nepochopení toho, co se jim stalo. Mají strach, že budou vnímáni jako slabí nebo jako že si za to můžou sami, když se nebránili a zůstávali tam tak dlouho. Jiným důvodem, proč mají obavy svěřit se s tím, co se jim stalo, je obava z toho, že budou považováni za jakousi senzaci, že se s nimi ostatní budou přátelit jen kvůli tomu, že jsou zajímaví, že budou chtít, aby jim vyprávěli vše, co zažili a co se jim dělo. Obava z nepochopení často také vede k tomu, že se lidé stydí za to, čím si prošli, což nijak nepomáhá s vyrovnáváním se s touto traumatickou událostí.

Na druhou stranu, většina lidí uváděla kontakty s dalšími lidmi jako jednu ze strategií nebo z forem vyrovnávání se s tím, čím si prošli. Díky komunikaci s jinými lidmi mají možnost myslet i na něco jiného a traumatické vzpomínky nemají takovou sílu. Kontakty s druhými lidmi jsou tedy pro tyto lidi velice důležité a potřebné, avšak zároveň jich mají nedostatek. Jde o určitý začarovaný kruh. Myslím, že jedním z cílů práce s těmito lidmi v pomáhajících organizacích by měla být také práce na vystoupení z tohoto kruhu.

Organizace Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW), ve své zprávě s názvem „Unmet Needs: Emotional support and care after trafficking“ (GAATW, 2013), uvádí jako jedno z potřeb obchodovaných osob neformální podporu a podporu tzv. peer groups neboli svépomocných skupin. Myslím, že vytvoření svépomocné skupiny obchodovaných osob i v České republice by pomohlo těmto osobám svěřovat se s hrůzami, kterými si prošli, v bezpečném prostředí lidí, kteří ví a kteří se nebudou vyptávat ani odsuzovat. Lidé by se tak nemuseli bát nepochopení ani odmítnutí, navíc by zde mohli navázat přátelské vztahy. Případně by ventilace prožitků a emocí v těchto skupinách mohla pomoci k tomu, aby byli schopni navazovat vztahy také mimo skupinu.

Navíc s tím také souvisí, že řada osob nemá problémy mluvit o tom, čím si prošli například s terapeutem nebo pracovníky organizace, ale zdráhají se sdělit to své rodině, jelikož se obávají, že jejich dotazy a pohledy by neunesli. Jedná se vlastně o formu sekundární viktimizace, jak vyplývá z „Doporučení Rec(2006) 8 Výboru ministrů členským státům

ohledně pomoci obětem trestných činů“ (2006). Jednou z možností, jak s tímto pracovat by mohla být větší edukace celé společnosti o problematice obchodování s lidmi a vykořisťování. Případně také edukace a další práce s celou rodinou oběti, pokud o to však bude jak rodina, tak obchodovaná osoba mít zájem.

Důležité je mít také na paměti výsledky výzkumu „Women in post-trafficking services in Moldova: diagnostic interviews over two time periods to assess returning women's mental health“ (Ostrovski et al., 2011), který ukazuje, že lidé, kteří prožili obchodování s lidmi, často trpí i po delší době posttraumatickou stresovou poruchou a dalšími úzkostmi a také depresivní poruchou. Obavy z budoucnosti, z jiných lidí, z neznámého prostředí mohou být běžnou, „normální“ reakcí na nenormální situaci, kterou obchodování s lidmi určitě je, ale je důležité pozorovat tyto příznaky, aby mohla být včas indikována potřebná léčba a péče v případě, že se skutečně jedná například o úzkostnou poruchu nebo depresivní poruchu.

Ačkoliv lze ve výpovědích respondentů najít řadu podobností, zkušenost s obchodováním s lidmi každý prožívá jinak a každý se s ní vyrovnává jinak. Jak už bylo řečeno, u všech respondentů jsou výrazně ovlivněny mezilidské vztahy, ale někdo se uzavírá do sebe, jiný navazuje početné vztahy s různými lidmi. Ke každému klientovi je nutné přistupovat individuálně a vnímat jeho potřeby a motivy chování jako jedinečnosti.

Ačkoliv jsem se snažila přistupovat k respondentům objektivně a bez zaujetí či předpokladů a prekonceptů, jsem si vědoma toho, že zcela se oprostit od znalostí a zkušeností z práce s těmito klienty není možné. Především při interpretaci výsledků rozhovoru jsem si musela dávat pozor, abych posuzovala a interpretovala pravdu jen to, co bylo řečeno a nedosazovala si jiné znalosti a zkušenosti s danými respondenty. Doufám, že se mi to podařilo v co nejvyšší míře. Na druhou stranu jsem přesvědčená, že minimálně část respondentů se mi otevřela více právě díky tomu, že se již známe. Ostatně nedůvěra v cizí osoby a neschopnost svěřit se jsou nejvýraznější následky obchodovací situace ovlivňující mezilidské vztahy. Proto je také otázka, jak moc se mi lidé svěřili a zda by se svěřili jinému výzkumníkovi více či méně. S tímto problémem však pracuje každá kvalitativní studie.

Co se týče uplatnění výsledků této analýzy, doufám, že je budu moci prezentovat v pomáhající organizaci La Strada a případně, že si ji přečtou pomáhající pracovníci také z dalších organizací. Jsem přesvědčená, že znalost toho, do jaké míry pocíť strachu z

nepochopení a studu za prožitou situaci ovlivňují vztahy s lidmi a že se jedná o uzavřený kruh ovlivňující posléze celý život těchto lidí, může přispět ke zkvalitnění práce s těmito osobami. Především nahlížení na motivy jednání těchto osob jako na obranné mechanismy, kterými si nahrazují nedostatek sociálních kontaktů, může vést k lepšímu přijetí klientů. Ačkoliv nepředpokládám, že moje práce bude stát za zrodem svépomocných skupin pro obchodované a vykořisťované osoby v České republice, doufám, že se o tom minimálně v organizaci La Strada povede diskuze a třeba do budoucnosti se tyto skupiny opravdu otevřou.

8 Závěr

V této diplomové práci jsem se věnovala problematice obchodování s lidmi a vykořisťování a to z pohledu samotných obchodovaných osob. Nejprve jsem studovala literaturu týkající se obchodu s lidmi, trestných činů a viktimizace, prožívání viktimizace a pomoci obětem. Také jsem hledala výzkumy a studie týkající obchodování s lidmi a jeho vlivu na své oběti. V empirické části jsem popsala metodologii a následně jsem představila vlastní výzkum. Na konci jsem výsledky analýzy diskutovala nejen s odbornou literaturou a výzkumy, ale především jsem se zamýšlela nad praktickým využitím informací získaných z této práce.

Obsahem empirické části této diplomové práce je interpretativní fenomenologická analýza polostrukturovaných rozhovorů se 4 respondenty, již jsou klienti organizace La Strada ČR. Měla jsem dopředu stanovenou výzkumnou otázku, která zněla: „Jaké je prožívání osob ohrožených obchodováním s lidmi?“.

Z výsledků analýzy vyplynulo, že prožívání obchodovaných osob je traumatickou obchodovací situací, kterou si prošli, silně ovlivněno. Především je narušena jejich schopnost navazovat nové kontakty a sociální vztahy. Nejsou schopni důvěřovat cizím lidem, mají obavy z nepochopení a neporozumění a nepochopení toho, čím si prošli, stydí se za to. Díky tomu nejsou schopni kontaktovat ani vlastní rodiny a svěřit se alespoň jim. Lidé, kteří naopak nemají problémy s navazováním nových kontaktů, jich navazují velký počet, avšak nedokáží v nich cítit blízkost a intimitu a i přes to, že nejsou objektivně sami, sami se cítí.

Z analýzy rozhovorů však také vyplynulo, že kontakty s jinými lidmi jsou velmi důležité pro zpracovávání a vyrovnávání se s traumatickou událostí. Pokud jsou lidé sami, bývají zaplaveni myšlenkami na obchodovací situaci, což způsobuje či umocňuje negativní prožitky. Možnost sdílet své zkušenosti s jinými lidmi by jim pomohlo cítit se lépe.

Jedná se tedy o začarovaný kruh. Člověk potřebuje kontakt s jinými lidmi, aby se mohl cítit lépe, ale zároveň není schopen navazovat a udržovat vztahy. Navíc často nejsou schopni komunikovat ani s vlastní rodinou, jelikož se obávají nepochopení ze strany rodiny a mají strach, že na ně bude nahlíženo jako na slabé, jelikož se nedokázali bránit nebo že budou ostatní jen zvědaví a hladoví po senzaci.

Takové je tedy prožívání obchodovaných osob – plné obav a samoty. Doufám, že tato práce přispěje ke zlepšení pomoci těmto lidem. Zaslouží si to.

9 Seznam použitých informačních zdrojů

BURČÍKOVÁ, Petra. *Trafficking in human beings and forced labour or labour exploitation in the Czech Republic*. Praha: La Strada Česká republika, 2006. ISBN 80-254-0036-0.

Česká republika. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 17. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Česká republika. *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 16. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. *Sdělení č. 231/1998 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o odstranění nucené práce, 1957 (č. 105)*. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 17. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-231>

Diakonie Západ - Pomoc má mnoho tváří: Terén pro ohrožené osoby. Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]. Diakonie ČCE, 2016 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/teren-pro-ohrozene-osoby/>

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: J. Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOLANOVÁ, Klára, Lenka MYSLÍKOVÁ, Jakub ŠVEC, et al. *INSTRUKTÁŽNÍ MANUÁL pro sociální a terénní pracovníky: obchod s lidmi v ČR*. Vzdělávání pracovníků sociálních služeb v problematice obchodu s lidmi. Praha, 2007.

Human Trafficking by the Numbers: Fact sheet. In: *Human rights first* [online]. 2016 [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.humanrightsfirst.org/resource/human-trafficking-numbers>

Charita Česká republika [online]. Charita ČR, 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/>

Journeys of Jeopardy: A Commentary on Current Research on Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation Within Europe. IOM, 2002.

La Strada ČR. *Interní záznamy pracovníků organizace o klientech*. Praha, 2017.

La Strada International [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://lastradainternational.org/>

LÁTALOVÁ, Klára. *Agresivita v psychiatrii*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4454-4.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4580-0.

Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra ze dne 7. června 2010 k fungování Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi a jeho institucionálnímu zabezpečení. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality: MVČR, 2010.

Mezinárodní organizace pro migraci [online]. IOM, 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/o-nas>

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10: desátá revize: aktualizovaná verze k 1. 1. 2013. 2., aktualiz. vyd. Praha: Bomton Agency, 2008-. ISBN 978-80-904259-0-3.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

NÁRODNÍ STRATEGIE *boje proti obchodování s lidmi v české republice na období 2016 – 2019*. Praha: Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, 2016.

Obchodování s lidmi: Obchod s lidmi - Popis situace v obchodu s lidmi. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. MVČR, 2016 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>

OSCE Organization for Security and Co-operation in Europe. *Unprotected work, invisible exploitation: Trafficking for the purpose of domestic servitude: research paper on trafficking in human beings for domestic servitude in the OSCE region: Analysis and challenges*. Vienna, 2010. ISBN 978-92-9234-432-0.

ORAM Siân, Heidi STÖCKL, Joanna BUSZA, Louise M. HOWARD and Cathy ZIMMERMAN. *Prevalence and Risk of Violence and the Physical, Mental, and Sexual*

Health Problems Associated with Human Trafficking: Systematic Review. 2012. Dostupné z: <http://journals.plos.org/plosmedicine/article/related?id=10.1371/journal.pmed.1001224>

OSTROVSCHI, Nicolae V., Martin J. PRINCE, Cathy ZIMMERMAN, Mihai A HOTINEANU, Lilia T. GORCEAG, Viorel I. GORCEAG, Clare FLACH and Melanie A. ABAS. *Women in post-trafficking services in moldova: diagnostic interviews over two time periods to assess returning women's mental health*. BMC Public Health [online]. 2011, 11(1), - [cit. 2017-04-12]. DOI: 10.1186/1471-2458-11-232. ISSN 1471-2458. Dostupné z: <http://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-11-232>

Pomoc obětem obchodu s lidmi a vykořisťování na trhu práce. Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]. Diakonie ČCE, 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://scps.diakonie.cz/nase-sluzby/pomoc-obetem-obchodu-s-lidmi-a-vykoristovani-na-trhu-prace/>

Poradna Magdala [online]. Charita ČR, 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

PRAŠKO, Ján. *Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. Praha: Portál, 2003. Rádci pro zdraví. ISBN 80-7178-811-2.

Publikace a výstupy La Strada ČR. La Strada ČR [online]. [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: www.strada.cz

RADA EVROPY VÝBOR MINISTRŮ. *Doporučení rec(2006)8 Výboru ministrů členskými státy ohledně pomoci obětem trestných činů*. 2006.

RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ RADY *o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterým se zrušuje rámcové rozhodnutí 2002/629/SVV*. Brusel: Komise evropských společenství, 2009.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SCHEINOST, Miroslav. *Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-91-6.

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Štrasburk: Evropský parlament a rada Evropské unie, 2011, 2011/36/EU.

SMITH, Jonathan A., Paul FLOWERS a Michael LARKIN. *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. Thousand Oaks: Sage, 2009. ISBN 978-1-4129-0834-4.

Special Action Programme to Combat Forced Labour: Fundamental Principles and Rights at Work Branch. Switzerland: IOM, 2015. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_364025.pdf

Standardy kvality sociálních služeb organizace La Strada ČR. Praha, 2015.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

THE GLOBAL SLAVERY INDEX 2016 [online]. [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://assets.globallslaveryindex.org/downloads/Global+Slavery+Index+2016.pdf>

Trafficking in human beings in Central Europe. Praha: La Strada, c2005. ISBN 80-239-4212-3.

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Marina LUPTÁKOVÁ. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-030-7.

Úmluva č. 29/1930 o nucené nebo povinné práci. Generální konference Mezinárodní organizace práce, 1930.

UNITED NATIONS CONVENTION against transnational organized crime. New York: United Nations, 2004.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.

VANIČKOVÁ, Eva. *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005. ISBN 80-239-4793-1.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace : status oběti a jeho význam: prevence a vyrovnávání se s viktimizací : reálné případy z policejní praxe*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.

VIZINOVÁ, Daniela a Marek PREISS. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-284-X.

VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-696-9.

VYMĚTAL, Jan. *Duševní krize a psychoterapie*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1995. ISBN 80-901773-4-4.

Výroční zpráva organizace La Strada ČR za rok 2015. Praha, 2016. Dostupné z: <http://strada.cz/publikace-odkazy-/vyrocni-zpravy?lang=cz>

ZIMMERMAN C. et al. *The Health of Trafficked Women: A Survey of Women Entering Posttrafficking Services in Europe*. American Journal of Public Health, 2008. 98, 1, 55-59

ZIMMERMAN, C., et al. *Stolen smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*. The London School of Hygiene & Tropical Medicine and European Commission, 2006.

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v české republice za rok 2015. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, 2016.

10 Přílohy

10.1 Příloha č. 1 – Informovaný souhlas s účastí na výzkumu

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu

„Interpretativní fenomenologická analýza prožívání osob ohrožených trestným činem obchodování s lidmi“

Dne jsem poskytl/a rozhovor Bc. Soně Bittnerové v rámci výzkumného šetření, jež je součástí magisterské diplomové práce „Interpretativní fenomenologická analýza prožívání osob ohrožených trestným činem obchodování s lidmi“.

Tento výzkum realizuje Bc. Soňa Bittnerová, autorka diplomové práce, studentka psychologie na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity, pod vedením PhDr. Mgr. Veroniky Pavlas Martanové Ph.D.

Souhlasím s tím, že má účast ve výzkumu je dobrovolná, mám možnost kdykoli z něj vystoupit a veškeré údaje, které v rámci výzkumu autorce poskytnu, budou zpracovány pouze pro účely tohoto výzkumu a nebudou předány třetí straně. Dále souhlasím s tím, že během výzkumu budou dodrženy principy Listiny základních práv a svobod, zejména ochrana osobnosti, soukromí, jména, dobré pověsti, osobních údajů a osobních písemností, ochrana autorství a svoboda vědeckého bádání a že audiozáznam rozhovoru a mé osobní údaje budou zpracovány dle zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů.

Souhlasím s tím, že pro účely analýzy v rámci uvedeného výzkumného projektu smí být tento rozhovor zpracováván, avšak v anonymizované podobě bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na moji osobu.

Svou účastí ve výzkumu stvrzuji, že jsem se seznámil/a a souhlasím s obsahem tohoto textu.

.....

Jméno a podpis účastníka/účastnice výzkumu

10.2 Příloha č. 2 – Polostrukturované interview

Hlavní výzkumná otázka: Jaké je prožívání osob ohrožených obchodováním s lidmi?

Podotázky:

- Jak prožíváte svou současnou situaci?
 - Jak se cítíte?
 - Co vám pomáhá?
- Jak prožíváte případné změny v chování, myšlení, prožívání?
- Jak prožívají kontakt s okolním sociálním světem?
 - Vztah s rodinou, přáteli?
 - Seznamování se s novými lidmi?
 - Kontakt s cizími lidmi?
- Jak prožívají svou budoucnost?
 - Práce?
 - Rodina?
 - Volný čas?
 - Přání, cíle do budoucna?
- Jak vnímají a prožívají sami sebe?
 - Považují se za oběť trestného činu?
 - Vztah k sobě samému?

10.3 Příloha číslo 3 – Přepisy rozhovorů

10.3.1 Rozhovor s respondentem č. 1

Základní otázka zní „Jaké je prožívání osob ohrožených obchodem s lidmi?“ A pak následují podotázky, kterými začneme.

První podotázka zní: jak prožíváte současnou situaci?

Jak. Tak jakoby zvláštní, když se člověk rozhlíží kolem sebe, když jdete třeba po ulici, teď někoho uslyšíte, když lidi mají někdy stejný hlas, teď se zarazíte a máte hlavu tak dole a teď se jenom koukáte, jestli se vám to zdá nebo nezdá, že ho znáte toho člověka, ten hlas, tak nenápadně se jenom koukáte, tak po očku a když vidíte třeba cigány, tak automaticky se koukáte na všechny a furt tak nenápadně, hlavou dolů koukáte. Pod kšiltovkou mám schovanou, pod kšiltem si schovám hlavu aspoň trošku.

Takže máte strach?

Tak strach jenom když takhle se mi zdá, že slyším známý hlas. Tak se leknu vždycky. Nebo třeba když kouřím venku a zastaví auto a zůstane stát, tak zas nenápadně koukám, kdo tam teda sedí. To už se mi tak párkrát stalo, že zastavil někdo uprostřed a jen tak stál a koukal. Tak jsem koukal taky, kdo to je. Každěj normálně zaparkuje, ale on nezaparkoval, nechal to uprostřed a ani nešel ven, tak jsem koukal, co tam vlastně, proč tam stojí. To mě vždycky vyplaší docela.

Další myšlenky k tomu, jak prožíváte svou současnou situaci, třeba pobyt tady?

Tak pobyt tady je tak v pohodě, tady v bytě to neprožívám nijak, jen tak si vzpomenu třeba. Na něco z minulosti. Třeba když uklízím, tak si vzpomenu, že uklízím špatně určitě, že bych dostal něčím po hlavě určitě... Zajímavá otázka.

Zaznamenal jste nějaké změny ve svém chování?

Myslíte, co jsem z tama pryč? – ano –

Tak jsem takový lenivější, že. Když nemusím všechno hnedka zvednout, uklidit, odnést, nebo by bylo zle, kdybych to neudělal. Taky si všímám, že zbytečně něco předělávám, i když to nikomu vadit nemůže, nikdo mi nemůže nadávat za to, třeba támhle, že leží ovládačka na stole, tak hned bych dostal po hlavě, že není pěkně porovnaná, ale přitom jsem na ni nesměl ani chytat, takový jako, sem tam si vzpomenu.

A třeba změny v chování oproti tomu než jste byl v té Anglii?

Tak jsem si všiml, že nosím hlavu furt dole, nejradši, abych koukal, aby na mě přímo nikdo neviděl, abych koukal nenápadně, jak špion, oni neměli rádi, když jsem měl hlavu zvednutou, ještě nadávali, že chodím, že to, už aj kvůli tomu mi nadávali, že jdu normálně takhle s hlavou nahoru, tak už mi nadávali, že se naparuju. To jako, bylo zvláštní, no.

Něco jiného ještě?

Máte nějakou doplňující otázku?

Další otázka je, jestli vnímáte změny ve svém myšlení?

Tak mám je hodně takový omezený na to co tam se dělo, v tý Anglii, to je pravda. To je tím, že moc nekomunikuju s dalšíma lidma, takže jsem pořád ještě jakoby zavřenej tam. Takže furt přemýšlím tam o tom, co se dělo, proč se dělo, co se bude ještě dít, proč se bude dít, jak se bude dít, ještě ruku do toho. Jsem takovej uvězněnej v minulosti v těch myšlenkách. To je tak z 80%, když zastavím a nic nedělám, tak o tom přemýšlím.

A s tím asi souvisí i změny v prožívání? Nějaký vaše osobní nastavení?

Býval jsem takovej sebevědomější, ale to se mi možná jenom zdá, protože jak jsem říkal, moc nekomunikuju s lidma, že bych takhle běhal sem tam furt a s někým přímo musel mluvit. Když takhle jenom potkáváte cizí lidi, tak řeknete nanejvýš dobrý den a nashle a to ještě taky ne vždycky, takže se vlastně ani nebavím s nikým jiným. Takže nemůžu ani vědět výrazně změnu svojího myšlení. Ale třeba v práci, tam jsem nebyl nijak zakřiklej, tam jsem jim hnedna vynadal.

Myslíte v té anglii?

Jo. Takže že by mě nějak moc ovlivňovali, to ne, ale všiml jsem si, že někdy už jsem to aj občas pak až přeháněl, že jsem vystartoval zbytečně po nich, že na mě furt řvali, že něco dělám blbě, já jsem věděl, že to blbě nedělám, tak jsem po nich ještě víc ještě víc jako, než bych musel, vystartoval. To zas bylo v souvislosti. Sem si říkal, v práci mě budou buzerovat, i tady, tak jsem po nich vystartoval a pak jsem se vždycky zarazil a neomlouval jsem se nikdy, to jsem věděl, že to by bylo na nic, ale tak mě pak nechali na pokoji vždycky.

Ale já nemluvil anglicky, tak jsem se s angličanama stejně moc nedohadoval, ale ono tam bylo hodně čechů a Slováků, tak s těma jsem se bavil. Jednou na mě celý den mluvili anglicky a já jsem jim až pak řekl, že dont spík ingliš, po 12 hodinách, tak koukali, no. Ale jinak tam hodně mluvili česky, tak to šlo se tam domluvit, ale já trochu rozumím, ale neřeknu nic.

A zpátky k otázkám.... Jiné změny v chování, myšlení, prožívání změněné vlivem události?

Tak možná akorát že tak víc sleduju, kdo kolem mě chodí, ale jako jinak nic asi výraznýho.

Další otázka je jak prožíváte kontakty s okolím, okolním sociálním světem? S ostatními lidmi?

No tak když jedu třeba tím MHD, tak koukám víc kolem sebe.

A když jdete třeba do obchodu, na úřad práce apod.?

Tam mi to nevadilo nijak. Tak jsem se aj s cigánem bavil o práci. On tam náhodou byl, tak jsem s ním kecal asi 20 minut, než jsem přišel na řadu. Tam mi to nevadilo, když jsem věděl, kdo tam je, tak už je mi to jedno, když jsem s nima v tý místnosti a vím, že mě neznají, tak se s nima můžu bavit, ale když takhle jdu po ulici a nevím, tak z toho su nervózní, že nevím, kdo to je, jestli mě třeba náhodou nezná, nějakej známej jejich, a až to zjistím, kdo tam je, tak už se nemám čeho bát, do té doby můžu tak koukat dolů.

Na úřadech třeba se mnou mluví jak s normálním člověkem taky, akorát se občas diví, že bydlím jinde, než mám napsaný v občance, ale to jim řeknu, že bydlím ve schránce a mám klid.

No a tady to prožíváte jak?

Tak oni jsou vykulení z toho a třeba policajt u výsledku málem přestal dýchat, mu spadla brada a vykulil oči, tak pak mi říkal, že to je pro policejní vyšetřování, tak říkam, zavolejte tu paní dole.

A jak se v tom cítíte?

Já nijak, já když nemusím nic vysvětlovat, tak je mi to jedno. Akorát u doktorky jí to furt vrtalo hlavou, tak jsem jí nakonec řek., že se mi něco stalo a proto jsem takhle schovanej a že jí to neřeknu a ona to dál neřešila od té doby. Ale jinak to nijak nevnímám, třeba při kontaktu s úřadama nebo tak. Akorát se často ptají, když si pamatují, že tam se mnou poprvé někdo byl, tak ať zavolám tu paní, co tu se mnou byla.

A jak vnímáte nebo prožíváte to, že tam takhle někdo od nás s vámi vždycky chodí?

No to mi taky nevádí, protože to je kvůli tomu, abych nemusel říkat, že bydlím ve schránce a proč tam bydlím. Takže já prostě řeknu, zeptejte se jí a je to.

A když se stalo, že jste tam s někým přišel a ti lidé nemluvili na vás, ale na doprovod?

No to je takový zvláštní, no, to je aj kvůli tomu mému příjmení, že zní polsky, tak oni neví a navíc ještě když jak říkáte, já vlastně stojím, nemluvím a ten člověk asi přemýšlí, jestli umím mluvit nebo

neumím. A to je takový podivný, když se někdo zeptá, jestli mluvím česky a nezeptá se ani mě, ani nemluví na mě, to je taky zajímavý a ještě několikrát se dívají na mě a na druhého a přemýšlí, s kým mají vlastně mluvit. Ale jinak to vnímám pozitivně, protože já pak vlastně nemusím nic vysvětlovat složitě, jak já bych to musel pracně vysvětlovat, což jsem se bál u toho výsledku, že budu muset policajtovi vysvětlovat, proč mu neřeknu adresu a to a on jenom když jsem mu říkal, ať zavolá na vrátnici, tak zavolal a bylo to. Jako je to takovej zvláštní pocit, protože vidíte, že lidi vás pozorují a přemýšlí, proč jdete k očnímu třeba dva, že, proč tam jsou dva lidi, přemýšlí. Ale to je jen takovej chvilkovéj pocit, že o tom člověk tak přemýšlí, kouká, jak lidi koukají.

A jaký je to pocit?

Takový divný, připadáte si takovej divnej. Si připadáte jak nákej hluchoněmej nebo jak nějakej trestanec, že vás prostě sledují ty lidi, když vyjdete od očního dva, že na co chodí k očnímu dva. Takže oni vlastně přemýšlí, odkud vlastně su, tak je to takový zvláštní. Jakože vnímám ty pohledy těch lidí, se na ně dívám, jsem se i smál té ženské, ta koukala, přímo koukala, oči vykulený, pak úplně šklubla hlavou pryč, proč vycházíme dva od očního, nechápala vůbec.

Předposlední otázka zní, jak prožíváte svoji budoucnost?

No, to tak přemýšlím, kde bych vlastně měl potom být. Jestli bych se měl zkusit vrátit do Anglie, jenomže tam je to pořád komplikovaný tou rukou, že vlastně nevím, jak s ní třeba budu moct hýbat. Protože vzhledem k tomu, že v Anglii už mě vyhnali na operační stůl a řekli, zítra půjdeš na operaci, jenom uděláme rentgen, když jsem došel k chirurgovi, tak už mě chtěl operovat, tak vzal ruku, podíval se, vyhnal mě do tunelu, že to takhle nejde, že musím ještě na MR, přišel jsem s MR zase na operaci a on mi řekl, že oni by to nejradši neoperovali, a tady v Čechách udělal doktor to samý vlastně. Došel jsem, že půjdu na operaci druhý den a on mi řekl, on mi neřekl vlastně nic, jen vzal papíry z té MR, zvedl telefon a volal hnedka jinému chirurgovi, do jiného města, takže tak úplně v pořádku ta ruka nebude. Takže takové je vlastně asi moje vnímání budoucnosti, že nevím, jak budu moc pohyblivej s tou rukou.

A kromě té ruky, co vás napadá ohledně budoucnosti?

Tak přemýšlím, co budu vlastně dělat, no. Jestli zůstanu v Praze nebo zmiznu někam do Anglie.

O návratu domů jste neuvažoval?

Tam se mi ani nějak nechce, osobně, to by byla taková malá sebevražda, vzhledem k tomu, že tam je jich z té rodiny asi tisíc, tak protože oni se vlastně znají, je jich tam asi tak dva tisíce a všichni se znají, říkají si strejdo a teto a dědo, takže když tam vleze někdo, kdo si myslí, že ublížil jejich rodině, tak se automaticky ožerou a zbijou vás, přinejmenším. Takže bych jako měl strach se tam vrátit, do toho okolí. To jako, bych nepotřeboval.

A jaké jsou vaše pocity, když přemýšlíte o budoucnosti?

Co cítím, takovou beznaděj, že pořád nevím, že pořád na to nemůžu vlastně přijít, co vlastně budu, kde vlastně skončím. To by mě zajímalo. Ale kde by to bylo tak ideální? Ale nevím. Nevím prostě, co bude, jak bude, to nemůžu vědět, to neví nikdo, což je aj výhoda někdy. Ale bývám z toho nervózní, no, že kdybych nepotkal tady ty lidi, tak mi už několikrát nabídli práci, tak jsem tam mohl dělat, jenže oni vždycky když zjistili, přes ty svoje, přes tu svou rodinu, že by mi v práci chtěli dát smlouvu, tak mě automaticky přeřadili do jiné práce, tam už volali, že nepůjdu do práce, že nemůžu dělat. To jako bylo takový zoufalý. Když jsem mohl tam zůstat, bydlet a oni mi i slíbili, že mi něco najdou, ale jakmile mi někde nabídli smlouvu tak jsem automaticky nešel do práce a šel jsem do jiné. Tak mě potom začali i vozit do práce a z práce kolikrát mě vezli, i když nemuseli.

A zpátky k budoucnosti, když se zamyslíte, co budete dělat třeba za půl roku?

To právě nevím, nevím ani, co budu dělat zítra, tak jak mám vědět, co budu dělat za půl roku. Najít si byt a normálně bydlet. Někde. Schovanej, s hlavou sklopenou, koukat, kdo jde.

A jak prožíváte to, že říkáte chodit s hlavou sklopenou, koukat dolů? Co to s vámi dělá, když o tom mluvíte?

Tak když o tom mluvím s váma, tak třeba nic, ale kdybych to někomu měl vysvětlovat, kdo nic neví, tak by to pro mě bylo horší. Kdyby se měl někdo ptal, proč tak chodím. Tak to bych se cítil divně, protože bych mu to stejně nemohl říct. Když se někdo zeptá, třeba ta doktorka, tak ta má informaci, že jsem od vás pak a už se mě na nic neptá, ale horší by to bylo někde na ulici.

Budoucnost je pro mě hodně velké otazník, nějak plány jako nemám, nemám na to chuť, ani odvahu, ani možnost.

A co to s vámi dělá?

Jsem z toho takovej, nevím, nervózní, zmatenej kolikrát, že kolikrát pak ani nevím, o čem vlastně mluvím s někým. Třeba s váma, nevím, jestli jsme si toho všimla, že mi něco říkáte a já pak ani nevím, že je pondělí a myslím si, že je úterý, protože se mi ztratí myšlenky úplně někde, začnu přemýšlet nad něčím jiným.

A čím si to vysvětľujete?

To je tím prostě, že si na něco vzpomenete a prostě a teď se od toho nemůžete jako nějak no odtrhnout hnedka, takže pak, když na mě někdo mluví a pak se mě zeptá, jestli jo nebo ne, tak koukám a nevím, o čem se vlastně mluvilo. Si prostě třeba na něco vzpomenu a nemůžu se od toho odtrhnout a pak třeba 2-3-4 sekundy nevnímám a potom nevím, jestli je pondělí nebo úterý, když se mě rychle zeptáte. Ta minulost prostě hodně zaměstnává mozek, tak z 80% pořád něčím. Proč a jak a kvůli čemu.

A je něco, co vám pomáhá?

Když něco dělám, bavím se s někým tak nezávazně, tak je to v pohodě, ale když tak budu sedět tady na židli a houpat se sám, tak to moc v pohodě nebude.

A máte tu možnost?

No, moc ne, můžu tak někomu zavolat. Což je další budoucnost, že bych měl někomu zavolat, domů, rodině. Proč vlastně nějak moc ani nekomunikuju s nima. Oni mi pořád píšou přijed' a já jim ještě pořád tvrdím, že jsem v Anglii navíc, si myslí ti míň inteligentní, ta neteř, ta je přesvědčená o tom, že asi v Anglii nebudu, když jsem ztratil doklady, protože jak jsem přijel sem do Prahy, tak policajti mě hledali k výslechu a automaticky byli u mě doma, takže zjistili tohle asi, tak řekli, že jsem ztratil doklady, že jsem odjel bez dokladů do Anglie, to asi policajti museli roztroubit, protože mi neteř psala na FB, že prý jsem byl v Praze a že mi ukradli doklady, tak jsem je v tom nechal, ale ta druhá mi to právě nevěřila, ta si asi myslí, jak může člověk bez dokladů odjet do Anglie, jak asi nasedne do letadla nebo jestli tunelem proplavu nebo. Ta první jo, ta mi věřila, ale ta druhá se tvářila tak nějak divně, ta mi prostě nevěří, že už jsem zpátky v Anglii.

A tady to prožíváte jak, že ani vaše vlastní rodina neví, kde jste?

Ještě mi někdo nadává no, to se pak vždycky cítím tak úplně špatně, když mi někdo nadává, že proč nepřijedu tak na kafe nebo pokecat si nebo něco takový, to je pak člověk takovej naštvanej ještě. Na něco.

Na koho?

Furt na něco je naštvanej. Kdyby mě oni nechali na pokoji, tak jsem mohl jezdit dom svobodně.

Takže jste naštvaný a ty pachatele?

Hm, kdyby udělali, co slibovali od začátku, že najdu si práci a hned mi najdou byt a můžu pryč, tak jsem měl klid a jezdil bych domů, kdy bych chtěl. Takhle domů nemam ani nějak odvahu jet. Sice tam pojedu, ale ještě nevím, jak to udělám. Vlákem se mi asi nechce nějak moc.

Budoucnost, to je zajímavá otázka. – **Proč?** – no právě proto, že nevím. Co bych chtěl dělat, najít si práci, byt a mít pokoj od všech. Abych se nemusel o nikoho starat a nikdo o mě. Nikoho nezajímá, co děláte, jenom se tak pozdravíte, jdete na pivo nebo pokecáte a hotovo. A nemusíte nikomu říkat, proč mu něco neřeknete a takhle, nebo mu lhát. Jako něco jinýho, že jsem třeba někde jinde, než jsem, že nemůžu přiletět automaticky, za dvě hodiny, i když bych mohl, a pak když čtete, že oni mi vlastně nadávají, nebo i když jsem jim volal, tak mi nadávali do telefonu třeba, tak jsem tak přemýšlel, co mám třeba hned vymyslet, něco proč. Tak přijed', příští týden - a já říkam, hm, to nepujde.

A přitom cítíte co?

Přitom jsem takovej já nevím, takovej zoufalej, že nevím asi co asi vymyslet jenom, aby to bylo něco, aby tomu aspoň trochu uvěřili. Když mi nevěří, tak to musím ještě hned nějak domýšlet, proč vlastně nepřijedu třeba, když jim nechci nic říct, ještě momentálně to mi dělá další problémy. Kdybych jim zavolal a řekl jim hnedka co a jak, tak mám klid, že. Tak mi nebude nikdo říkat, proč nepřijedu. Ale takhle musím furt něco vymýšlet.

A proč jim to nemůžete říct?

Tak můžu, ale nechci ještě jim to říkat. Už se chystám na to asi měsíc, i mě A. přemlouvá, ale furt přemýšlím, jak jim to říct. Přemýšlím jak jim to říct, ne jestli jim to říct, ale jak. Aby z toho nebyli zmatení oni aj já. A to je právě taky to, že já nerad mluvím do telefonu, když toho člověka nevidím vlastně, když nevidím, jestli se šklebí nebo jestli se směje, takže nevím vlastně, jak mám mluvit nebo pokračovat dál.

Takže vnímáte jako úkol do budoucna, říct to rodině?

Hm, složitý úkol. Po telefonu.

A je jiná možnost než telefon? Mohli by třeba oni přijet sem?

No to mi říkali no, třeba jim to napsat. Ale to je ještě horší, to už vůbec nevíte, co vám odpoví přímo nebo jako třeba na chatu jo, na fb, ale rozepisujete tam něco složitě nějak na dlouho, to je takový.

Takže budoucnost je taková zvláštní, tak o tom přemýšlet. Jak jim to vlastně mám říct. Nedej bože, kdybych je třeba teďka někde potkal na ulici. Bych přemýšlel, jestli se mám schovat nebo jít za

nima. Bych se asi zarazil, začal bych stát a přemýšlel, co mám vlastně dělat. Když by mě neviděli, když mě uvidí, tak už neudělám nic, že, ale bych přemýšlel, jestli mám jít za nima nebo jít pryč. Protože když bych šel za nima, tak oni by byli automaticky už naštvaní, že nejsem v Anglii, a že jsem jim to nenapsal a už by nadávali, logicky. Že jsem tady a nepřijedu. Takhle když jsem cestou letadlem, daleko, tak mám klid. Tak to bych jim to už asi musel vysvětlit, kdybych je potkal, proč nepřijdu a proč nepřijedu. To už by bylo aj takový jednodušší, takhle na ně narazit nečekaně.

A jak prožíváte to, že jim to jednou řeknete, že to budou vědět?

Takový, no, budou se na mně dívat asi úplně jinak, než se dívali. Nebo pokud to teda nepochopí jako že, ale pokud jim to třeba vysvětlím, že jsem třeba jakou jinou možnost moc než dělat, co říkali ti lidi, neměl, tak to třeba pochopí, většina, ale někteří inteligenti to asi nepochopí a budou si prostě myslet, prostě oni mají představu, že člověka prostě zbijou a utečou. To je jejich řešení situace, zbit a odejít pryč. Když někdo mě třeba bouchne nebo mi dá facku, tak že mu to prostě vrátíte, logicky, ale to kdybych já udělal, tak by mě automaticky nejspíš dalších 10 lidí zbil a pak ještě by řekli, že já jsem někoho zbil, takže by se na mě třeba policajti dívali úplně jinak a mohl bych vykládat, co bych chtěl potom. Když oni by jim říkali něco jiného a bylo by jich víc a ještě třeba v angličtině.

Ale bude to určitě lepší, když jim to řeknu, bude dobrý, že jim nebudu muset už říkat žádný nesmysly. Horší když se budou vyptávat a když budou furt chtít něco vědět, to bude horší. Někteří by mohli totiž chtít vědět detaily ještě a to bych je poslal někam. To bych jim neříkal, nemusí všechno vědět. Ale oni by právě byli schopní o tom mluvit třeba tři dny v kuse, by chtěli vědět všechno do puntíku, ten synovec třeba. A to on by chtěl vědět jenom proto, aby to mohl dál vykládat. Takže automaticky, už se na mě bude vždycky každé dívat jinak, trošku jinak, hlavně ti, co to nepochopí, že jsem prostě nějak moc nemohl se bránit.

I teď, když o tom přemýšlím, se cítím tak nějak divně, když nevím, jak budou oni vlastně reagovat. Někteří tak a někteří tak.

A co to ve vás vyvolává?

Beznaděj nanejvýš. Nad tím, že tak nějak že to neovlivním a ovlivní to oni. Že prostě se se mnou budou chtít bavit a nebo nebudou. Nebo se budou chtít se mnou bavit, ale budete vidět, když se s nima bavíte, že si myslí úplně něco jiného. Takže se s nima radši nebudu bavit, s těma určitýma lidma.

A poslední otázka je, jak v současnosti vnímáte a prožíváte sám sebe, jaký máte vztah sám k sobě?

To jsou zajímavé otázky. Teď jsem tak nanejvýš furt zmatenej, že mám furt rozhozený myšlenky a nevím nebo se nedokážu soustředit pořádně na nějakou věc. Furt přemýšlet, vlastně co se stalo, někdy aj co se stane, kam se dostanu, ale...

A vztah sám k sobě?

Hm, to je furt stejný. To jsem se snažil i v Anglii bejt furt stejnej. Když třeba jak se furt směju, tak ona mi za to dávala třeba i facku, mockrát, jenom prostě za to, že se prostě směju. Kolikrát jsem se bavil a najednou, co se směješ, ty debile, a už mi dala facku nebo mě něčím praštila. Ale to jsem říkal jako, že kdybych já se jí takhle poddával ve všem, že prostě bych chodil s hlavou dole a ještě se nesmál ještě jak oni mi zakázali se bavit nebo cokoliv, tak oni právě se mě snažili změnit, abych prostě jenom chodil a jenom dělal. A to jsem se právě snažil, abych se tak nějak moc nezměnil výrazně sám před sebou. Abych se mohl sám na sebe dívat ještě.

A jak to vnímáte teď, povedlo se vám to?

Jo, povedlo, celkem, až na tu skloněnou hlavu, abych mohl jen opatrně po očku sledovat, kdo kde je a když někdo zastaví vedle mě, tak se taky polekám kolikrát a už koukám, kdo to je a podobný věci, ale to už.

A jsou lidé, kteří pak cítí třeba vinu nebo vztek na sebe nebo se nemají rádi..?

To ne, to byl právě jejich plán, změnit mě, abych pochodoval jenom a dělal. A pak mě chtěli vzít na Slovensko, tam že na mě budou brát půjčky, ale ten švagr se pak na mě díval a pozoroval mě, a furt říkal, proč ze mě dělají blbečka, a když jsme měli letět, tak řekl, že mě neberou, že mě nechce, že má strach, že ho udam nebo něco. Tam bylo asi 50 lidí a asi dva si uvědomovali, že nejsem blbeček, že ho akorát ze mě dělají všichni, a že když mě vezmou někam, kde budou češi, tak budou riskovat víc.

Ještě chcete něco dodat? Nějaký váš nejčastější pocit teď?

No jsem takovej zmatenej pořád, to říkám, zmatenej furt jsem. Že furt přemýšlím, jak se to stalo, proč se to stalo, co se stane, proč se to stane. A hlavně, co mám dělat, přemýšlím furt.

10.3.2 Rozhovor s respondentem č. 2

Jak prožíváte svou současnou situaci?

No, tak, já vám řeknu takhle, no, situace je ta, že nemám kde bydlet, že nám to svoje bydlení, nemám svůj klid. Dřív, když jsem bydlela u vás v tom bydlení, tak jsem si mohla dělat, co jsem chtěla, přišla jsem, když jsem chtěla, odešla jsem, když jsem chtěla, co se mi nelíbilo, jsem neposlouchala. Teď prostě já nevím, jestli jsem neudělala chybu, že mám toho Martina, ale on mi prostě nedává svobodu, já jsem mu včera říkala, že já chci mít trošku klid. Já teď nemám tolik práce, ale já se tak těším zítra na ten úklid, protože já tam mám aspoň chvíli sama, protože víte co, pořád s chlapama, to nemáte chvíli pokoj, ani na záchod normálně nepůjdu, pořád musím být oblečená prostě. Když aspoň chodí do práce, ale teď nechodí, už 4 dny nebyl v práci, protože má tady bráchu. A on pořád nechodí tam, buď doma, teď kamarádka měla narozeniny a já jsem tam nešla, kvůli němu. Já bych prostě chtěla, aby mi věřil a občas chci mít svojí svobodu, být s jinými lidma, ale ne furt s ním. Když je se mnou tak já vůbec nemůžu přemýšlet nad ničím, protože já myslím jenom na to, co povídá on. Jako já jsem taky žárlivá ženská a přemýšlím nad tím, co se děje, ale prostě já už toho mám dost, toho kecání, že byl za ženskými, jo, já mu říkám, že mně už je to jedno prostě. Jako já ho miluju, ale on pořád něco chce, furt já tě miluju, ale já už nevím víc, co chce. Ale zase já když jsem s ním, tak jsem v bezpečí, cítím se bezpečně, on je voják a já vím, že se za mě postaví, že jsem v bezpečí prostě. To není jako v Německu když jsem byla, tam jsem nebyla v bezpečí, navíc tady rozumím všemu a všem, tam jsem jenom koukala a nerozuměla tomu. A pak už jsem chtěla rozumět, ale nějak jsem to třeba blbě poskládala dohromady a pak jsem se ho zeptala, jestli říkal toto toto a on, že ne, ale přitom už jsem pak rozuměla, ale on to nevěděl a dělal ze mě, že jsem na hlavu.

Občas jen tak jdu, já pořád koukám na ty detektivky a tak, a mám takový pocit, že někdo někde ke mně přijde a zastřelí mě. A navíc jak dcera je na Ukrajině a oni ví, kde bydlí, tak na to občas myslím. Jako mám z toho strach, myslím na to každý den. Oni ti mafiáni jsou i tady, Martin zná někoho i já znám jednoho ukrajince, ale on mi pořád volá a chce sex, tak mně už je to trapný, já mu říkám nech toho, jsme jenom kamarádi přece. A Martin pak žárlí a pořád kde jsem byla a kam jdu a ty máš novou podprsenku, kde si jí vzala? A já tohle nechci, já mám svojí práci a můžu chodit sem za váma. Akorát ho potřebuju, protože on platí ten nájem no a to mi hodně pomáhá, že já ho platit nemusím. Ale zase on udělá, co on chce, v tom jsem závislá já na něm. Když on mi neotevře, tak já budu spát venku, to už se taky tak jednou stalo, jsem pak byla na diskotéce až do šesti do rána.

A jak se tady v tom cítíte?

No on to dělá, když přijdu pozdě. Ale říkal, že už to nebude dělat. Ale jak se cítím, no špatně, chce se mi brečet, nemám žádnou jistotu, jeden den jsem chodila jako bezdomovec. Ale já se jako cítím

v klidu s ním, máme se rádi, miluju ho, on mě taky. Ale já jsem šťastná, že nemusím v noci vstávat, nemusím spát s jinýma chlapama, nemusím se pořád tak snažit, abych byla pořád hezká, teda musím, ale ne tolik. A vim, že mam prostě toho Martina a vim, že přijde a řekne láska a že se do mě zamiloval chlap, do kterýho jsem se zamilovala i já. Já chci být jenom s jedním a konec prostě. Předtím s tím Svenem, on když se mu něco nelíbilo, tak zavolal policii a já jsem tam nebydlela a neměla jsem tam nic a neuměla jsem německy, tak on se mnou jednal jak s hadrem, ale teď u Martina já mu říkám, že nejsem hadr, nejsem a já vim, že on mě miluje a chce vidět, jak já ho miluju.

Změnilo se nějak vaše chování?

Já jsem taková ženská, jako jsem byla vždycky. Teď jsem taková klidná a odpovědná jsem. Já jsem pořád hodná, akorát se změnilo, že už prostě nedělám v bordelu, no. Včera mi Martin mi řekl prostitutka a já říkám, to není pravda, už nejsem. Ale prostě už teď nedělám nic špatnýho, prožívám takový život, jako normální lidi. A pro mě je to krásný, že mam práci, mám šéfa, mám Martina. A jako nedostávám moc peněz, ale jako ta práce, to nic není. Já jsem pracovala s krávama nebo jsem prodávala venku v zimě věci, nebo v tom bordelu, to taky byla těžká práce. A teď to není těžká práce.

A změny v prožívání?

Tehdy jsem jako měla i v něčem klid, no. A měla jsem peníze. Teď mi ty peníze nějak jako mi nejdu, no. Já chci něco normálního, ne jet někam uklízet na dvě hodiny a mít za to 200 korun, to mi za to nestojí, to zaplatím jízdenku a moc mi toho nezbyde. Občas myslím, mam se vrátit do toho života, ale pak ne, fujfuj, zavrhnou to. Nechtěla bych se vrátit, mám strach. Jako nebojím se nikoho konkrétního, ale bojím se, pořád jsem taková opatrná, dávám si pozor, nechodím v noci nebo jenom tam, kde nikdo nechodí, nikdy nejdu stejnou cestou.

Jak prožíváte kontakt s cizími lidmi?

Nikdo neví, co se mi stalo, já jsem obyčejný člověk, jenom říkám, že jsem bydlela v Německu, ale nic jinak, to akorát ví Martin, protože je to můj chlap, kdyby se mi něco stalo, tak ať ví, o co se jedná.

A při seznamování s cizími lidmi?

Já se nebojím lidí, naopak, já chci, já se ráda seznamuju. Zrovna včera jsem poznala holku v hospodě, tak jsme pokecaly, zasmály jsme se. Já nemůžu být pořád s chlapama, bych se zbláznila z toho. Takže nevadím mi cizí lidi, naopak, já se rád seznámím, pobavím se.

A jaký je to pro vás, když někam jdete, například k lékaři a někdo od nás vás doprovází?

No, tak jdete se mnou jenom proto, že já nevím kam, že to tu neznam, ale teď už nemusíte, teď už vím, už jste mě naučili.

Takže vám to nevádí, ty doprovody?

Ne, proč? Naopak, já jsem tady cizí člověk a prostě neznam ještě kdo mě podvede a komu mám věřit a komu ne, ale vím, že můžu věřit vám a vím, že kdyby se něco stalo, tak mám takový lidi, kde můžu jít pro pomoc a to je velký plus. Že jsem dostala pomoc na ten začátek, to je velký plus. Ale necítím se v bezpečí, jako tady jo, ale stejně nikomu neříkám příjmení, jenom jméno a město a je to. Ale ten ukrajinec, ten je z města kousek od nás a já se s nim nechci, já mu nevěřím, on mi volá a já furt přemýšlím, že on za peníze udělá všechno, on je špatný člověk, on má pistoli. Já se s nim nechci bavit a stýkat se s nim.

A co plánujete do budoucnosti?

No chci být samostatná. Jako mít aspoň 20 000 korun a mít se dobře. Mít Martina a chtěla bych, aby tady byla se mnou dcera. Aby sem šla do Prahy, našla by si práci, kluk by šel do školky. On bude moc chytrý, on se narodil v den a přesně v tu hodinu, kdy bylo zatmění slunce. Takže on bude moc chytrý. Takže bych chtěla, abych byla s Martinem a aby tady byla dcera a aby dcera mohla za mnou chodit i s malým nebo já za ní.

A co práce?

No to chci, no jasně, já jsem přemýšlela, že bych třeba něco prodávala, já jsem vždycky něco prodávala a třeba někde v kiosku, cigarety nebo něco. A proč ne taky. Nebo já nevím, co. Já bych se chtěla naučit profesionální makeupy dělat. Nebo nějakou práci prostě, já něco vymyslím, chci po novém roce novou práci. A chtěla bych, aby tady byla se mnou ta dcera i s malým a Martina, tak bych se cítila v bezpečí a taky že ona je v bezpečí. Ona tam bydlí na malém městečku, tam se člověk neztratí jako tady v Praze. Ona bydlí v takovém městě a tam je jezero, hluboký hodně, tam se utopilo hodně lidí, tam se utopil i můj druhý manžel. No a tam se utopil jeden kluk a oni ho nemohli jak dostat ven, tak tam zavolali potápěče a oni pak říkali, že to není možný, že tam jsou samý mrtvolý a že mají na noze kámen a v puse taky a celý auto tam prý bylo. Takže já mam strach o tu mojí dceru, že přijede nějaká mafie, posadí ji do auta, blbou dvaadvaceti letou holku a ona bude v prdeli. Ona pak nevím, co bude dělat.

Mně když bylo 16 let, tak jsem byla krásná holka a byla jsem ještě panna. A tam byli dva kluci, já jsem toho jednoho znala, tak jsem s nima jela autem. A já nevím, jestli byli ožralí nebo na drogách nebo co, ale oni říkali, že jsem děvka, protože jsem byla krásná holka. A já jsem řekla, že ne, že

nejsem děvka. A oni mě zmlátili, hodně moc a pak se mnou měl ten jeden sex a ten když viděl, že byl od krve, tak nevěděli, co udělat, že budou mít problém, protože jsem panna. A tak co teď? A tak že mě zabijou. A ten druhý, že ne, že mě taky chce. A já jsem říkala, že chci čurat, tak jsem šla a tam byla taková zídka, tak jsem jí přelezla a utíkala jsem, ale neutekla jsem, chytli mě a zbili mě hodně, hodně moc, táhli mě za vlasy, mlátili mi hlavou, já jsem byla celá zbitá. A pak co teď se mnou udělají, se báli, že já půjdu na policii. Tak že mi dají na nohu kámen a hodí mě do vody, ale ještě před tím, že se se mnou pobaví trochu. A já to všechno slyšela. Tak mi vzali pusku a nalili mi do ní vodku, já jsem začala zvracet a hodně jsem brečela a přemýšlela jsem, co teď. Ale cítila jsem, že přijde pomoc a věděla jsem, že mě bůh ochrání. A pak přijela skupina lidí, 4 chlapy a 1 ženská a ty dva mě znali, ten jeden pracoval s mým tátou. Tak jsem šla za nima a on mě litoval a pak šel za nima a něco jim řekl a pak mě odvezli, ale já jsem nechtěla jít domů, tak mě odvezli ke kamarádce. Ale rodiče mě našli stejně a táta, že půjdeme na policii, že to tak nenechá. Tak jsem je udala na policii a toho jednoho zavřeli do vězení, toho druhýho ne, ten mě nemlátíl totiž a nespál se mnou. Toho prvního zavřeli jenom za to, že ukradli auto, on tam něco zaplatil, u nás se vždycky něco zaplatí. Ale bůh je potrestal, protože ten druhý pak něco provedl a šel do vězení a tam ho zabili na smrt. A ten první, co mě bil pak ke mně přišel a klečel na kolenou a říkal promiň, promiň.

Proto mám strach o dceru, protože vim, co se mi stalo a vim, že to se může stát i jí, mám strach, tak bych chtěla, aby přijela sem za mnou.

Přání nebo cíl do budoucna?

Chci být šťastná a chci neztratit Martina, chci ho mít pořád. Protože vim, že on mě miluje a já ho taky miluju a nechci, aby mi zase ten bůh vzal manžela. Mám strach, že ho ztratím, nechci, aby se mu něco stalo, tak se starám o ot, aby se mu nic nestalo, musím dávat pozor i na něho. On je šílený, ale on je voják, on mě nedá, on se bude mlátit za mě, aby se mi nic nestalo.

A jak prožíváte sama sebe? Jaký máte vztah sama k sobě?

No jaký, já nevím, cítím se šťastná. A chci se tak cítit pořád. Mám Martina, tak nejsem sama. Svenovi jsem nevěřila, jsem měla pochybu, že on za peníze by mě klidně nechal zabít prostě, necítila jsem se s ním v bezpečí. A tady mám už jako bezpečí.

10.3.3 Rozhovor s respondentem č. 3

Jak prožíváte svou současnou situaci?

No, tak, já vám řeknu takhle, no, situace je ta, že nemám kde bydlet, že nám to svoje bydlení, nemám svůj klid. Dřív, když jsem bydlela u vás v tom bydlení, tak jsem si mohla dělat, co jsem chtěla, přišla jsem, když jsem chtěla, odešla jsem, když jsem chtěla, co se mi nelíbilo, jsem neposlouchala. Teď prostě já nevím, jestli jsem neudělala chybu, že mám toho Martina, ale on mi prostě nedává svobodu, já jsem mu včera říkala, že já chci mít trošku klid. Já teď nemám tolik práce, ale já se tak těším zítra na ten úklid, protože já tam mám aspoň chvíli sama, protože víte co, pořád s chlapama, to nemáte chvíli pokoj, ani na záchod normálně nepůjdu, pořád musím být oblečená prostě. Když aspoň chodí do práce, ale teď nechodí, už 4 dny nebyl v práci, protože má tady bráchu. A on pořád nechodí tam, buď doma, teď kamarádka měla narozeniny a já jsem tam nešla, kvůli němu. Já bych prostě chtěla, aby mi věřil a občas chci mít svojí svobodu, být s jinými lidma, ale ne furt s ním. Když je se mnou tak já vůbec nemůžu přemýšlet nad ničím, protože já myslím jenom na to, co povídá on. Jako já jsem taky žárlivá ženská a přemýšlím nad tím, co se děje, ale prostě já už toho mám dost, toho kecání, že byl za ženskými, jo, já mu říkám, že mně už je to jedno prostě. Jako já ho miluju, ale on pořád něco chce, furt já tě miluju, ale já už nevím víc, co chce. Ale zase já když jsem s ním, tak jsem v bezpečí, cítím se bezpečně, on je voják a já vím, že se za mě postaví, že jsem v bezpečí prostě. To není jako v Německu když jsem byla, tam jsem nebyla v bezpečí, navíc tady rozumím všemu a všem, tam jsem jenom koukala a nerozuměla tomu. A pak už jsem chtěla rozumět, ale nějak jsem to třeba blbě poskládala dohromady a pak jsem se ho zeptala, jestli říkal toto toto a on, že ne, ale přitom už jsem pak rozuměla, ale on to nevěděl a dělal ze mě, že jsem na hlavu.

Občas jen tak jdu, já pořád koukám na ty detektivky a tak, a mám takový pocit, že někdo někde ke mně přijde a zastřelí mě. A navíc jak dcera je na Ukrajině a oni ví, kde bydlí, tak na to občas myslím. Jako mám z toho strach, myslím na to každý den. Oni ti mafiáni jsou i tady, Martin zná někoho i já znám jednoho ukrajince, ale on mi pořád volá a chce sex, tak mně už je to trapný, já mu říkám nech toho, jsme jenom kamarádi přece. A Martin pak žárlí a pořád kde jsem byla a kam jdu a ty máš novou podprsenku, kde si jí vzala? A já tohle nechci, já mám svojí práci a můžu chodit sem za váma. Akorát ho potřebuju, protože on platí ten nájem no a to mi hodně pomáhá, že já ho platit nemusím. Ale zase on udělá, co on chce, v tom jsem závislá já na něm. Když on mi neotevře, tak já budu spát venku, to už se taky tak jednou stalo, jsem pak byla na diskotéce až do šesti do rána.

A jak se tady v tom cítíte?

No on to dělá, když přijdu pozdě. Ale říkal, že už to nebude dělat. Ale jak se cítím, no špatně, chce se mi brečet, nemám žádnou jistotu, jeden den jsem chodila jako bezdomovec. Ale já se jako cítím

v klidu s ním, máme se rádi, miluju ho, on mě taky. Ale já jsem šťastná, že nemusím v noci vstávat, nemusím spát s jinýma chlapama, nemusím se pořád tak snažit, abych byla pořád hezká, teda musím, ale ne tolik. A vim, že mam prostě toho Martina a vim, že přijde a řekne láska a že se do mě zamiloval chlap, do kterýho jsem se zamilovala i já. Já chci být jenom s jedním a konec prostě. Předtím s tím Svenem, on když se mu něco nelíbilo, tak zavolal policii a já jsem tam nebydlela a neměla jsem tam nic a neuměla jsem německy, tak on se mnou jednal jak s hadrem, ale teď u Martina já mu říkám, že nejsem hadr, nejsem a já vim, že on mě miluje a chce vidět, jak já ho miluju.

Změnilo se nějak vaše chování?

Já jsem taková ženská, jako jsem byla vždycky. Teď jsem taková klidná a odpovědná jsem. Já jsem pořád hodná, akorát se změnilo, že už prostě nedělám v bordelu, no. Včera mi Martin mi řekl prostitutka a já říkám, to není pravda, už nejsem. Ale prostě už teď nedělám nic špatnýho, prožívám takový život, jako normální lidi. A pro mě je to krásný, že mam práci, mám šéfa, mám Martina. A jako nedostávám moc peněz, ale jako ta práce, to nic není. Já jsem pracovala s krávama nebo jsem prodávala venku v zimě věci, nebo v tom bordelu, to taky byla těžká práce. A teď to není těžká práce.

A změny v prožívání?

Tehdy jsem jako měla i v něčem klid, no. A měla jsem peníze. Teď mi ty peníze nějak jako mi nejdou, no. Já chci něco normálního, ne jet někam uklízet na dvě hodiny a mít za to 200 korun, to mi za to nestojí, to zaplatím jízdenku a moc mi toho nezbyde. Občas myslím, mam se vrátit do toho života, ale pak ne, fujfuj, zavrhnou to. Nechtěla bych se vrátit, mám strach. Jako nebojím se nikoho konkrétního, ale bojím se, pořád jsem taková opatrná, dávám si pozor, nechodím v noci nebo jenom tam, kde nikdo nechodí, nikdy nejdu stejnou cestou.

Jak prožíváte kontakt s cizími lidmi?

Nikdo neví, co se mi stalo, já jsem obyčejný člověk, jenom říkám, že jsem bydlela v Německu, ale nic jinak, to akorát ví Martin, protože je to můj chlap, kdyby se mi něco stalo, tak ať ví, o co se jedná.

A při seznamování s cizími lidmi?

Já se nebojím lidí, naopak, já chci, já se ráda seznamuju. Zrovna včera jsem poznala holku v hospodě, tak jsme pokecaly, zasmály jsme se. Já nemůžu být pořád s chlapama, bych se zbláznila z toho. Takže nevadím mi cizí lidi, naopak, já se rád seznámím, pobavím se.

A jaký je to pro vás, když někam jdete, například k lékaři a někdo od nás vás doprovází?

No, tak jdete se mnou jenom proto, že já nevím kam, že to tu neznam, ale teď už nemusíte, teď už vím, už jste mě naučili.

Takže vám to nevádí, ty doprovody?

Ne, proč? Naopak, já jsem tady cizí člověk a prostě neznam ještě kdo mě podvede a komu mám věřit a komu ne, ale vím, že můžu věřit vám a vím, že kdyby se něco stalo, tak mám takový lidi, kde můžu jít pro pomoc a to je velký plus. Že jsem dostala pomoc na ten začátek, to je velký plus. Ale necítím se v bezpečí, jako tady jo, ale stejně nikomu neříkám příjmení, jenom jméno a město a je to. Ale ten ukrajinec, ten je z města kousek od nás a já se s nim nechci, já mu nevěřím, on mi volá a já furt přemýšlím, že on za peníze udělá všechno, on je špatný člověk, on má pistoli. Já se s nim nechci bavit a stýkat se s nim.

A co plánujete do budoucnosti?

No chci být samostatná. Jako mít aspoň 20 000 korun a mít se dobře. Mít Martina a chtěla bych, aby tady byla se mnou dcera. Aby sem šla do Prahy, našla by si práci, kluk by šel do školky. On bude moc chytrý, on se narodil v den a přesně v tu hodinu, kdy bylo zatmění slunce. Takže on bude moc chytrý. Takže bych chtěla, abych byla s Martinem a aby tady byla dcera a aby dcera mohla za mnou chodit i s malým nebo já za ní.

A co práce?

No to chci, no jasně, já jsem přemýšlela, že bych třeba něco prodávala, já jsem vždycky něco prodávala a třeba někde v kiosku, cigarety nebo něco. A proč ne taky. Nebo já nevím, co. Já bych se chtěla naučit profesionální makeupy dělat. Nebo nějakou práci prostě, já něco vymyslím, chci po novém roce novou práci. A chtěla bych, aby tady byla se mnou ta dcera i s malým a Martina, tak bych se cítila v bezpečí a taky že ona je v bezpečí. Ona tam bydlí na malém městečku, tam se člověk neztratí jako tady v Praze. Ona bydlí v takovém městě a tam je jezero, hluboký hodně, tam se utopilo hodně lidí, tam se utopil i můj druhý manžel. No a tam se utopil jeden kluk a oni ho nemohli jak dostat ven, tak tam zavolali potápěče a oni pak říkali, že to není možný, že tam jsou samy mrtvolky a že mají na noze kámen a v puse taky a celý auto tam prý bylo. Takže já mam strach o tu mojí dceru, že přijede nějaká mafie, posadí ji do auta, blbou dvaadvaceti letou holku a ona bude v prdeli. Ona pak nevím, co bude dělat.

Mně když bylo 16 let, tak jsem byla krásná holka a byla jsem ještě panna. A tam byli dva kluci, já jsem toho jednoho znala, tak jsem s nima jela autem. A já nevím, jestli byli ožralí nebo na drogách nebo co, ale oni říkali, že jsem děvka, protože jsem byla krásná holka. A já jsem řekla, že ne, že

nejsem děvka. A oni mě zmlátili, hodně moc a pak se mnou měl ten jeden sex a ten když viděl, že byl od krve, tak nevěděli, co udělat, že budou mít problém, protože jsem panna. A tak co teď? A tak že mě zabijou. A ten druhý, že ne, že mě taky chce. A já jsem říkala, že chci čurat, tak jsem šla a tam byla taková zídka, tak jsem jí přelezla a utíkala jsem, ale neutekla jsem, chytli mě a zbili mě hodně, hodně moc, táhli mě za vlasy, mlátili mi hlavou, já jsem byla celá zbitá. A pak co teď se mnou udělají, se báli, že já půjdu na policii. Tak že mi dají na nohu kámen a hodí mě do vody, ale ještě před tím, že se se mnou pobaví trochu. A já to všechno slyšela. Tak mi vzali pusku a nalili mi do ní vodku, já jsem začala zvracet a hodně jsem brečela a přemýšlela jsem, co teď. Ale cítila jsem, že přijde pomoc a věděla jsem, že mě bůh ochrání. A pak přijela skupina lidí, 4 chlapy a 1 ženská a ty dva mě znali, ten jeden pracoval s mým tátou. Tak jsem šla za nima a on mě lítoval a pak šel za nima a něco jim řekl a pak mě odvezli, ale já jsem nechtěla jít domů, tak mě odvezli ke kamarádce. Ale rodiče mě našli stejně a táta, že půjdeme na policii, že to tak nenechá. Tak jsem je udala na policii a toho jednoho zavřeli do vězení, toho druhýho ne, ten mě nemlátíl totiž a nespál se mnou. Toho prvního zavřeli jenom za to, že ukradli auto, on tam něco zaplatil, u nás se vždycky něco zaplatí. Ale bůh je potrestal, protože ten druhý pak něco provedl a šel do vězení a tam ho zabili na smrt. A ten první, co mě bil pak ke mně přišel a klečel na kolenou a říkal promiň, promiň.

Proto mám strach o dceru, protože vim, co se mi stalo a vim, že to se může stát i jí, mám strach, tak bych chtěla, aby přijela sem za mnou.

Přání nebo cíl do budoucna?

Chci být šťastná a chci neztratit Martina, chci ho mít pořád. Protože vim, že on mě miluje a já ho taky miluju a nechci, aby mi zase ten bůh vzal manžela. Mám strach, že ho ztratím, nechci, aby se mu něco stalo, tak se starám o ot, aby se mu nic nestalo, musím dávat pozor i na něho. On je šílený, ale on je voják, on mě nedá, on se bude mlátit za mě, aby se mi nic nestalo.

A jak prožíváte sama sebe? Jaký máte vztah sama k sobě?

No jaký, já nevím, cítím se šťastná. A chci se tak cítit pořád. Mám Martina, tak nejsem sama. Svenovi jsem nevěřila, jsem měla pochybu, že on za peníze by mě klidně nechal zabít prostě, necítila jsem se s ním v bezpečí. A tady mám už jako bezpečí.

10.3.4 Rozhovor s respondentem č. 4

Jak prožíváte svou současnou situaci?

Jedním slovem mizerně. Vzhledem k týhle skutečnosti cítím úplně mizerně.

Chtěla byste to nějak rozvést?

Pocit toho, že jste... je něco hrozného. A divím se, že to vůbec ustávám jako docela v klidu. Na základě toho v noci prostě nespím, chodím po Praze, dneska jsem taky nespala a chodila po Praze jak duch, prostě nemůžu bejt doma.

A co vám pomáhá to ustát? Nebo vám pomohlo?

Možná to bude blbý, jako co asi teď řeknu, ale dost nad vodou mě drží pan Červinka. S knihou vlastně.. Koránu, dá se říct. Jsem si našla vlastně v podstatě chvilku a čas, abych si to mohla začít luštit. A volnočasová aktivita běhání jako, ale to.. aspoň se jako vybiju.

A když byste měla popsat vaše emoce?

Teďka? Kdybych mohla, tak bych skočila z mostu. Ale vim, že nemůžu, protože tady mám ještě jedno dítě, který je jako zdravý. To mi rozmlouvaj doktoři už asi takových 14 dní. Pan červinka, paní šnajdrová, kamarádi.. k tomu už vlastně není co dodat.

Všimla jste si nějakých změn ve vašem chování? Myslím od té doby, co jste v organizaci LS? Co jste opustila toho pachatele?

Uvědomila jsem si jednu podstatnou věc a to, že pokud se nechám jakoby věčně terorizovat, ve smyslu bít, nadávat si, nic si na sebe nekoupit, tak ničeho v životě nikdy nedocílím. Na základě toho jsem si vlastně v podstatě uvědomila, že ta poslední rána, která padla, tak jsem byla ráda, že jste pro mě jako dojeli. A já jsem dojela do Prahy, tak ten první týden, 14 dní jsem byla jako na bodu mrazu, tím že nevím, kam, kde, co, a teď vlastně jakoby po 2 měsících znám v podstatě jakoby dá se říct Prahu. Co se týče jakoby chování, což je jakoby docela zvláštní v mém případě, když jsem byla vlastně většinu dne na ulici, že jsem začala obrážet, dá se říct, různý prostě swingers kluby. Což jako málokdo chápe v mém případě, ale jako budiž.

Proč myslíte, že to málo lidí chápe?

Každý si pod slovem swingers klub představí jako bordel, do slova a do písmene, ale bordel jako takovej to není. Je to prostě klub na bázi prostě wellness využití, to znamená finských saun, vířivek a popřípadě i sexu, dá se říct. Jako prostory jsou tam určený, jako kde se dá co provozovat, ale není to... důležitý. Není to to jediný, proč tam jít. Což by mě v Plzni fakt jako nenapadlo, že bych něco

takovýho mohla dělat a tady mě to začlo nějak jako extrémně bavit, od jistý doby no a když můžu, tak chodím třeba dennodenně. Ted' teda mám zrovna období, kdy týden nemůžu nikam, ale jinak jako je to denně.

A čím si vysvětlujete, že vás to začalo z ničeho nic bavit?

No nevim, to fakt nevim. Možná... vyhledávám jakoby dá se říct všeobecně hodný chlapy, dá se říct, kterých jsem zažila ve svých 25 letech za tu dobu jako docela dost málo, takže jsem ráda, jako když tam ke mně třeba někdo přijde třeba jenom mě pohladí nebo mi dá pusku na tvář a já jsem jako free, takže fajn. A taky že nejsem prostě furt jako krtek doma zalezlá a ted', když jsem přišla vlastně o práci, tak prostě nemůžu bejt doma, protože se doma prostě nudím, tak musím mezi lidi a vim, že mam prostě jako klid. Taky mi pomáhá prostě vypadnout ven mezi lidi, že pak nemyslím tolik na dítě, ale i když třeba prochodim celou noc až do rána, že přijdu třeba v 7, půl 8 domů, jako jsem přišla dneska. S tím, že prostě mně je jako líp venku, než prostě doma, takže já jsem celou noc chodila nebo jezdila tramvají po Praze a prostě jako přemýšlela jsem nad různějma věcmi, na který mi prostě jako není schopnej odpovědět ani pan Červinka. Protože mám taky docela obavu z toho, že kdybych mu řekla jako úplně všechno, tak že si o mě bude myslet, že jsem asi fakt blázen.

Já vám do toho samozřejmě nebudu nijak zasahovat, ale myslím, že mu asi můžete říct všechno...

Mě ale poslední dobou docela dost jako tíží myšlenka na to, proč žiju, když stejně ted' nebo pozdějc prostě.. nechtěla jsem říct umřu, ale chcípnu. Takže jako jestli mám z toho mostu skočit ted' anebo až potom někdy jindy, tak je to v podstatě jedno. A proč v nějakých 26 letech myslim na to, že nechci umřít, že se s mrti bojím, tak tady na to mi není nikdo schopnej odpovědět. To prostě asi nikdo neví nebo já nevim. Já už na to hledám odpověď nějakých 10 let a furt jsem na nic nepřišla. Ale jako docela dost věcí se dozvídám i z toho Koránu, takže mě to drží jakoby trochu nad vodou ten Korán. Já se to snažim číst, a když prostě jako nevim, tak se kouknu do tý knihy v češtině, protože to moje je vlastně originál v arabským jazyce, to jsem dostala a snažim se to číst, ale když to nejde, tak se prostě kouknu do toho přeloženýho v češtině, ale není to to samý, protože ten význam třeba tý věty nebo toho slova je úplně jinej.

A během těch dvou měsíců, co jste v LS, napadají vás ještě nějaké jiné změny ve vašem myšlení, chování??

Myslím jakoby víc sama na sebe, takže co dostanu od vás nějaký ty základní finanční prostředky, tak si většinou buď jako něco na sebe koupim nebo jako hygienu, kosmetiku a takový ty blbosti. Ted' bych měla dostat vlastně tu výplatu z tý práce za ty 4 dny, tak mám v plánu prostě jít a prostě i kdyby to stálo 2000, tak si tu krepovačku na ty vlasy koupim, když jsem jí... prostě čekala jsem na

ní půl roku a nedostala jsem jí. Taky občas chodím ke kamarádovi pařit na xbox, prostě hry, takže to je jakoby taky fajn, celou noc u toho sedět a hrát formule. To je jako dobrá věc, no. Akorát jsem přišla na to, že jsem asi dost jako zlenivěla v uklízení jako, protože tady mě nikdo nebije, že jo, tady je to prostě jiný, tam mě prostě za úklid bil, tak jsem uklízet musela, protože jsem prostě měla strach, že dostanu világoš. Tady je to takový jakože uklidim, ale jenom když se mi fakt chce a neuklidim si ty věci hned, což je problém.

Snažim se třeba po různých chatech vyhledávat nějaký různý seznamky, abych si tady někoho našla a s někym jako byla, ale je to taky jako na bodu mrazu, protože tam jsou většinou jako samý úchyláci, většina jich chce fotky a tak a támhleto a videa. A já bych si chtěla najít jako spíš partnera. Je to takový, že vlastně ten Telo dá se říct, ten co se odstěhoval sem do Prahy, tak ten mi odjel do Iráku, už tři dny o něm nic nevím, to jsou jakoby další starosti, protože jsme spolu jako nějaký ten milostnej vztah měli, že jo. A on říkal, že se tam prostě válčí, tam ty poměry jsou úplně jiný a i beztak tam prostě odjel, protože tam má rodiče. Takže to jsou další starosti na hlavu. Teď vlastně mě jakoby taky docela dost tlačí ty policajti v tom smyslu, že jako nevím nic, jestli to teda někdo řeší nebo to prostě zametli pod stůl a serou na to. Ale on už se mi neozval, vlastně jak jsme vyměnili to moje číslo, tak už mi nevolá. A ten, co mě sledoval, tak už to taky nikdy pak nebylo, jsem ho viděla jenom jednou a to si mě ani nevším vlastně. Já to tady беру jako takový svoje útočiště, jakože obavy tam byly určitě, jakože bysme se mohli náhodou někde vidět, ale vy jste mě vlastně sami ujišťovali, že vlastně jiná vaše klientka taky chodila po Praze, dotyčnej bydlel v Praze a nikdy se nepotkali, takže na základě toho jsem si udělala obrázek svůj.

A jak prožíváte kontakt s cizími lidmi?

Bez problému.

Nedělá vám problém navazovat například kontakt s cizími lidmi?

Ne to ne, ono já když napíšu třeba na nějaký to forum tady těch klubů, tak většinou ty kontakty jdou za mnou samy. Takže jako věřit lidem nebo bavit se s nima, není problém.

A jak na vás působí doprovody z LS?

No na úřady si myslím, že bych jako zvládla jít sama, ale k zubaři jsem ráda, že jdete se mnou, protože to mam fobii, tam mě už nikdo nedostane. Ale jinde si jako jedním slovem jako připadam si docela jako malý dítě, ale zase když jdu třeba někam prvně a nevím, kde to je, tak je to třeba jako dobrý. Ale jako když už vim třeba tu cestu a vy tam stejně jdete se mnou znovu, tak si přijdu jakoby nesvéprávněj člověk, dá se říct, vůči mojí osobě, je mi to takový blbý. Jakoby s orientací po Praze já už žádněj problém nemam.

Změnili se nějak vaše vztahy s přáteli nebo rodinou?

Momentálně udržuju vztah s jednou osobou. A telefonicky se spíš máma ozývá mně, jestli jsem jako v pohodě, jak se mám a tak, takže abych jí nepřidělávala ještě další problémy, tak jí prostě pořád tvrdím, že pořád chodím do práce, i když už dávno do té práce nechodím, aby byla prostě v pohodě. Což je špatně, vím to, ale jako.. zalhat se prostě někdy musí, no. Protože teď se mi stará vlastně jako i o syna, takže není to žádná prdel. Protože jí bude 49, už by chtěla mít svůj klid a ještě se jakoby stará vlastně jako babička o dítě, takže má těch svých starostí taky dost. No a vzhledem k tomu, že mi můj jedinej kamarád odjel do Iráku, tak.. jako je tady ještě jedna osoba, jakoby dá se říct, kamarádká asi ne, když spolu spíme v posteli, to je takový blbý, ale samozřejmě se jako chráním durexem, což je kvalitní značka, takže to je jako v pohodě a kdybych chtěla, tak pak po roce můžu bydlet někde jinde a do té doby je mi umožněno na 2-3 dny u něj bejt, jakoby na oddychu, dá se říct, je to takový jakoby neutrální místo na odpočinek u herní konzole. Jinak s kamarádama z Chebu ani s Plzně se jinak nebavím vůbec.

A se synem jste v kontaktu?

Když zavolám mámě, tak si s ním volám aspoň. Máma se chystá jet s malým do Prahy v létě, takže se domluvíme a ona mi pak dá vědět, že bysme se třeba sešli všichni, akorát bez psa, ten kouše.

A to seznamování se s cizími lidmi, je to teď v něčem jiné nebo jste to takto měla vždycky?

Je to jiný, protože mám tady větší volnost, než jsem měla. Můžu se bavit s kým chci, můžu se bavit s chlapama tak do těch 45 let, s klukama mého věku, nikdo na mě nežárí, mám prostě svůj vnitřní klid. A tohle jsem dřív ani mít nemohla, protože bych byla bita. A předtím, než jsem byla v plzni, tak jsem žila s letos už vlastně mu bude 63 let, byl to vlastně otec mých dětí a na to že to byl vlastně maďarský rom, tak chodil do práce, vydělával, sice na černo peníze, ale co má dělat v 60 letech, že jo. Když jsem potřebovala, tak mi dal peníze, nebyl v tom žádný problém, ale jednou jsem mu řekla, že prostě ať se nezlobí, ale že už nemůžu prostě tady v tom životě prostě bejt, že už je to 8 let a že jsem si uvědomila, že je prostě na mě starej a že já jsem prostě mladá a každěj chceme něco jinýho, tak jsem se sbalila a odjela do Plzně. Což jsem udělala největší chybu, protože on se mě snažil vlastně kontaktovat, ale já nemam dostatek odvahy zvednout telefon a zavolat mu jak se má, protože jsem na něj vlastně dá se říct už zapoměla a vracet se k němu nechci, protože máma není zastánce toho, abych se dávala s takovejma lidma dohromady, ta by chtěla bych si našla někoho normálního. Jako máma s tím nesouhlasila, protože jednak nebyl bílej a jednak byl o 40 let starší.

A když se zamýšlíte nad budoucností?

Spokojenej šťastnej rodinej život bych si přála, zabezpečená vlastně jakoby sama se sebou, taky jako asi partner, abychom měli nějaký jako společný bydlení v podobě nějakýho bytu nebo rodinnýho domku, nějaký finanční hotovosti jakoby bokem, abych si pak mohla aspoň o toho jednoho jedinýho kluka jakoby zažádat do péče, už by bylo na čase, vzhledem k tomu, že ho máma má už tři roky. A ta na to čeká. Ale hlavně jde o to mít tu práci, abych měla nějaký stabilní zaměstnání, abych byla po finanční stránce zabezpečená, abych si mohla vzít do pronájmu byt, a pak teprve můžu řešit věci jakoby přítel anebo děti. Prostě jako jedno po druhým.

A máte nějaké cíle?

Cíle? Chtěla bych nějakej svůj malej podnik ve formě jako gastronomie nebo bejt někde třeba v hotelu a vařit tam, dělat kuchaře.

A pocity ohledně budoucnosti?

Blbý. Vim, že nebudou reálný. Vzhledem k mojí současnej situaci a pracovnímu nasazení je to prostě nepravděpodobný. Muj pocit je prostě takovej, že jsem byla sama, vždycky budu sama a sama i umřu. Takže jako mam přání, ale nedávám tomu moc šance, že se splní. Jako poslední dobu to není dvakrát reálný. Kdyby naši nebyli tak šikovný a neudělali mě, tak by to bylo možná lepší. Prostě si tady přijdu jako fakt zbytečná. Děti u sebe nemam, po 4 letech jsem přišla o dvě, o jednom nevim, jedno mi zůstalo.

A jak s těmito pocity bojujete?

Zdá se, že nějaká malá naděje by mohla existovat. Naděje v lepší život, rodinnej, že jo. Pořád je tam prostě nějaká naděje, že to bude lepší.

Vnímání, prožívání sama sebe, vztah sama k sobě?

Žádný. Vysvětlím to na blbým příkladu a snad to bude srozuměno dostatečně. Když mi umřela malá, tak jsem sice odpadla, jako že to se mnou jako seklo, ale druhej den už jsem byla jako relativně v pohodě a prostě jsem se s tím vyrovnala doma sama. Pár let dobrý, ale teď, to jsem se už ani neoklepala, ani nepadla, prostě už jsem to brala, jako řeknu to blbě, hotovou věc, takže už to se mnou nedělá takový věci, ale dělá to se mnou blbý věci v tom smyslu, že mam černý myšlenky, furt bych jako nejradši někam skákala a tak.

A jak si vysvětlujete to, že jste to brala jako hotovou věc?

No to záleží na tom, jak si to kdo vyloží, musíte si to vyložit správně.

A jak si to vykládáte vy?

Prostě si to vykládám tak, že komu je to souzeno, tomu se to stane, situace tady toho typu, když je to souzený mně, tak se to stane mně, a co se týče nějakýho citovýho vyrovnání, vyrovnávám se s tím chozením po Praze v noci, když bych měla bejt doma a spát, což mi narušuje nějaký spací režim taky anebo to řeším právě tou společností v těch klubech.

A je ještě něco, co byste chtěla dodat?

No jako to, co se mi stalo v tý Plzni, to není normální. Na druhou stranu to, že navštěvuju takový věci, tak to mu taky moc nepřidá, ale to je zase o něčem jiným. Jakože policajti si můžou udělat obrázek, že sice dobře, byla posílaná šlapat, bral jí peníze, bil jí, ale jako ona si stěžuje na něco a přitom chodí do swingers klubů kde ten sex možná provozuje taky, že jo. Přitom to tak taky není vždycky. A navíc jako tam když řeknete, že ne, tak to ty chlapi respektujou a taky tam chodim, protože chci, což předtím bylo jinak.